

Måndagen den 23 Januari.

Kl. 10 f. m.

§ 1.

Föredrogs ånyo Kongl. Maj:ts nådiga proposition om statsverkets tillstånd och behof.

I anledning af denna nådiga proposition afgåfvos nu yttranden af:

Herr Mankell: Herr Talman! mine Herrar! Då nu Kongl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående statsverkets tillstånd och behof skall remitteras till vederbörligt Utskott, anhåller jag att få beledsaga densamma med några anmärkningar.

Jag vill icke neka, att, när jag vid genomläsning af propositionen såg de ovanligt förhöjda anslagsfordringar, som deri begärdes för ordnandet af 1872 års statsreglering, den första känsla, som bemäktigade sig mig, var en icke ringa häpnad, och denna känsla har ännu icke lemnat mig; ty icke blott att den vanliga ordinarie och extra ordinarie budgeten är ökad från 44,200,000 R:dr till 50,610,000 R:dr, utan dessutom har Kongl. Maj:t fordrat en årlig vapenskatt af 2,000,000 R:dr att, såvidt jag icke räknat orätt, utgå under en tid af nio år, hvarförutom Riksgäldskontorets budget, som för år 1870 uppgick till omkring 12,000,000 R:dr och för år 1871 till omkring 14,000,000 R:dr, för år 1872 är beräknad till icke mindre än 17,000,000 R:dr.

Å andra sidan har man icke sett något tecken till besparingar och indragningar; åtminstone äro dessa små, nästan mikroskopiska, i förhållande till de betydliga anslagsfordringarne. För min del hade jag, och troligtvis många med mig, väntat att efter de svåra och bekymmersamma år, som svenska folket, till följd af dålig årsväxt, haft att genomgå, innan de båda sista årens goda skördar i någon mån afhjelpat betrycket — jag hade väntat, säger jag, någon nedsättning af skattebördan, synnerligast i fråga om sådana konsumtionsskatter, hvilka hårdast drabba den större och obemedlade delen af folket; men någon sådan nedsättning har icke försports.

Granskar man närmare budgeten, finner man visserligen, att åtskilliga inkomsttitlar ökats, äfvensom att till inkomststaten öfverflyttats två titlar, hvilka förut icke funnits derstädes upptagna, nemligen "telegrafmedlen" och "folkskoleafgiften", till följd hvaraf statens tillgångar för 1872 beräknats uppgå till 45,610,000 R:dr. Men det oaktadt återstår en statsbrist eller, som det kallas, en statsfyllnadssumma af fyra och en half millioner. Af denna statsbrist fyllas visserligen omkring två millioner, derigenom att anslagen till jernvägsbyggnaderna ökats i förhållande till föregående år. Deremot återstår en summa af tre millioner, som måste betäckas genom

andra utvägar. Jag har försökt taga reda på, huru dessa tre millioner, hvilka hufvudsakligen äro afsedda för försvarsväsendet, blifvit anskaffade; och då jag antager, att åtminstone en del af denna summa måste fyllas genom lån, samt jag icke känner några andra lånetillgångar än dem, som föregående riksdag beslutades för jernvägsbyggnader, så synes mig, som om man anlitat nämnda tillgångar för försvarswerkets ordnande — att man således tillgripit dem för andra ändamål, än som ursprungligen afsågos. Det är möjligt, att jag häruti misstager mig; och i sådan händelse ber jag att derom erhålla upplysning.

Om jag i den Kongl. propositionen ser efter, för hvilka ändamål de ökade anslagen företrädesvis begärts, finner jag till en början *försvarsväsendet*. Dervid påträffar jag något, som väckt min stora förvåning, nemligen en begäran att anslaget till mathållning för manskapet vid garnisonsregementena måtte förhöjas med 150,000 R:dr, samt att dessutom till ersättande af uppkommen brist i nämnda anslag å extra ordinarie stat måtte uppföras ett belopp af 282,880 R:dr 14 öre. Det torde vara få, måhända ingen fråga, angående hvilken den föregående Riksdagen uttalade sig så tydligt som denna, i det den på det bestämdaste afslog chefens för Landtförsvars-departementet då gjorda framställning om ökad anslag till mathållningen, samt derjemte antydde den utväg, hvarigenom omförmälda brist skulle kunna fyllas, nemligen den att sätta en mängd nummer på vakans, till dess bristen blifvit betäckt. Icke dessmindre har chefen för Landtförsvars-departementet i år återkommit med samma anslagsfordran. För min del måste jag anse det vara mindre konstitutionellt, att, när sistlidet års Riksdag bestämdt tillkännagifvit sin vilja uti frågan, denna anslagsfordran det oaktadt af regeringen återupptagits; men att så skett bevisar, huru föga vi ännu vuxit in i det konstitutionela väsendet, äfven om vi hafva konstitutionela former.

De å femte hufvudtiteln föreslagna extra statsanslag uppgå till en slutsumma af 920,000 R:dr; deraf 120,000 R:dr äro begärda till anskaffning af ett rekognosceringsfartyg. För min del tror jag, att under nuvarande förhållanden sistnämnda anslagsfordran kunnat undvikas.

Vidare förekommer å sjunde hufvudtiteln en framställning om anslag till inlösande för statsverkets räkning af den s. k. Dramatiska teatern i Stockholm, hvartill skulle erfordras 90,000 R:dr att utgå i år, 90,000 R:dr för år 1872 och 90,000 R:dr för år 1873. Då det länge varit bekant, att förre egaren till Dramatiska teatern är villig att återköpa densamma, vill jag för min del afstyrka bifall till den sålunda gjorda framställningen.

Derefter vill jag öfvergå till de anslag, som blifvit begärda för militära ändamål. Min första tanke, då jag erhöi kännedom om dessa betydliga anslag, var den, att dermed afsågs krigsrustningar, och jag ämnade i följd deraf börja denna debatt med en interpellation till Herr Utrikes-statsministern, om förhållandena verkligen voro sådana, att anledning vore för handen att befara, det krig skulle utbryta emellan Sverige och någon annan makt; och detta så mycket mera som åtskilliga fraser i trontalet voro särdeles egnade att bibringa en sådan öfvertygelse. Men då jag närmare betraktade de särskilda anslagsfordringarne, och såg att deras utgörande beräknades fortgå under flera års tid, trodde jag mig

finna, det kriget icke stode för dörren, hvarföre jag öfvergaf nämnda afsigt.

Emellertid ber jag att få närmare granska de till militära ändamål begärda anslagen. Dessa äro af två slag: 1:o) de som afse de årliga kostnaderna för en omorganisation af krigsmakten, hvartill förslag dock ännu icke blifvit framlagdt, och om hvilket, då det en gång afgifves, man icke vet, huruvida det kommer att antagas eller icke; och 2:o) de som äro afsedda till anskaffande af den felande materiel, som behöfves i ganska stor skala. Jag anhåller, att man måtte noga skilja emellan dessa båda olika anslag, ty de stå icke i närmare samband med hvarandra. Beviljandet af det ena föranleder alldeles icke beviljandet af det andra; och man kan således, på samma gång man bifaller anslaget till felande materiel, afslå de belopp, som erfordras till genomförande af den från Kongl. Maj:t väntade planen till arméns omorganisation, och tvärtom. Dessa anslag böra således icke sammanblandas med hvarandra. Anslaget till materielen är för öfrigt af den natur, att det i alla händelser kan antagas böra utgå, vare sig vi behålla den gamla krigsförfattningen eller antaga någon ny, den må för öfrigt vara beskaffad huru som helst.

I afseende å den *form*, hvarunder anslagsfordringarne till betäckande af de årliga kostnaderna för landförsvaret blifvit framställda, kan jag icke underlåta att såsom något besynnerligt anmärka, det man å *ordinarie* stat uppfört de ökade kostnader, som härröra af ett förslag, hvilket ännu icke blifvit för Riksdagen framlagdt, långt mindre antaget. Detta häntyder på en säkerhet i afseende å utgången, som är ganska remarkabel. Vidare ber jag få anmärka, att det är mycket svårt att af den föreslagna statsregleringen se, huru stora de ökade årliga kostnaderna skulle blifva. Ty en del deraf finnes upptagen bland de *ordinarie* anslagen å fjerdje hufvudtiteln, hvilka derigenom ökats med omkring en och en half million, en annan del är uppförd å *extra ordinarie* stat, hvarifrån åtskilliga andra anslagsfordringar, som der vanligtvis bruka återfinnas, äro utslutna; och en tredje del förekommer troligtvis inom de lånebelopp, som blifvit begärda. Härigenom blir det snart sagdt omöjligt att på förhand bilda sig en föreställning om dessa kostnaders totalbelopp.

För min del anser jag, att det varit vida lämpligare, om man, då utgången af det väntade förslaget ännu är oviss, åtminstone å *extra ordinarie* stat uppfört de af detsamma härflytande kostnader; och jag tager för afgjort att Stats-utskottets första åtgärd skall blifva att genast åtskilja nämnda kostnader från de äldre, redan nu utgående, och på grund af de senare uppgöra den *ordinarie* statsregleringen. Det blir alltid tids nog att på *extra ordinarie* stat uppföra de utgifter, som kunna blifva en följd af den nya krigsförfattning, som under riksdagens lopp möjligen blir antagen.

Regeringens förfarande i afseende på nämnda anslagsfordran är emellertid egnadt att väcka farhågor i afseende på det sätt, som skall användas för att genomdrifva det väntade armeförslaget. Fastän det senare måste innehålla många punkter, som på det närmaste beröra befolkningens viktigaste förhållanden, skulle man kunna misstänka, att regeringen vill hafva hela saken behandlad såsom en vanlig anslagsfråga, hvilken afgöres medelst gemensam votering mellan båda Kamrarna. Derjemte ber jag

få fästa uppmärksamheten på, att man bör noga se sig före, innan man beviljar ifrågavarande anslag; ty, såvidt jag icke misstager mig, binder man sig, genom anslaget medgifvande, för en tidrymd af sex år, hvilken öfvergångstid åtminstone var afsedd uti det år 1869 framlagda förslaget till arméns reorganisation.

Härefter vill jag öfvergå till granskning af de begärda medlen för anskaffande af försvarsmateriel. Jag vill till en början nämna, att jag gillar det af regeringen föreslagna sättet för anskaffande af nämnda medel, nemligen lån på en kortare tid, och dess amortering medelst direkt skatt. Deremot kan tvifvel uppstå, dels huruvida de särskilda anslagsposterna alla äro oundvikligen behöfliga, och dels om en del af materielen behöfver anskaffas inom så kort tid, som i den Kongl. propositionen blifvit antydt. I afseende å behöfligheten af anslagsfordringarne ber jag först få nämna, att regeringen, såsom tillgång för anskaffande af materiel, redan under nästlidna år haft lilla kreditivet att tillgå, hvarförutom det vill synas, som om en del fonder, hvilka tillhöra armén, nemligen större delen af bevaringsfonden, för ifrågavarande ändamål redan då blifvit tagna i anspråk. För dessa summor bör icke så obetydligt hafva kunnat anskaffas. För innevarande år skulle regeringen kunna disponera dels återstoden af nyssnämnda fonder, dels två millioner af vapenskatten och dels de begärda förhöjda ordinarie och extra-ordinarie anslagen. Och under nästkommande trenne år skulle utom dessa anslag ytterligare fyra millioner ärligen stå till dess förfogande.

Granskar jag närmare de särskilda posterna, finner jag först ett belopp af 1,102,743 R:dr "för fältartillerimateriel". Så vidt jag känner, har armén redan i flera år haft en alldeles ny och ändamålsenlig artilleri materiel af omkring 150 å 160 kanoner; och enligt hvad chefen för Landtförsvars-departementet i sitt förra förslag upplyst, skulle för uppnående af den högsta krigsfoten allenast erfordras ett ytterligare antal af 75 artilleripjeser. Huruvida kostnaderna för dessa pjeser jemte anspann o. s. v. verkligen uppgå till nämnda höga belopp, kan jag visserligen ej nu bedöma. Men vid första påseendet åtminstone synes den bra öfverdrifven.

Likaledes, om man ser på det till anskaffning af 150,000 infanteri-gevär begärda anslag af 4,500,000 R:dr, så vet man att armén vid slutet af detta år skall ega 92,000 fullgoda och tidsenliga gevär. Huru beräkningen af behöfliga gevär af regeringen uppgjorts, känner jag icke; jag vill blott derå fästa uppmärksamheten, att berörda 92,000 gevär äro fullt tillräckliga för linien, och att till beväpnande af ersättningstrupperna endast torde behövas 50,000 å 60,000 gevär, hvilket således skulle vara det antal, som enligt min åsigt för närvarande ytterligare erfordras. Om regeringen afsett att med de derutöver äskade 100,000 gevär beväpna landstormen, känner jag icke heller; jag vill blott erinra derom, att vi ega en mängd äldre gevär, hvilka förmodligen lätteligen kunna omändras till bakladdningsgevär och, sedan de blifvit försatta i detta skick, tillsvärdare lämpligen kunna användas till landstormens beväpnande. Jag torde längre fram återkomma till detta ämne.

Nästa större anslagsfordran är för fortifikationsbehof, 7,293,760 R:dr. I afseende härå måste jag beklaga, att icke regeringen framlagt någon.

bestämd plan för befästningsarbetena. Det är visserligen möjligt, att en sådan plan finnes och kommer att framläggas i det väntade arméförläggandet; men ännu åtminstone känner man ingen sådan. För min del uttryckte jag i den motion, jag i ämnet afgaf vid sistförflutne riksdag, mina åsikter uti ifrågasvarande hänseende. Jag anser, att inga kostnader vidare böra nedläggas på befästningar vid Carlskrona, och denna min åsigt delas af många, både militärer och icke-militärer; ty försvaret af den lilla flottan, som derstädes finnes och hvilken dessutom vid ett blifvande krig ej der bör låta innesluta sig, är icke värd så stora uppoffringar.

Det dernäst begärda anslaget af 750,000 R:dr till depôt och befästningar i Norrland är äfven en utgift, som jag anser mindre nödvändig och hvilken åtminstone för närvarande bör kunna uppskjutas. Blir järnvägen färdig mellan Trondhem och Sundsvall, försvinner helt och hållet behovet af en dylik depôt.

Vidare förekommer, i fråga om Carlsborg, dels ett anslag för hufvudvallen af 600,000 R:dr och dels för förrådsbyggnader ett belopp af 920,000 R:dr. Hvad angår anslaget till hufvudvallen, vill jag gerna gilla detsamma, hvaremot, till dess jag får veta, hvad som menas med förrådshus, jag bestämt motsätter mig hvarje anslag dertill. Redan vid nästföregående riksdag uttryckte jag den åsigt, hvilken jag nu upprepar, att man icke bör nedlägga några kostnader på uppförande af bombfria förrådshus, utan att man i stället borde använda de medel, som möjligen till Carlsborgs vidare befästande kunde vardas beviljade, till anläggande af detacherade verk utom fästningen, hvarmedelst förråden, som skulle förvaras i s. k. permanenta skjul, genom afståndet blefve skyddade för bombardering, samt armén, i händelse af motgång, till replipunkt erhöles ett befästadt arméläger, inom hvilket den kunde finna skydd.

Under titeln "för intendenturbehof" begäres derefter ett anslag af 2,771,640 R:dr. Detta är en utgift, som jag för min del vill på allt sätt understödja och tillråda, ty den är åtminstone till större delen verklig af behovet påkallad.

Hvad beträffar de "för byggnadsbehof" begärda anslag, möter oss först den betydliga summan af 1,000,000 R:dr till uppförande i Stockholm af en kasern för Svea artilleri-regemente. I öfverensstämmelse med den åsigt, som vid en föregående riksdag på detta rum blifvit uttalad, motsätter jag mig alla anslag till uppförande af nya etablissemanger i Stockholm, så länge denna stad är öppen och icke genom befästningar skyddad mot öfverrumpling. Samma mitt uttalande gäller äfven om det till fältsignalkompaniets kasern äskade anslagsbelopp, enär äfven denna kasern förmodligen är afsedd att uppföras i Stockholm. Hvad beträffar beviljandet af öfriga anslagsfordringar till byggnadsbehof, anser jag att man bör gå till väga med största försigöghet, enär flera synas mig vara af den beskaffenhet, att de utan fara åtminstone kunna uppskjutas.

Rörande det af regeringen begärda lånet, må det tillåtas mig nämna, att det nästan förekommer mig, som om regeringen skulle vilja hafva fullmakt att när som helst upptaga detsamma, men att Riksdagen sedermera skulle förlora all dispositionsrätt deröfver. Detta skulle visserligen icke innebära någon fara, så länge en ministère finnes, till hvilken man hyser det förtroende, att medlen blifva ändamålsenligt använda; men

hvem ansvarar för, att, under den tid materieln anskaffas, ej en annan ministère kommer, till hvilken man icke kan hysa samma förtroende? Jag anser därför, att Riksdagen, vid länets beviljande bör fästa samma villkor, som i afseende å obligationslånet för jernvägsbyggnader vid föregående riksmöte, nemligen att den för hvarje år må ega att bestämma huru stor del af lånet bör upptagas och användas.

Det är klart, att svenska folket under nuvarande förhållanden måste göra ökade uppoffringar för sitt försvarsväsende; och man skulle på ett dåligt sätt hafva uppfattat sin pligt såsom representant, om man icke, hvar i sin mån, understödde sådana af regeringen till försvarets förstärkande framlagda förslag, som man kunde finna nyttiga och ändamålsenliga. Men å andra sidan är af lika stor vikt, att man erhåller en fullt säker garanti, att de medel som beviljas blifva rätt använda.

I detta hänseende är första villkoret för såväl försvarsväsendets rätta ordnande under fred, som försvarskrafternas rätta ledning i krig, att landet eger en utmärkt officerskorps. Den omätliga vigten af en sådan har nyligen på ett i ögonen fallande sätt visat sig i Frankrike. Vi hafva der sett en bland verdens största och tappreste arméer, utrustad med god och fullständig materiel, på några veckor sönderfalla i spillror och tillintetgöras, emedan den leddes af en officerskorps, hvars militära utbildning i många hänseenden var underlägsen. Å andra sidan se vi, huru den preussiska armén, i följd af sitt utmärkt dugliga befäl, i nästan hvarje drabbning besegrar eller tillbakakastar fienden. Hela detta krig är ett lysande bevis på krigsvetenskaplighetens seger öfver den militära okunnigheten. Kejsar Napoleon skulle icke hafva börjat det samma, om han känt Frankrikes verkliga militära maktställning. Om hans officerskorps haft större kunskaper, så skulle den hafva upplyst honom om, att hans liniearmé icke var mer än hälften så stark som den tyska, hvilken dertill kunde mobiliseras på vida kortare tid, äfvensom att hans soldater ännu ej tillagnat sig den nya snabbeldstaktik, som gjorde dem egnade att kämpa med de tyska. Och han borde hafva vetat allt detta så mycket bättre, som han i 1866 års preussisk-österrikiska krig kunnat hafva haft ett varnande exempel. Men bland alla hans marskalkar, bland alla hans officerare fanns ingen enda, som kunde upplysa honom om arméns verkliga beskaffenhet; och det ännu fortgående vansinniga kriget började.

En officerskorps' godhet beror hufvudsakligen på trenne villkor, nemligen goda militärläroverk, ett lämpligt befodringsväsende och sådana lönevillkor, att den utan allt för stora ekonomiska bekymmer kan sysselsätta sig med sitt yrke. Tyvärr återstår ännu hos oss i alla dessa punkter mycket att önska. Vid flera tillfällen har jag, i skrift åtminstone, försökt fästa uppmärksamheten på de svaga sidorna af våra militärläroverk. Och jag beklagar att Herr Chefen för Landtförsvars-departementet nu ej här är närvarande, på det jag muntligen må för honom få uttala mina åsikter härutinnan. För tillfället vill jag därför blott i korthet nämna, att jag anser våra militärläroverk så till vida missriktade, att de grenar af krigsvetenskapen, som röra sjelfva kriget och den krigiska verksamheten, nemligen taktiken, strategien och krigshistorien, alltför mycket försummas och åsidosättas. Detta inverkar åter på öfningarne, som i följd deraf blifva

mindre väl ledda. Och då sjelfva grunden för den sanna krigsbildningen fattas, hjälper föga, att man från Stockholm utfärdar generalorder och föreskrifter, som sällan af officerarne kunna rätt uppfattas.

I afseende å det inom rådande befordringsväsendet vill jag nu ej säga annat, än att jag anser detsamma föga egnadt att ingifva den sanna förtjensten tron på erkännande. Jag skulle till stöd för denna min åsigt kunna anföra åtskilliga siffror, men jag vill dermed uppskjuta till ett lämpligare tillfälle.

Hvad beträffar officerskorpens aflöning, så hoppas jag att frågan härom uti det väntade förslaget till arméns omorganisation skall blifva på ett tillfredsställande sätt löst, särdeles i den riktningen, att de lägre graderna må slippa att i ungdomen skuldsätta sig och sedermera för hela sin framtid dragas med ekonomiska bekymmer.

Slutligen och till sist ber jag att få fästa uppmärksamheten derpå, att hufvudvilkoret för att en nation, och isynnerhet en liten nation, skall kunna försvara sig är, att samtliga folkklasser äro belåtna med det samhällstillstånd, som finnes, och i följd deraf med gladt sinne bära de bördor, som i och för försvaret måste åtagas. Detta torde dock, enligt min tanke, för närvarande ingalunda hos oss vara förhållandet. Jag vill visserligen icke göra några politiska och sociala reformer till vilkor för beviljande af nu begärda medel till försvarets ordnande, men jag vill blott uttrycka den åsigten, att, när staten för nämnda ändamål pålägger stora bördor, den icke heller bör lemna obeaktade de obemedlade folkklassernas berättigade fordringar på utveckling och framåtskridande i alla riktningar. Härvid förekommer i främsta rummet folkskoleväsendets förbättrande ej allenast i kvantitativt, utan äfven i kvalitativt hänseende, så att derstädes ej en missriktad religionsundervisning tager brorslotten framför alla andra ämnen samt pietismen hos ungdomen utbildar en andefattig och surmulen verldsåskådning, hvilken står i rak strid till det friska mod, som är nödvändigt för ett kraftigt försvar i farans stund; — vidare att skatterna jemnare och billigare fördelas, dels i den riktningen, att ej en större del ensamt eller företrädesvis trycker på jordbruksnäringen, dels att ej en annan del, som grundas på personliga utskylder och konsumtion af nödvändighetsartiklar, allt för mycket lastas på de obemedlade folkklasserna; — dernäst att den olikhet inför lagen, som nu i så många former frodas, borttages genom en mera på rättvisa och billighet grundad lagstiftning; — och slutligen att de obemedlade klasserna erhålla den utsträckning af den politiska och kommunala rösträtten, som för dem gör möjligt att bevaka sina rättigheter och genomdrifva ofvanstående reformfordringar. Vill man icke medgifva det stora flertalets berättigade anspråk i nämnda hänseenden, då skall man förgäfvos åberopa dess hjälp i farans stund; och man må akta sig för, att icke, när försvarets timme slår, nationen, emedan man ej lyssnat till dess billiga önsknings, är nedslagen och modfärdad samt derföre förr uppgifver tanken på ett ihärdigt försvar, än den eljest skulle hafva gjort.

Jag har trots dessa ord böra sägas vid detta tillfälle, då frågan om samhällets behof i allmänhet och särdeles om de för försvarsväsendet behöfliga betydliga oppoffringarne behandlas i sin helhet. Ty något annat tillfälle dertill torde knappast erbjuda sig under riksdagen.

Herr Statsrådet Bergström: Herr Talman! Bland de flera af den nästföretgående talaren mot Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof framställda anmärkningar var äfven den, att, då 1870 års Riksdag vägrat anvisa medel till ersättande af uppkommen brist i anslaget till mathållning åt manskapet vid garnisonsregementena, det vore inkonstitutionellt att nu ånyo äska anslag till betäckande af nämnda brist. Denna anmärkning behöfver väl knappast bemötas annorlunda än med den frågan: är det inkonstitutionellt, att regeringen uppfordrar representationen att genom beviljande af erforderliga medel medverka dertill, att statens skulder varda guldna och dess kredit såmedelst uppehållen? Svaret på denna fråga lärer väl icke kunna blifva mera än ett. Då mathållningsanslaget icke varit tillräckligt till bestridande af de derå anvisade utgifterna i enlighet med fastställda utspisningsstater, har brist uppkommit. Denna brist måste betäckas. Jag kan icke föreställa mig, att den ärade talarens mening är, att vederbörande regementschefer skola vidkännas utgifter för bristens betäckande. Skyldigheten dertill måste således åligga staten. Och hvilken annan än svenska Riksdagen tillkommer det att anvisa medel till gäldande af svenska statens skulder?

Vidare uttalade den ärade representanten sin förmodan, att regeringen med det stora anslaget af 17,208,118 R:dr, som äskats för fästningarnes och försvarsmaterielens iståndsättande, afsåge krigsrustningar. Han bedrager sig icke i denna förmodan. Regeringen afser verkligen rustningar och beredelser för ett krig, som kan komma i år, nästa år eller när som helst. Sådant är nemligen det politiska tillståndet i Europa, att ingen kan veta och förutsäga, när de förenade rikena kunna blifva invecklade i krig. Under ett sådant ovisst sakernas tillstånd måste vi rusta oss, på det icke kriget må komma öfver oss alldeles oförberedde. Då fråga nu är att förstärka våra försvarskrafter, är det visserligen glädjande höra en folkrepresentant tala om sin beredvillighet att dertill medverka och för sådant ändamål underkasta sig uppoffringar, men denna beredvillighet måste yttra sig ej blott i ord utan ock i handling. Svenska folket önskar, att försvarsväsendet nu ordnas på sådant sätt, att man med någorlunda trygghet må kunna motse ett fiendtligt anfall. Regeringen har sökt tillmötesgå denna önskan och förväntar, att representationen äfvenledes behjertar stundens kraf. Om regeringen icke varit så lifligt öfvertygad, som den är, om nödvändigheten att framlägga en fullständig plan till försvarsväsendets ordnande, skulle regeringen ej heller med den glada frimodighet och den visshet om en god utgång, som den ärade talaren lagt henne till last, framkommit med sitt förslag i ännu.

Samme talare, som jag alltjemt bemött, förklarade sig misstänka, att regeringens afsigt vore att låta beviljandet af det äskade anslaget till fästningarnes och försvarsmaterielens iståndsättande ankomma på gemensam votering. Det vore lyckligt för Regeringen att icke någonsin råka ut för svårare misstankar än dem, som den ärade talaren hyser. Regeringens afsigt och mening är verkligen sådan, som talaren föreställt sig, nemligen att, derest Kamrarne i anslagsfrågan fatta stridiga beslut, låta såsom Riksdagens beslut gälla den åsigt, som vid samtidig votering inom båda Kamrarne erhåller de fleste ledamöternas sammanräknade röster. Sådant är regeringens mening, derföre att den äfven är grundlagens.

Vidare anmärkte talaren tadlande, att man måste noga skilja emellan anslagen för den fasta arméorganisationen och dem till befästningar och försvarsmateriel. Men har då icke regeringen just gjort detta? Jo, visserligen. Hvad som kräfvades för den egentliga, stadigvarande organisationen är föreslaget att uppföras å ordinarie stat och afses att betäckas med de vanliga statsinkomsterna. För de utomordentliga behof, hvilka äro af öfvergående natur, men dock måste tillgodoses, har Kongl. Maj:t deremot äskat ett extra anslag, för hvars tillvägäbringande särskild utväg, nemligen lån, föreslagits.

Den värde ledamoten har i grunden visat sig mycket klenmodig i afseende å vår förmåga att försvara oss, och han yttrade till och med, att vår flotta icke vore värd de uppföringar, man för densammas bevarande kräfde; hvarföre han ock ansåg, att all tanke på befästande af flottstationen i Carlskrona borde öfvergifvas. Dylka åsichter uttalade han äfven uti en vid sistlidne riksdag väckt motion; men så vidt jag då kunde fatta stämningen inom denna Kammare, vunno dessa åsichter icke synnerlig anklang. Det synes mig vara ett öfverdrifvet anspråk, att regeringen bort fästa något afseende vid desamma.

Hvad talaren opåkalladt yttrade om bristerna i vårt sociala tillstånd, om de arbetande klassernas missbelåtenhet öfver förvägradt deltagande i statens och kommunens angelägenheter, om ojämheten i beskattning med mera sådant, synes mig vid detta tillfälle föga vara på sin plats. Skulle det verkligen vara talarens mening att nu såsom vilkor för beviljande af anslag, hvaraf vårt oberoende, vår frihet, vår sjelfbestänningsrätt bero, uppställa utvidgning af den politiska och kommunala rösträtten samt förändring i alla de förhållanden, hvilka talaren behagar ogilla. Är det så, har ju talaren utgått från den orimliga förutsättningen, att endast det land bör sätta sig i försvarbart skick, hvarest hvarje individ är belåten icke allenast med sin egen ställning, utan äfven med alla samfundsförhållanden. Ett sådant land finnes icke och kan icke finnas. Och konsekvensen af talarens tankegång skulle alltså nödvändigt blifva, att intet land bör uppoffra något för sitt försvar.

Äfven om sättet för upptagande af det föreslagna lånet röjde talaren irriga föreställningar. Han yttrade nemligen, att regeringen äskat oinskränkt fullmakt för sig att upptaga ifrågavarande lån. Intet kan vara oriktigare än detta yttrande. Regeringens förslag går nemligen derpå ut, att Riksdagen skall i vanlig ordning bemyndiga Riksgälds-kontoret att upptaga lånet, och att de erforderliga medlen, i den mån de behövas, från Riksgälds-kontoret utlemnas till regeringens disposition för det dermed afsedda ändamålet.

Hvad angår de anmärkningar, talaren framställt mot förslaget i dess militäriska detaljer, tillkommer det icke mig att deröfver meddela yttrande, utan öfverlemnar jag sådant åt de sakkunnige ledamöterna inom regeringen, hvilka icke lära underlåta att i sinom tid bemöta dessa anmärkningar.

Herr Jöns Pehrsson: Ehuru det icke torde medföra något egentligt gagn att vid remissen af den Kongl. propositionen yttra sig mera vidlyftigt, anser jag mig likväl icke kunna undgå att derom säga några ord.

Denna Kongl. Maj:ts proposition är sina föregångare fullkomligt lik; och det är ganska naturligt, att det aldrig kan blifva annorlunda, så länge man icke vill slå in på en annan väg från första början, nemligen att det tusen gånger här upprepade talet om sparsamhet, som hittills endast stannat vid ord, en gång må blifva verklighet. Det är för märkvärdigt, att statens behof alltjemt skola ökas för hvarje år, utan att några af dess äldre behof någonsin blifva öfverflödiga. I sakens natur ligger väl, att nya behof, i mån af samhällets fortgående utveckling, oupphörigen skola uppstå, men man skulle väl skäligen kunna hoppas, att ett och annat af de gamla behofven någon gång kunde inbesparas. Hårtill ser man dock intet spår i denna Kongl. proposition, så när som på ett och annat enstaka fall af mindre betydelse. Ställningen är nu så förändrad, sedan vi sist voro här församlade, att ingen menniska torde förneka nödvändigheten af att anslå medel till vårt lands försvar, men det hade väl ock på samma gång bort tillses, om icke åtskilliga andra af regeringen begärda anslag tills vidare kunnat anstå. Denna princip borde noga iakttagas. Och äfven om derigenom ett och annat nyttigt eller till och med nödigt ändamål för någon tid kommer att eftersättas, tror jag, att sådant vore klokare, än att fordra en sådan öfveransträngning som en ökad beskattning samtidigt med ett nytt låns upptagande, och hvilken man kan misströsta om att vi ega förmåga att i längden uthärda. Det är icke möjligt att på stående fot antyda de besparingar, hvarigenom man sålunda kunde bereda tillräckliga medel för vårt försvar; men några poster kunna dock påpekas, der någon indragning i nödfall torde låta sig göra. Så kan man t. ex. forcera jernvägsbyggandet i något mindre skala, och likaså torde man måhända kunna tänka ut en och annan besparing i de redan utgående utgifterna, såsom på första hufvudtiteln i anslaget till hofstall m. m.

Jag har mer än en gång på detta rum uttalat den åsigt, att vi behöfva vapen, hvilka jag anser vara första vilkoret för vårt försvar; och i den frågan skall jag nog befinnas vara likaså liberal som någon annan. Men jag finner det vara anmärkningsvärdt, att det nya förslaget till arméns omorganisation, som, ehuru det i sin helhet ännu icke är känt, dock till sina grunder torde vara allmänt bekant, till hufvudsaklig del blir byggt på indelningsverkets grundval. Det är att djupt beklaga, att man nödgas på förhand utsätta sig för beskyllningen att vara opatriotisk, då man vågar antyda, att man icke kan vara nöjd med ett förslag, som är byggt på denna hufvudgrund. Och för min del har jag redan hört sägas, att man icke skulle vara patriotiskt sinnad, om man motsatte sig regeringen i detta fall. Men det kan nu icke hjälpas. Om ock alla andra skulle gå in på detta förslag, kan jag dock ej göra det. På samma gång vill jag dock icke spara på medel för försvaret, under vilkor dels att det blir fullt betryggande, och dels att kostnaderna för detsamma jemnare fördelas. Den förste talaren antydde, såsom man kan läsa mellan raderna i den Kongl. propositionen, att genom samförlid votering alla begärda anslag komme att beviljas. Jag betvivlar visst icke, att det kommer att gå så, men tror dock icke, att det kan vara nyttigt att sålunda försvaga det förtroende, folket bör hysa till sin regering, helst i en så kritisk tid som denna, då, om någonsin, det är af vigt, att en förtroendefull

samverkan eger rum såväl emellan Riksdagens båda Kamrar som emellan representationen och regeringen.

Ett särdeles eget förhållande finner jag ega rum med afseende på de summor, som blifvit begärda till extra utgifter. Der förekommer nemligen bland annat en post på 150,000 R:dr för landstormen.

Skulle nu icke landstormen behöfva vara försedd med mera vapen än som kan erhållas för nämnda summa, och som, med iakttagande af den i Kongl. propositionen gjorda beräkning af 30 R:dr för hvarje gevär, icke blir mera än 5,000 stycken gevär. Det är dock efter mitt förmenande alldeles för litet. Landstormens behof af gevär måtte likväl i sjelfva verket icke vara så obetydligt, enär, såsom vi se, det begärts fyra och en half millioner till gevär åt den stående armén och beväringen. Jag skulle derföre tro, att landstormen tarfvat ett större anslag, om det afses till gevär. Är det åter blott till byggnader för gevärens förvarande, är det för mycket.

Vidare begäras 2,771,000 R:dr till diverse beklädnadspersedlar åt beväringen. Jag har redan förut uttalat den tanken, att det hittills begagnade sättet för anskaffande af beklädnad åt beväringen icke är det bästa, och jag tror, att det vore vida ändamålsenligare, om beväringen sjelf skulle hålla sig kläder, emot åtnjutande af en lämplig ersättning derför. Naturligtvis skulle dock staten ombesörja anskaffandet af vissa persedlar, som icke så ofta behöfdes, såsom kappor och dylikt, men den öfriga beklädnaden borde efter min tanke anskaffas på det sätt, att hvarje beväringssyngling sjelf hölle sig dermed efter den af staten fastställda modellen. På det viset skulle icke så många stora förråd behöfva ligga och förstöras, och de stackars beväringssynglingarne ändå vara illa klädde. Jag skulle önska, att vederbörande ville något tänka på denna sak.

Här vore visserligen ännu mycket mera att säga, men, som jag förut nämnt, torde det icke tjena till mycket, då det blott är fråga om remiss af den Kongl. propositionen; och den förste talaren har dessutom redan anmärkt, beträffande det minst nödiga bland alla de begärda anslagen, nemligen det för de Kongl. teatrarne, att om dessa icke ansåges behöfliga, så vore det en välgerning för hela landet.

Hufvudsumman af detta mitt korta anförande är, att jag hoppas, att det Utskott, som får att behandla den Kongl. propositionen, må noga betänka sig, innan det påtvingar oss alla dessa utgifter till antagande genom gemensam votering, ty jag anser, att vi först böra fatta beslut i afseende å arméns organisation, innan vi anslå medel för dess genomförande. Kanske är annars meningen, att, blott penningar beviljas för försvaret, så må det sedan gå dermed huru som helst.

Herr Grefve Sparre: Jag har blifvit uppkallad af en föregående talares yttrande, att det skulle vara inkonstitutionelt af regeringen att ånyo begära anslag, som *en* gång af representationen blifvit afslagna. Jag kan icke dela denna åsigt. Om regeringen är fast öfvertygad om nyttan och nödvändigheten af ett anslag, så bör ett afslag en gång icke utgöra hinder för regeringen att framställa sin begäran en annan gång. Jag finner icke något konstitutionelt hinder för, att regeringen följer sin öfvertygelse och framlägger en proposition till förnyad öfverläggning, likasom å andra

sidan att representationen, när hon så nödigt finner, förnyade gånger afslår hvad som blifvit begärdt.

Samme talare har sagt att det ej skulle brådska så mycket med de begärda nya anslagen. Vi äro ej profeter och torde svårligen kunna säga, om det kan vara brådt eller icke, men då förbättringar i våra försvarsinrättningar ovillkorligen lära erfordras, så lemnom icke detta åt framtiden. Talaren yttrade äfven, att det vore skäl, att vi först vidtogo åtskilliga politiska och sociala reformer. Äfven jag finner flera sådana af nöden, men att nu, då fråga är om stora uppoffringar för vårt försvar, skjuta framför sig frågan om politiska och sociala reformer, anser jag vara föga lämpligt. Nyss hafva vi verkställt en stor politisk reform — jag vet icke om vi alla kunna vara nöjda med densamma — men jag tror att vi böra låta den reformen, om jag så får uttrycka mig, sätta sig, innan vi börja med andra politiska och sociala reformer.

Om efter detta genmäle äfven jag skulle tillåta mig att ingå i bedömandet af Kongl. Maj:ts proposition om statsverkets tillstånd och behof, så ber jag att till en början få erinra, att under en tid af ett fjerdedels sekel — noga räknadt är det 27 år — som jag deltagit i representationens öfverläggningar, har jag aldrig förr än nu yttrat mig vid remissen af en sådan. Orsaken härtill har varit, att jag allt för väl känt den tunga, som hvilat på de män, hvilka sitta vid Konungens rådsbord, för att jag skulle velat lägga sten på bördan. För närvarande är det jemväl ett annat skäl, som håller mig tillbaka. Jag befinner mig nu nemligen i samma kategori som för tio eller elfva år sedan, då jag var utsatt för häftiga anfall af personer, som icke ens skydde att angripa mitt enskilda lif. Då anfölls jag för min konservatism, nu är det för jernvägarne, och i detta ögonblick, mina herrar, är jag bombarderad ungefärligen som staden Paris, men det är andra projektiler, som slungas mot mig — det är smädelsens, illviljans och hatets! Om jag, detta oakadt, yttrar mig i anledning af Kongl. Maj:ts proposition, så är det derföre att jag dertill känt mig oemotståndligt manad af min pligt, och de anmärkningar, jag kommer att framställa, härflyta just af det varma intresse, jag hyser för vårt fosterlands försvar. Jag grundar härpå min förhoppning, att Regeringens ledamöter skola hafva öfverseende med mina anmärkningar. De känna nemligen ganska väl mina tänkesätt. De segla dessutom nu *med strömmen*; "den tröga nationen, full af hetsigheter", befinner sig för närvarande i ett af dessa raptus, då det knappt är möjligt att göra något motstånd; då en hvar, som vågar motsätta sig, hvad regeringen begär, löper fara att stämplas såsom riksförrådare. Också har en af mina mest värderade vänner i denna kammare yttrat till mig: "låt bli att uppträda mot Kongl. Maj:ts proposition, ty du blir missförstådd." Det är dock min natur att gå *mot strömmen*, och tiden är för allvarlig, att man kan tillåta sig sticka under stolen med sin öfvertygelse, helst jag befarar att de fleste icke våga utsäga hvad de lika med mig känna.

Ser jag mig nemligen omkring i världen, och med förhållandena derstädes jemför våra egna, så kan jag icke dölja att jag finner anledning till stora bekymmer, att mörka aningar uppfylla min själ. Jag ser en stor nation, länge världens första folk, genom dålig administration, apati och förslappning försatt i upplösningstillstånd och hotad att blifva ut-

struken från de fria nationernas tal; och jag ser ett annat folk, väl administrerad, väl organiseradt. lifvadt af *enighetens* anda, färdigt att intaga dess plats.

Man har ofta kallat svenskarne för nordens fransmän. Jag fruktar ingen motsägelse, då jag vågar uttala den mening, att vår administration icke tål jemförelse med den preussiska; och med vår enighet står icke heller rätt bra till; ett bevis derpå, bland många, är talet om politiska och sociala reformer just i detta ögonblick. Deri finnes något som påminner om fransoserna. Gifve Gud att denna oförsonliga söndringslusta på ena sidan, den apati på den andra, som krossat den franska nationen, icke måtte trycka oss till jorden, ty, mine herrar, sextioårig fred och varaktig lycka verka lätt derhän, att de egna intressena växa alltför högt och hota att qväfva de allmänna, stora och viktiga frågorna. Äfven i nationernas lif äro vissa kriser nödvändiga för att hålla blodomloppet friskt. Jag kommer att säga saker, som icke äro angenäma för representationen, icke behagliga för vår medkammare, men tiden är alltför allvarsam, för att vi skulle säga hvarandra endast komplimenter. Vi hafva nys antagit en representationsform, af hvilken vi väntade oss mycket, och dervid kastat öfver bord ett gammalt och bepröfvadt statsskick, som utträttat mycket. Denna reform var ju afsedd att befordra de förbättringar i administration och lagstiftning, som man erkände oss behöfva. Huru har detta slagit sig ut? Jag har antecknat några af de reformer och arbeten, som den gamla representationen åstadkom under de sista femton åren af sin tillvaro, och vill här nämna: den fria tull- och handelslagstiftningen, näringsfriheten, bränvinslagstiftningen, stängselförordningen, beväringsskyldighetens utsträckning, som är den grund, hvarpå omorganisationen af vårt försvarsväsende nu kommer att byggas, vidare utvidgad religionsfrihet, en ny strafflag, först i små portioner och sedan i sin helhet, konkurslagen, sjölagen, testamentsförordningen, bördsrättens upphäfvande, expropriationslagen, aktiebolagsförordningen, kommunallagarne, vaxlagen, skogslagstiftningen, jagtstadgan, ränteförenklingen, jernvägarne — och till sist, sedan representationen utträttat allt detta, slutade den med att reformera sig sjelf, frånträdde skådeplatsen och lemnade rum för en annan representationsform. Denna förteckning på arbeten och reformer, utförda under en tidrymd af femton år, på fem riksdagar, synes mig i sanning vara det mest hedrande vittnesbörd om kraften och dugligheten hos den gamla representationen. Vi äro nu för femte gången, sedan det nya statsskickets införande, här församlade; och hvad hafva vi, mine herrar, under dessa fyra riksdagar utträttat? Intet, rakt intet, ty jag vill icke räkna den reform, som vidtogs genom Kongl. Förordningen den 23 Juli 1869, angående räntans och tiondens omsättning i penningar; den är egentligen att betrakta endast såsom en fortsättning af ränteförenklingen.

Hvad är orsaken till denna Riksdagens overksamhet, dess oförmåga att genomdrifva de reformer, hvaraf oss göres behof? Då jag vid 1865 års riksdag motsatte mig den då beslutade representationsförändringen, fällde jag ett yttrande, som höll på att kosta mig mina landsmäns förtroende och välvilja, ett yttrande, som ifrigt upptogs och strängt bestrafades. Jag påminnte nemligen om bourgeoisieiens regemente i Frankrike och den del densamma haft i landets olyckor. Man trodde då, att jag me-
nade

nade det tredje ståndet, men detta var ett misstag. Jag menade den bourgeoisie, som ånyo störtat Frankrike och i hvilken finnas både grefvar och baroner, således män af mitt eget stånd. Jag menade de egna intressenas regemente och — jag vågar uttala det — jag fruktar att detta regemente, om det ohejdadt finge fortgå och tilltaga, kunde störta äfven oss. De egna intressenas alltför stora inflytande är en farlig sida af hvarje representation. Jag har varit ledamot af Första kammaren och med erkännande af dess många och stora goda sidor, måste jag tillstå att luften blef mig för qvaf; jag gick in i den andra, men äfven här finner jag enahanda förhållande. Luftpumpen opererar ej tillräckligt. Här är visserligen en helt annan atmosfär än i Första kammaren, men en hufvudingrediens i begge är — egoismen. I Första kammaren visar sig ett passivt motstånd mot äfven de obetydligaste yrkanden från denna kammare, och här finnes samma motstånd mot regeringens, af Första kammaren understödda förslag. Det är det egna intresset som framkallar detta motstånd. Vi hafva till och med hört sådana yttranden som detta: förr än indelningsverket stryker med, göra vi icke något väsendtligt åt försvaret. Skamliga ord, som aldrig bort uttalas af en representant! Skall representationens bifall till fäderneslandets försvar köpas? Yttrandet var, hoppas jag, ej så illa menadt som det låter; men det är betecknande med afseende på stämningen. Man misströstar om att annorstädes än genom trots vinna önskade reformer. Detta passiva motstånd i båda kamrarne, som hvarken tar eller ger skäl, är farligt, och, så länge det finnes till, komma vi ingen väg; hvarje förslag skall falla, till dess ett tillmötesgående kamrarne emellan kommer att ega rum.

En försonlig anda måste således åstadkommas emellan kamrarne, om de skola något uträtta. De måste ricka hvarandra handen för att kunna på ett betryggande sätt värna fäderneslandet, och Regeringen måste försöka att åstadkomma försoning. En regering med fyra års erfarenhet af det nuvarande förhållandet emellan kamrarne måste uppträda medlande dem emellan, fordra af dem ömsesidiga uppoffringar; men icke, stödd på Första kammaren, söka genomdrifva sina förslag med tillhjälp af en liten clique af minoriteten i den Andra. Detta går för sig endast med sådana frågor, för hvilkas lösning erfordras gemensam omröstning kamrarne emellan; beväringlagen, som är hörnstenen för en omorganisation af arméen, måste tillvinna sig båda kamrarnes bifall.

Har jag talat för djerft, må det ursäktas mig, emedan ögonblicket är så kritiskt, världens gestalt så hotande, att jag måste uttala hvad som länge legat mig på hjertat. Jag tror det nuvarande ögonblicket vara det rätta, att med ömsesidiga uppoffringar slå ned egoismen och enigt sluta oss samman under samma fana. Det är känt att i denna kammare påyrkas sparsamhet och förenkling i administrationen. Vid det tillfälle då stora uppoffringar begäras hade det varit skäl att visa det man ämnar beträda denna bana.

Då jag nu öfvergår till Kongl. Maj:ts proposition, börjar jag med det tillkännagifvande, att jag icke anmärker att så mycket fordras för landtförsvaret, hvarpå jag icke nu vill vidare inlåta mig, innan vi sett det nya förslaget rörande detsammas organisation. Jag vill på förhand förklara att jag är beredd till alla möjliga uppoffringar för försvaret, men

jag hade gerna sett, att regeringen, när den begärt så stora och ökade anslag, jemväl föreslagit indragningar på alla möjliga håll och dervid förfarit som en god hushållare, hvilken hushållar i smått, för att kunna hafva tusental att kasta på stora och viktiga företag. På samma gång så stora summor äskats på den fjerde, hade indragningar bort föreslås på de öfriga hufvudtitlärne.

Jag vill nu nämna några ord om hvar och en af dessa, men förbigår den första af det skäl, som jag förut nämnt, att jag anser den vara ett kontrakt emellan Konungen och representationen, hvilket icke ensidigt kan brytas.

På andra hufvudtiteln fäster jag mig vid det anslag af 24,000 R:dr, som blifvit begärdt för inrättandet inom Justitie-departementet af en lagbyrå. Om nyttan och nödvändigheten af denna byrå vill jag nu icke yttra mig, men jag hade föreställt mig, att de lagförslag, som nu ligga färdiga hos regeringen, skulle kunnat granskas af Justitie-statsministern och hans byråchef. För min del kan jag icke godkänna det skäl, som blifvit anfördt för inrättande af denna byrå, nemligen att det inträffat, att utarbetade lagförslag vid deras i grundlagen föreskrifna granskning inom Högsta domstolen blifvit afstyrkta. Med all aktning för denna domstol få vi icke glömma att den afstyrkte förslaget om utvidgad religionsfrihet med flera lagförslag på skäl, som icke torde kunna antagas; samt att ett och annat förslag blifvit afstyrkt, utan att Högsta domstolen ens yttrat sig öfver förslaget i dess detaljer, hvilket jag anser vara ändamålet med den åt Högsta domstolen i grundlagen uppdragna granskning, och jag anser Justitie-statsministern kunna fordra en sådan granskning. Men anser Justitie-statsministern sig, detta oaktadt, behöfva denna lagbyrå, vill jag icke motsätta mig densamma. Jag skulle likväl tro, att det dertill erforderliga belopp skulle kunnat beredas genom indragningar inom departementet. Ser jag på personalen i Justitie-revisionen, så finner jag jemte revisionssekreterarne, hvilkas behöfighet *icke* kan ifrågasättas, 8 protokollssekreterare, 12 kopister och 12 kanslister. Jag kommer i det följande att yttra mig om protokollssekreterarebefattningen i allmänhet såsom mindre lämplig, och jag vågar utan fara för öfverdrift påyrka indragning af ett dussin af dessa 32 embetsmän, utan att derigenom arbetet borde lida, ty för närvarande är en del af dessa befattningar endast sinekurer. Jag har vid en föregående riksdag anmärkt, att representationen sedan flera år tillbaka påyrkat förenkling i administrationen, och nu är hög tid att med allvar tänka på denna fråga. Det skulle dertför varit mig särdeles kärt, om jag nu sett en antydning om, att regeringen vore sinnad att i detta afseende gå representationens önsknningar till mötes.

Det är icke småsaker, det bli fråga om, när man betraktar huru statens utgifter ökats under några år. I finnen, mine herrar, af en i bokhandeln tillgänglig brochyr, att statsutgifterna, som 1829 utgjorde tjugo millioner, år 1871 stigit till fyrtiåtta millioner! Häri inbegripas visserligen ränta och amortering å jernvägslånen, men tillökningen blir i allt fall en förskräcklig summa. Andra hufvudtiteln bar under denna tid ökats från 1,746,000 till 2,570,000 R:dr; tredje från 339,000 till 607,000; fjerde från 6,898,000 till 10,526,000; femte från 2,518,000 till 4,213,000; sjette från 1,603,000 till 7,905,000; sjunde från 3,140,000 till 6,697,000

åttonde från 1,619,000 till 5,158,000; nionde från 757,000 till 1,953,000. När nu regeringen begär ytterligare aderton millioner, så har representationen rätt att säga: hvilka indragningar föreslån I på de håll, der indragningar kunna göras! Först och främst kunna och böra besparingar ske inom administrationen, men i stället föreslår nästan hvarje departementschef löneförhöjning, till en början för sina vaktmästare!

Öfvergår jag nu till tredje hufvudtiteln, så får jag förklara att jag icke är en bland dem som anse att vårt land icke bör representeras i utlandet, ty så fattigt är icke något land, att det icke bör på hederligt sätt representeras hos främmande makter. Om jag, det oaktadt, gör en anmärkning vid denna hufvudtitel, så är orsaken den, att jag anser Utrikesdepartementet hafva nog litet att göra i ett litet land, och att man därför hos oss, liksom i Belgien, mycket väl kunde förena utrikes ärendena och vården om handeln, ty dessa ärenden sammanfalla i samma mån handelsförbindelserna med utlandet ökas. Om man derfor föreslagit att öfverflytta Kommersekollegii göromål på Utrikesdepartementet skulle jag icke hafva sagt ett ord, men frågan om förstnämnda embetsverks indragning är ännu hvilande och man hör icke det ringaste af den.

Jag kommer nu till fjerde hufvudtiteln, sjelfva nervus rerum. Här har jag dock mindre att säga, ehuru de största summorna blifvit begärda på denna titel, ty jag erkänner fullkomligt, på sätt jag redan nämnt, hela vigten af vårt försvar; men jag måste tillstå, att några siffror synas mig nog stora, och att regeringen bort nogare skilja det absolut nödvändiga från det, som kan uppskjutas. Vid inrättande af nya korpser bör man t. ex. noga akta sig för att icke tillskapa embetsmannakorpser med stora pretentioner. Till aflöning åt fältläkarekorpsern har regeringen begärt ett nytt anslag af 15,000, hvarigenom hela den erforderliga summan skulle uppgå till 182,998 R:dr. Jag känner icke hvilka löner desse fältläkare skulle erhålla, men då jag på femte hufvudtiteln finner, att öfverfältläkaren vid Carlskrona station åtnjuter i årlig lön 4,860 R:dr, och då jag vet att regementsläkarne, som ha föga att göra, draga en lön af, som jag tror, 2,500 R:dr, har jag något skäl misstänka att fältläkarnes löner blifvit väl tilltagna. Man bör nemligen besinna att läkarne, liksom landtmätarne, hufvudsakligen lefva af sin praktik, och att äfven en mindre lön bör för dem vara tillräcklig, såsom en grundplåt. Alla fältläkareplatser äro nu också eftersökta och skola framgent blifva det, äfven om lönerna icke blifva så stora.

Jag kommer nu till en ganska ömtålig fråga, som redan förut blifvit berörd, nemligen mathållningen för manskapet vid garnisonsregementena, i hvilket anslag regeringen föreslagit en förhöjning af icke mindre än 150,000 R:dr. Det vore obestriddigen ohyggligt att låta manskapet svälta, och man har sagt att de skulle gå detta öde till mötes, om den föreslagna tillökningen i anslaget icke beviljades. Jag skulle likväl föreställa mig att genom ändamålsenliga anordningar detta skulle kunna undvikas. Om jag anställer en jemförelse mellan portionspriserna här i Sverige och i Preussen — en mönsterstat i allt hvad organisation heter — så finner jag, att våra portionspris redan äro öfverdrifvet höga. I Preussen beräknas på hvar soldats föda 4 groschen per dag, d. v. s. ungefär 36 öre, och deri ingår allt, men hos oss beräknas på hvar soldat 36 öre jemte 2 skålpund

bröd samt en tobaksskilling af 6 eller 8 öre. Orsaken till detta högre pris hos oss ligger i en felaktig organisation af förvaltningen, ty i Preussen uppköper intendenturen förråden i god tid, under det de hos oss upphandlas vid entreprenadauktioner såväl i Stockholm som landsorterna, der konkurrensen är mindre och staten således får betala allt för mycket, under det leverantörerna bereda sig en betydlig vinst. Då det nu är frågan om att ställa större massor på benen, är det nödvändigt att vidtaga andra arrangementer för att nedtvinga prisen och icke låta allt gå på en slör vid entreprenadauktioner.

Vidare har Regeringen för anskaffande af 150,000 stycken infanterigevär fordrat en summa af 4,500,000 R:dr. Då, efter hvad jag tror mig veta, vi icke kunna tillverka mer än 40,000 gevär på året, skulle således det erforderliga antalet icke kunna åstadkommas på kortare tid än tre eller fyra år. Det torde därför icke vara nödigt att nu på förhand anslå fyra och en half million, utan tillräckligt att anslå så mycket som behöfs att anskaffa det antal gevär, som kan tillverkas på ett år. Det säges visserligen att man skall begagna sig af tillfället, men jag vill icke veta af någon *raptus*, och kan regeringen icke lita på att representationen lugnt och efter noggrant betänkande skall bevilja hvad som är nödvändigt för landets försvar, så är den representationen icke värd två styfver! Hvad slutligen beträffar de 2,042,975 R:dr, som fordrats för byggnadsbehof, så tror jag icke att landets försvar för ögonblicket i så hög grad beror på kaserner utan att hufvudsaken är duglig krigsmateriel. Kaserner kunna förhyras, och det är bättre att använda penningarne till anskaffande af materiel.

Dessa äro de enda anmärkningar, jag för närvarande vill tillåta mig vid fjerde hufvudtiteln, innan jag sett Kongl. Maj:ts förslag om landtförsvarets ordnande.

I sitt förslag till reglering af utgifterna under femte hufvudtiteln har departementschefen beräknat, att kostnaden för anskaffande af en duglig och tillräcklig sjökrigsmateriel skulle uppgå till 24,000,000 R:dr, men Kongl. Maj:t har dock icke nu såsom extra anslag fordrat mer än 920,000 R:dr. Jag är af den tanke, att flottan, både för vårt försvar och för en möjlig allians med en främmande makt, är af lika stor vikt som arméen, och de 24 millionerna torde icke länge låta vänta på sig. Det är möjligt att, sedan vi väl beviljat 18 millioner för landtförsvaret, fordras af oss 24 millioner för flottan.

En glädjande företeelse visar sig på femte hufvudtiteln, i det Kongl. Maj:t föreslagit, att expeditions- och protokolls-sekreterare-tjänsterna må sammanslås. Detta är ett efterföljansvärdt exempel för öfrige herrar departementschefer, som torde medgifva det åtskilligt är att göra i fråga om organisationen af arbetet i departementen?

På sjette hufvudtiteln deremot begäres löneförhöjning — utom för vaktmästarne, som man träffar öfverallt — äfven för landtmäterisekreteraren och landtmäterifiskalen. Jag tror det icke vara klokt att i dessa kritiska tider, då man bör göra indragningar öfverallt, der så ske kan, föreslå ökade löner åt embetsmän. Jag är icke bland dem, som vilja att embetsmännen skola sakna bröd, men jag vill icke hafva för stort antal embetsmän. För icke längesedan var i representationen tal om indrag-

ningar inom landtmäteristaten, och det är uppenbart att sådana måste blifva möjliga, sedan, efter laga skiftenas afslutande, göromålen i betydlig mån blifvit minskade. Att under sådana förhållanden begära löneförhöjning åt embetsmännen inom verket ser litet besynnerligt ut.

Det förhåller sig med embetsmännen som — sans comparaison i öfrigt — med tjenarne i ett hus. Äro desse för många, latas de, drifva spektakel och ligga i delo med hvarandra, men äro de få, arbeta de och det blir lugn och trefnad i huset.

Äfven i andra delar af denna hufvudtitel finner jag, att indragningar kunna göras, såsom i anslagen till ekonomiska karteverket och i de betydliga summor, som fordras för afdikningar, om hvilka sednare man icke kan vara säker på att de alltid blifva väl använda. De skänkas ofta bort och ej alltid på rätta stället. Vi måste, jag upprepar det ännu en gång, söka göra indragningar öfver allt för att kunna lemna så mycket större summor till försvaret.

Men jag kommer nu till ett annat ämne och jag ber Herr Civilministern om ursäkt att jag upprepar saker, om hvilka jag här disputerat med hans företrädare. För två år sedan begärde jag en nedsättning med en million i kostnaden för jernvägstrafiken; man har gjort en nedsättning af 700,000 R:dr; gif mig de återstående 300,000 R:dr, och jag skall sedan tuga! Men förr ger jag icke med mig, utan säger fortfarande att här sluddras bort medel. Inom byråafdelningen, t. ex., finnes en byråchef med 5,500 R:dr lön och en sekreterare med 4,000 R:dr lön. Jag frågar, hvad menas med en byråchef, om icke sekreterare? helst här äfven finnas två notarier.

Vidare finner jag inom samma afdelning en intendent med 5,000 R:dr lön. Förut funnos tre intendenten, de två hafva på Riksdagens begäran fått stryka, och hvarför kan ej den tredje få gå samma väg?

På en sträckning af 100 banmil har staten icke mindre än 20 kontrollörer, under det Borås—Wenersborgs-banorna, som tillsammans äro 12½ mil, endast ha *en* kontrollör tillsammans; denna har befunnits alldeles tillräcklig, och staten skulle således på sina 100 mil kunna åtnöja sig med högst 9 à 10 kontrollörer, under det den nu aflönar 20.

Inom banafdelningen finnes en öfverdirektör, en baningeniör och dessutom på distrikten tre bandirektörer och ej mindre än tio baningeniörer; antingen äro dessa sistnämnde öfverflödige eller också bandirektörerne. Dessa tre bandirektörer på 100 mil ha endast något öfver 33 mil hvar, och till sitt biträde tre baningeniörer hvardera. Jag anser en ingeniör kunna med hjälp af pålitlige banmästare sköta 33 mils väg. På Borås—Wenersborgs-banorna finnes ingen bandirektör och det går ganska bra ändå.

Jag vill nu vidröra ett ämne, som icke finnes upptaget i den Kongl. propositionen, nemligen Jernvägsbyggnadsstyrelsen. Redan år 1866 eller 1867 infortrade Kongl. Maj:t vederbörandes yttrade, huruvida Trafik- och Byggnadsstyrelserna kunde sammanslås. Trafikstyrelsen svarade, att det kunde gå för sig när nordvestra banan och sammanbindningsbanan blifvit färdiga. Detta inträffar i år, och jag yrkar därför att få bort denna Byggnadsstyrelse, som i fjor uppgjorde ett kostnadsförslag för en stambana, slutande med 12,044,000 R:dr och nu kommit med ett nytt kostnadsförslag, enligt hvilket banan kan byggas med samma öfverbyggnad

2,356,000 R:dr billigare! Hvad ge herrarne mig för en styrelse som gör upp beräkningar på det sättet? Nu vill den bygga en bana i svår terräng för 680,000 R:dr per mil, efter att förut hafva byggt hundra mil stambanor öfver hufvud till 876,000 R:dr, och beräknat denna till omkring 820,000. En sådan åtgärd synes mig vara det största bevis på misshushållning med statens medel. Det är visserligen sannt, att man minskat kostnaden för rörelsematerielen med 25,000 R:dr per mil, men då, såsom herr Civilministern sjelf anmärkt, första uppsättningen af nödig rörlig materiel å stambana, som skall få samma trafikförmåga som förut byggda stambanor, kräver en utgift af 100,000 R:dr per mil, förefaller denna nedsättning vara en märkvärdig åtgärd. Det ser ut som om man *nu* droge in 25,000 R:dr per mil, för att sedan kunna säga att anslaget är för litet och begära ett ökad. Jag vill dock nu hufvudsakligen fästa mig vid de olika kostnadsförslagen för Norra stambanan, och anser att en styrelse, som så förfarit, brutit stafven öfver sig sjelf. Slutligen vill jag upplysa, att Byggnadsstyrelsen här i Stockholm disponerar flera särskilda lokaler, och fastän vi aldrig få se hvilka summor styrelsen kostar, kunna vi vara öfvertygade om att de äro enorma.

Å sjunde hufvudtiteln finner jag anmärkningsvärdt, att herr Finansministern ansett, att lönen för Telegrafstyrelsens chef bör förhöjas, helst sammanslagning af hela detta embetsverk med Poststyrelsen ifrågasatts och tillstyrkts af denna styrelse. Detta är en ovanlig åtgärd, då vi behöfva pruta, hushålla och spara på alla möjliga håll för att få medel för vårt försvar.

På åttonde hufvudtiteln anslag fordras ej betydliga tillökningar, men det är också uppenbart att frågan om elementarläroverkens omorganisation och ordnandet af folkskoleväsendet är af beskaffenhet att några tillökningar icke torde komma i fråga.

Summan af allt hvad jag anfört är, att en regering, som vill komma fram med så stora anslag som i Kongl. Maj:ts proposition finnas framställda, bör uppträda som en rikshushållare, spara i alla hänseenden och med kraft taga ihop med indragningarne. Jag har sagt detta, icke därför att jag är obenägen för uppoffringar för vårt försvar, men jag vill att man gör dessa uppoffringar möjliga genom att draga in och spara på alla håll.

Hvad nu angår sättet att anskaffa erforderliga medel, så måste jag säga, att lån för dagliga behof är det förskräckligaste jag vet, de leda alltid till bankrutt, såväl för staten som för den enskilde, och omtanken om försvaret anses tyvärr i Europa komma att förblifva dagligt behof. Jag har icke något mot en vapenskatt för ett eller två år, men icke för tolf år, ty då blir den evig. Jag tror att, om man vidtog de inskränkingar jag antydtt och försökte göra besparingar äfven i andra hänseenden, skulle vi komma temligen långt utan lån. Vi beslöto förra riksdagen att upptaga ett lån på 40,000,000 R:dr; och om vi nu låna ytterligare 17,000,000 R:dr, skulle begge dessa lån, gemensamt opererande, verka menligt på vår kredit, som nu lyckligtvis är i stigande och om hvilken vi därför måste vara mycket var samma. Det skulle derjemte motverka den tendens till nedsättning af räntan, som de två goda åren lyckligtvis medfört, och som vi må akta oss för att afbryta. Jag föreställer mig, att en tobaksskatt

som man påstår icke skulle vara möjlig att påföra, då den likväl finnes i andra länder, skulle kunna skaffa oss ett par millioner. Jag tror äfven att en stämpelafgift på räkningar skulle vara lämplig, på samma gång den vore nyttig såsom bidragande att motverka konsumtionskrediten.

Jag har kanske varit för vidlyftig, och ber därför om ursäkt. Jag skall endast tillägga några få ord. Jag vill icke såsom en föregående talare påpeka politiska och sociala reformer, men jag vill fästa uppmärksamheten på att, under det vi tänka på att skaffa medel för vårt försvar, måste vi akta oss för att sprida missnöje i landet. Något förfärligt sorgligt är Statistiska centralbyråns uppgift om folkminskningen i vårt land. Man tänke sig ett land med fyra millioner inneånare, hvars folkmängd *minskas* det ena året med 14,000 och det andra med 22,000 människor! Hvad är orsaken härtill? Emigrationen, säger byrån. Jag tror icke att politiska och sociala reformer kunna motverka detta onda. En bidragande orsak har varit, att pressen i årtionden predikat för folket, att allt är så olyckligt och illa stäldt här i landet att det slutligen gått in i örnen och der sitter det kvar. Jag får dock medgifva, att den bättre pressen upphört med dessa predikningar, men den sämre pressen fortsätter ännu med samma språk. Vi måste emellertid göra allt för att återställa välståndet, understödja industrien, ty äfven den har under de sednaste åren gått tillbaka, vi måste för folket underlätta tillfällen att förvärfva, att vinna sin tarfliga utkomst, och deremot ej tillåta att räntan stegras genom nya statslån, särdeles för improduktiva ändamål. Mine herrar! Vi måste just i detta ögonblick med aldri yttersta ormtanke försöka att fortsätta på den bana, hvilken två lyckliga år för oss öppnat. Vaktom oss för detta öfverdåd, hvilket man så ofta vill tillägga Svensken, det nemligen att då gynnsamma förhållanden inträffa, genast rumla med fyrkarne. Låtom oss hellre se till, huru vi kunna underlätta möjligheten för de arbetande klasserna att komma sig fram. De äro likväl sambällets rot.

Jag förutser att jag, för hvad jag här i dag yttrat, kommer att förkättras och utskrikas. Bland annat möttes jag i fjor från regeringsbänken med den invändningen att mina förslag voro glänsande, men icke praktiska. Emellertid har det visat sig, att, af de tre förslag jag under de tvänne sista åren framställt, jag fått rätt, hvad beträffar bestämmandet på förhand af en plan för jernvägarnes byggande. Huru klandrade man icke detta mitt s. k. jernvägsnät? Denna fråga blef öfverlemnad till en komité, hvilken tillstyrker ett ännu större jernvägsnät än jag förordade, samt i slutet af sitt betänkande upptager just detsamma som jag i min motion föreslagit. Mitt andra förslag, angående nedsättning å en million R:dr i utgifterna för statens jernvägstrafik har jemväl ledt till det resultat, att å nämnda utgiftspost en nedsättning å 6—700,000 R:dr egt rum. Mitt tredje förslag rörde indragning af Styrelsen för statens jernvägsbyggnader; uti detta förslag har jag väl ännu ej segrat, men jag hoppas att jag inom kort skall komma att göra det.

Till sist, mine herrar, ber jag få yttra några ord om mig sjelf, ehuru jag medgifver att det är ett dåligt ämne; men den smädelse och det förtal, för hvilka jag varit utsatt, berättiga mig dertill. Tyvärr, kunna just på vår närvarande tid tillämpas den store Romarens ord: "huc malorum

ventum est, ut nec morbum nec remedia ferre possimus“, d. v. s. vi hafva kommit så långt i olyckor, att vi hvarken förmå fördraga sjukdomen eller dess botemedel. Ja, mine herrar, det har verkligen kommit derhän att, när en talare är nog djerf att öppet och oförstaldt framställa sina tankar, han misstänkes och mötes med det inkastet: hvad vill han? har han några nya syftemål och planer angående jernvägsbyggnader? Nej, mine herrar, mina jernvägar bygger jag sjelf och ämnar ej tigga Er om stambanor.

Jag känner mycket väl min ställning som förtroendeembetsman, och jag känner äfven att jag såsom sådan måhända anses hafva öfverskridit gränsen, när jag vågat uppträda mot regeringen. Denna fråga kan jag så mycket mindre undgå att beröra, som regeringen har anspråk på att dess tjenstemän ej ”göra opposition“, och jag skulle till och med vilja åvägabringa en reform angående de administrativa embetsmännens afsättlighet. Jag vill, för min del, icke att vi skola hafva oafsättlige civila embetsmän, ty de betrakta sitt embete såsom sin egendom. Derföre, om regeringen skulle vilja framlägga ett förslag till reform i detta syfte, skulle jag med förtjusning understödja detsamma. Så länge embetsmännen äro oafsättlige, finnes ej det säkraste korrektiv emot lata tjenare och frondörer; långt ifrån likväl att jag vill tillvita vår aktade embetsmannakorps något sådant; men jag talar om principen. Denna reform vore så mycket mindre vådlig, som betänkligheterna och konsiderationerna vid att afsätta en embetsman i allt fall äro stora, hvarföre ock denna åtgärd endast i yttersta nödfall vidtages. Sjelf är jag — jag erkänner det — en af de sämsta landshöfdingar i riket, men andra nästan lika dåliga torde finnas. Har man nu någonsin sett att någon bland oss blifvit afsatt? Nej, mine herrar, man hyser, som sagdt, stora konsiderationer i den vägen. Om jag, oaktadt denna mening om embetsmännens oafsättlighet och nödvändigheten af deras beroende af regeringen, deras pligt att stödja henne, likväl vågat uttala min åsigt, så är det derföre att jag långt ifrån att ämna ”göra opposition“, tvärtom just i försvarsfrågan vill lemna henne mitt svaga understöd, men ansett mig böra uttala min mening om huru man säkrast kan nå det stora målet: fäderneslandets försvar. En och annan torde anse för min pligt att efter detta mitt uppträdande nedlägga mitt embete, men medvetandet af min goda vilja har afrådt mig derifrån. Under 27 år har jag varit representant, blott 12 år landshöfding, pligten i sednare hänseendet måste vika för den i det förstnämnda. Jag älskar likväl högt detta län, inom hvilket jag nedlagt min verksamaste ålders sträfvanden och hvars innebyggare hafva, så att säga, alltför stora inteckningar i mig. Jag har derföre icke kunnat besluta mig för att nedlägga den plats jag innehar; och icke heller ansett det nödvändigt, då Regeringen högst sällan skall röna motstånd från min sida. Hvad jag vill, det är landets väl.

Skulle nu, detta förklarande oaktadt, mitt uppträdande anses olämpligt, så underkastar jag mig följderna. Detta skall icke i ringaste grad förändra min uppgift, som är att förorda sparsamhet i allmänhet, men frikostighet i fråga om försvaret, att försöka betvinga lidelserna och befrämja enighet och sammanhållning.

Detta torde Gudi lofvad jag mig förutan; men då jag betraktar vådorna af den närvarande politiska ställningen i Europa och svårigheten att hos oss få, såväl öfriga frågor, som den för närvarande viktigaste, den om ett ändamålsenligt förökande af landets försvarskrafter, på ett tillfredsställande sätt lösta, så har jag i min ringhet vågat öppet framlägga mina åsikter, och hoppas att ingen måtte förtänka mig denna frimodighet.

Må Gud fortfarande skydda vårt fosterland!

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Herr Talman! Mine herrar! Då de föregående talarne, såsom naturligt är, till stor del syselsatt sig med den fjerde hufvudtiteln, må det tillåtas mig att angående densamma yttra några få ord. Att i detta ögonblick ingå i detaljerna af de summor Kongl. Maj:t under denna hufvudtitel begärt, anser jag dock icke vara på sin plats, då dessa nästan allesammans sammanhänga med och äro beroende af förslaget till ny organisation af landtförsvaret, och hoppas jag således, att den egentliga diskussionen rörande dessa siffror måtte få anstå, till dess den Kongl. propositionen om landtförsvarets ordnande till Riksdagen ankommit, hvilket sannolikt inom ett par dagar kommer att ske. Tillåten mig därför att nu inskränka mig till endast några få erinringar mot de anmärkningar, som under diskussionen blifvit gjorda. Herr Grefve Sparre yttrade, att Kongl. Maj:t hade bort begära endast de belopp, som motsvarade de alldeles oundgängliga behofven och låta anstå med de öfriga, på det att man icke skulle behöfva upptaga något lån, utan kunna hjälpa sig fram derförutan. Kongl. Maj:t har dock icke begärt något annat än just det, som efter mögel: pröfning befunnits alldeles oundgängligt. Hvar och en bör inse, att dessa 17,200,000 R:dr alldeles icke kunna sätta oss uti ett verkligt stridstillstånd, utan endast förbereda möjligheten att öfvergå till ett sådant. Uti sitt anförande till statsrådsprotokollet öfver landtförvarsärendena uttalar derjemte krigsministern den åsigt, att det mål han närmast afser är, att hvad som nu göres bör bilda ett helt, ett verkligt försvar, äfven om ej hvarje behof derigenom blir fylldt. Just för att kunna vinna detta stora mål har den begärda summan måst tagas större, än som Kongl. Maj:t ansett kunna bestridas af statens vanliga tillgångar. Det torde icke finnas någon möjlighet att anskaffa dessa medel på annat sätt än genom lån, i synnerhet derföre att de behof som skola fyllas, såsom anskaffande af kanoner, gevär, byggande af fästningar, m. m., äro särdeles trängande och således måste inom jemförelsevis kort tid afhjelpas. Meningen är dock ingalunda så som en talare tycktes tro, att regeringen fordrar att få husera med denna summa efter behag; regeringens afsigt är tvärtom att för representationen framlägga ett fullständigt förslag till dess användande, och sedan detta blifvit af riksdagen godkänt, i mån af behof, under detta och nästkommande år till ett belopp af högst sex millioner R:dr, lyfta penningarne samt sedermera resten, allt i öfverensstämmelse med den plan som kommer att framläggas — ingenting vidare.

Den förste talaren har bland annat fäst sig vid våra fästningsbyggnader och klagat öfver, att ingen sammanhängande plan vore för dem uppgjord. En sådan plan har dock funnits allt sedan år 1819; om den också icke nu är alldeles densamma som då, hvad ritningarne beträffar

så är den det åtminstone till sina grunddrag, hvar befästningarne skulle vara belägna. Depôtén i Norrland har visserligen icke ännu hlifvit utstakad, men dermed har varit god tid, då dess utförande hitintills ej stått på dagordningen.

Såväl samme talare som särskildt Herr Grefve Sparre fäste sig vid ett par af de till byggnader begärda anslag. Den första anmärkningen gällde anslaget till ett nytt etablissement åt Svea artilleriregemente. Frågan om uppförande af en kasern i Stockholm åt nämnda regemente är dock långt ifrån ny; den har stått på dagordningen ända sedan 1856 års riksdag, således i 15 år. Behovvet af densamma har ock blifvit tillräckligt vitsordadt. Vill man hålla en trupp i ordning, vill man vidmakthålla disciplin och sedlighet, så måste detta också kunna ske; men det är en omöjlighet eller åtminstone förenadt med de aldra största svårigheter, då det garnisonerade manskapet ligger fördeladt på flera olika håll, spriddt här och der. Inom regementet har också en allmän klagan öfver det nuvarande förhållandet låtit sig förspörja. Den andra anmärkningen rörde anslaget till förrådsbyggnader på Carlsborg. Dertill skall jag vid ett annat tillfälle återkomma, och vill nu endast anmärka, att då Herr Maukell ansåg att detacherade fästén borde vid denna fästning uppföras, detta alltid ingått i planen för ifrågavarande fästningsbyggnad, ehuru de nu icke skulle komma att ligga på samma ställe, der man 1856 ville förlägga dem. Men detta hindrar ej att bombfria förrådshus äfven måste finnas, och dessa äro lika nödvändiga som de detacherade fästena. Skulle nemligen fienden lyckas bemäktiga sig ett eller annat af dessa detacherade fästén, en sak som ju måste motses såsom möjlig, och derigenom komma i tillfälle att beskjuta sjelfva fästningen, så blir dennas motståndskraft mycket större, om inom fästningen finnas bombfasta hvalf, som ej taga skada af beskjutningen. Fienden tvingas då till nya kraftansträngningar och vid försvaret vinnes tid, något som, om någonsin i krig, är värdt mycket, i synnerhet då fråga är om en fästning, hvars besittning är af så stor vikt som Carlsborgs för oss.

Den förste talaren yttrade sig äfven om behovvet af en förbättrad krigsbildning för våra officerare. Jag vill härvid endast erinra, att frågan om ombildning af krigsläroverket vid Carlberg ingår uti den nya arméorganisationsplanen, såsom säkerligen anmärkaren sjelf har sig bekant.

Hvad beträffar en annan talares anmärkning mot det af Kongl. Maj:t äskade anslaget af 150,000 R:dr till anordnande af vapenförråd för landstormen, vill jag endast upplysa att det är ett misstag af honom, då han ansett detta anslag vara afsedt för anskaffande af gevär åt denna del af nationalbeväpningen. Så är ej förhållandet, utan meningen är att det skall användas till anskaffande af förrådshus, der landstormens gevär kunde förvaras, såsom äfven synes deraf att summan står under titel "byggnadsbehof". Gevär äro ömtåliga saker och behöfva väl vårdas. Samme talare har ock uppträdt mot anslaget till beklädnad åt beväringen. Det är dock redan sedan länge medgifvet beväringssynglingen rätt att mot ersättning af kronan sjelf hålla sig med kläder och skodon; men icke kan han göra det i krig, och erfarenheten visar dessutom, att denna rätt blifvit långt ifrån allmänt begagnad.

Angående mathållningen vid garnisonsregementen ansåg Herr Grefve Sparre, att den vore för dyr, och sökte ett bevis för detta påstående i jämförelsen med kostnaden för de preussiska regementenas mathållning. Denna uppgafs af honom uppgå till 4 preussiske silbergroschen eller 36 öre om dagen, men härtill måste dock, efter hvad jag har anledning antaga, läggas kostnaden för soldatens brödföda. En känd sak är också, att mathållningen vid den preussiska arméen är svag och föranledt många anmärkningar, hvilka sannolikt blifvit än högre, om ej landets allmänna välmåga medgifvit en stor del af manskapet att af egna medel bidraga till kosthållets förbättrande. Den senaste förhöjningen i anslaget till garnisonsregementenas mathållning tillkom på grund af anmärkningar öfver det dåliga kosthållet, och derföre att man ville vänja manskapet från kroglivet. Huruvida någon nedsättning i kostnaden kan ega rum eller icke, kan jag för min del i närvarande stund ej bedöma; det vet jag dock, att den för sin duglighet allmänt erkände man, som har öfverinseendet öfver denna del af krigsförvaltningen, gör sitt yttersta för att så mycket som möjligt minska utgifterna för densamma. Grefve Sparre har äfven fäst sig vid det stora antalet gevär Kongl. Maj:t föreslagit, att man nu skulle anskaffa, och trott att en så stor mängd icke behöfdes. Såväl han som andra talare hafva dock, i likhet med regeringen, å andra sidan uttalat såsom sin öfvertygelse, att allt som för försvaret erfordrades borde upptagas i beräkningen; och regeringen har äfven handlat i öfverensstämmelse med denna princip, då hon nu framlagt landets behof i detta afseende. Jag minnes ej nu, huru många gevär kunna om året tillverkas vid våra faktorier, men jag vet, att fabrikationen kan utan särdeles stora kostnader ökas ganska betydligt, och att de 150,000 gevären kunna på relativt kort tid åstadkommas.

Några ord om flottan hafva äfven under diskussionen blifvit fälda. De voro dock yttrade så i förbigående, att jag ej tror mig böra med deras besvarande upptaga Kammarens tid.

Herr Statsrådet Bergström: Den ädle Grefven, som före mig hade ordet, talade "de rebus variis et nonnullis aliis", om åtskilliga saker och några andra, deribland mycket om sig sjelf. Det kan derföre alldeles icke ifrågakomma att med svar bemöta hans föredrag i dess helhet. Väl kunde innehållet deraf gifva anledning till frågan: hvad vill han?; men för min del ämnar jag icke ställa denna fråga, dels derföre att det vore en indiskret fråga, dels och derföre att jag med temlig visshet tror mig veta hvad han vill och således icke behöfver fråga, emedan, såsom ordspråket säger, den, som frågar efter sitt eget vett, blir icke klokare än han är. Öfver hufvud rönte jag af den granskning, den ädle Grefven företagit af den Kongl. propositionen, det intryck, att han mera ond göres öfver något, som han saknar i samma proposition, än öfver hvad som deri förekommer.

Hvad först angår den ädle Grefvens förmenande, att "ett dussin" tjänstemän inom Justitie-departementet kunnat och bort indragas, samt hans klander, att så icke skett; så har han blifvit skyldig beviset, att ett dussin tjänstemän inom nämnda departement är umbärligt och att deras innehafvande befattningar kunna indragas. Men äfven under antagande

att förhållandet vore sådant, vet jag icke, huru den af Grefven åsyftade indragning skulle lagligen kunnat ske, enär ifrågavarande tjänstemän innehafva fullmakter å sina befattningar; och slutligen ligger det i öppen dag, att, äfven om den af den ädle Grefven förordade åtgärden kunnat vidtagas och blifvit vidtagen, den icke skulle beredt synnerligen stora tillgångar till förstärkande af vårt nationalförsvar och för visso icke gjort de för sådant ändamål äskade anslagen öfverflödiga. För öfrigt äro, då fråga uppstår att indraga tjänstebefattningar, meningarne ganska delade, hvilka tjänster företrädesvis egna sig att indragas. Så finnas t. ex. ledamöter inom denna kammare, hvilka icke, såsom den ädle Grefven, ännu kommit att tänka på behovet och ändamålsenligheten af att indraga ett dussin tjänster inom Justitie-departementet, men deremot på fullkomligt god tro förmena två dussin landshöfdingebeställningar utan skada kunna och böra indragas. Denna åsigt är, af skäl dem jag icke nu behöfver utveckla, icke min; men den synes mig icke byggd på svagare grunder än den ädle Grefvens uttalade mening om obehöfligheten af ett dussin tjänstebefattningar inom Justitie-departementet eller, annorlunda uttryckt, Grefvens mening har icke bättre stöd än omförmälda åsigt.

Emot hvad som under sjetta hufvudtiteln föreslagits riktade den ädle Grefven flera anmärkningar, hvilka det särskildt åligger mig att gendrifva. Först tadtade han, att å en tid, då så stora anslag för försvarsväsendet äskats, man äfven föreslagit förhöjning af landtmäteri-sekreterarens och landtmäteriskalens löner. Ja! det behagade honom till och med att stämpla förslaget derom såsom "ruskigt". För min del kan jag dock icke finna annat, än att, om desse tjänstemäns löner äro för låga i förhållande till deras tjänstebefattningars vikt och göromålens beskaffenhet, svenska statens värdighet bjuder att låta dem rättvisa vederfaras medelst förbättrande af lönerna; och så fattig är ej denna stat, att den icke skulle kunna på samma tid öfva sådan rättvisa och sörja för sitt försvar. Då jag icke kunde undgå att erkänna billigheten och befogenheten af bemälda tjänstemäns begäran om löneförbättring, skulle jag svikit min pligt, om jag underlåtit råda Kongl. Maj:t att till Riksdagen göra ifrågavarande framställning. Jag älskar att tro, att densamma varder af Riksdagen bifallen; men ehvad detta eller motsatsen inträffar, kan min öfvertygelse icke rubbas, att jag bort i denna fråga handla som jag gjort. I sammanhang härmed må det tillåtas mig rätta en af den ädle Grefven lemnad felaktig uppgift, att den vid 1868 års riksdag väckta fråga, om en sådan förändring af arbetsordningen inom rikets General-landtmäteri-kontor, att de åligganden, som tillkomme öfveringenjören blefve på de öfrige tjänstemännen fördelade, hvarigenom öfveringenjörstjänsten, såsom derefter obehöflig, förmenades kunna indragas, icke ledt till någon följd. Under den 31 December 1868 förordnade nemligen Kongl. Maj:t, att en af ingenjörstjänsterna i högre lönegraden vid General-landtmäteri-kontoret skulle vid blifvande ledighet indragas och lönen statsverket besparas; och sedan sådan ledighet genom nuvarande öfveringenjörens befordran inträffat, har anslaget till landtmäteri-staten blifvit från och med år 1870 nedsatt med 1,800 R:dr.

Vidare anmärkte den ädle Grefven, att nedsättning i anslagen till de geologiska och ekonomiska karteverken bort vidtagas. För min del håller jag före, att en sådan åtgärd under närvarande förhållanden vore högst

olämplig. Såsom bekant är, anhöll sistlidne Riksdag, att Kongl. Maj:t täcktes taga under ompröfning, i hvad mån de topografiska, ekonomiska och geologiska karteverken kunde med hvarandra ställas i närmare samverkan, efter hvilken plan i afseende på skalor, omfattning och utgifning dessa karteverk framgent borde fortgå samt i hvad mån kostnaderna därför måtte kunna inskränkas. Till följd af denna anhållan har Kongl. Maj:t under den 13 Juli sistlidet år anbefallt vederbörande chefer för nämnda karteverk äfvensom chefen för Statistiska centralbyrån att gemensamt med och under ordförande af f. d. Statsrådet Thulstrup afgifva samfäldt underdånigt utlåtande i ämnet. Det hade varit önskligt, att detta utlåtande, hvilket ännu icke afgifvits, till regeringen inkommit så tidigt, att definitiv reglering af dessa viktiga förhållanden kunnat ske före ingången af denna riksdag och anslagsbeloppen derefter lämpas. Men de sänfälda öfverläggningarne mellan vederbörande chefer kunde icke taga sin början förr än långt ut på hösten, af anledning att inspektionsresor och tillsyn å sommararbetena i orterna hindrade en och annan af karteverkens chefer att förr än då inställa sig i hufvudstaden. Jag hyser den vissa förhoppning, att af de ännu pågående öfverläggningarne i ämnet skall framgå ett godt resultat, ledande till besparing antingen medelst nedsättning i anslagen eller genom åstadkommande af en större arbetsprodukt. Det senare är hvad jag helst önskar med afseende å bristen i vårt land af ett fullständigt geografiskt karteverk och af säkra data i afseende på areal och annat sådant, af hvilka data statistiken har stort behof.

Äfven denna gång har det sätt, hvarpå förvaltningen af statens jernvägstrafik skötes, utgjort föremål för den ädle Grefvens bittra klander. Han påstod sig hafva i utgifterna för nämnda förvaltning yrkat minskning af En million riksdaler. Deraf hade han fått 700,000 riksdaler. Finge han nu de felande 300,000 riksdalerna, hvilka han måste hafva, så ville han tiga. Förmodligen hafva förberedelserna till det långa och innehållsrika anförande, hvartill jag nyss uppmärksamt lyssnade, hindrat honom att taga kännedom om innehållet af Trafikstyrelsens nyligen afgifna berättelse för år 1869. Hade han haft tid att genomläsa eller åtminstone genombläddra denna berättelse, skulle han deraf inhemtat, att han, hvad angår år 1869, redan fått de 300,000 riksdalernas besparing, som han begärt, ja, ganska betydligt derutöfver. Berättelsen, pag. 7, upplyser nemligen, att den verkliga kostnaden för drift och underhåll under år 1869 understigit den beräknade med 446,191 R:dr 11 öre eller med icke mindre än 146,191 R:dr 11 öre utöfver hvad Grefven påyrkat. Och får jag härvid särskildt betona, att den i berättelsen äsyftade beräkning af utgifterna för drift och underhåll under år 1869 icke är den mera än ett år i förväg approximativt uppgjorda och för 1868 års Riksdag framlagda kalkulation, utan förekommer i den vid början af året 1869 af Kongl. Maj:t fastställda specifika omkostnadsstat, hvilken för drift och underhåll upptager en summa af 4,076,749 R:dr, den der dock, till följd af en från och med år 1869 vidtagen förändring i bokföringssättet för statens jernvägstrafik, bör reduceras till 3,909,586 R:dr 14 öre. Skilnaden emellan sistnämnda belopp och de verkliga utgifterna, 3,463,395 R:dr 3 öre, utgör just den af Trafikstyrelsen åstadkomna, men af den ädle Grefven förhisedda besparingen af 446,191 R:dr 11 öre.

De mera speciela anmärkningarne mot Trafikstyrelsens organisation och stat, deribland den vanliga som åter dykt upp, eller att byråchefsbefattningen är öfverflödig, enär särskild sekreterare finnes, anser jag icke lämpligt att för närvarande besvara. Dermed kan anstå, till dess frågan om regleringen af utgifterna under riksstatens sjetta hufvudtitel, efter det Stats-utskottet afgifvit sitt betänkande i ämnet, ånyo förekommer till behandling i Kammaren, förutsatt nemligen att samma anmärkningar ånyo låta höra af sig.

Vidare kan jag icke underlåta att med några ord taga Styrelsen öfver statens jernvägsbyggnader i försvar mot den stränga förkastelsedom, den ädle Grefven behagat öfver densamma uttala, med anledning deraf att de af styrelsen utförda nya utstakningar och undersökningar af jernvägs-linien från Upsala till Storvik ledt till en betydligt lägre kostnadssumma, än den vid sistlidne riksdag framlagda beräkningen gäfve vid handen. Först och främst förhåller det sig icke så, att den nyutstakade linien är lika bra som den gamla. Tvärtom företer den nya linien skarpare krökningar och en mera bruten längdprofil än den gamla; likasom den äfven i andra afseenden är den gamla underlägsen. Derom hade den ädle Grefven icke bort vara okunnig, enär dessa förhållanden äro till fullo utredda och framhållna uti de särskilda bilagor, som åtfölja den Kongl. propositionen. Den vid sistlidne riksdag framlagda beräkningen af kostnaderna för anläggning af norra stambanan från Upsala till Storvik grundade sig till större del på undersökningar, anställda dels 1866 och dels ännu tidigare eller år 1858. En hvar vet, att den första ytliga undersökningen af en jernvägs-linie icke kan utföras så, att man ju icke vid en senare, mera detaljerad undersökning kan finna en lämpligare sträckning. Enahanda förhållande, som Grefven klandrat, beträffande norra stambanan, har äfven inträffat å östra stambanan, hvad angår sträckningen från Norrköping till Linköping. Enligt den äldre utstakningen skulle jernbanan kommit att delvis genomgå kärr- och mosstrakter. Den under sistlidet år anställda detaljerade undersökning, som föregått uppgörandet af arbetsplan för innevarande år, har framställt en i alla afseenden lämpligare linie, hvilken också blifvit af Kongl. Maj:t fastställd.

Bland annat, som Grefven likt och oliket framhöll i sitt föredrag, yttrade han äfven den åsigt, att embetsmän borde vara afsättliga, hvaraf skulle rönas den välgörande verkan att de icke blefve frondörer. Utan att förneka, det förhållandena i afseende på embetsmännens ställning möjligen kunna tåla någon förändring, vill jag icke nu närmare inlåta mig på detta för förevarande öfverläggning främmande ämne. Jag tillåter mig endast den anmärkning, att embetsmäns afsättlighet icke gör till fyllest för att förekomma utbildande af frondörer.

Herr Hedin. Herr Talman! Då jag anhåller att få med några ord ledsaga statsverkspropositionen på dess väg till Stats-utskottet, har jag det nöjet att anknyta dem till hvad den ärade representanten från Wenersborg anført. Visserligen kan jag ej åtaga mig att uppehålla munterheten vid det gradtal, dit han bragt den, men i stället skall jag naturligtvis ej tala ett ord om mig sjelf. Det är ej för att inlåta mig på enskildheter i de föreslagna utgifterna, jag bedt om ordet. Endast ett par allmänna

anmärkningar om regeringens budgetförslag vill jag ej tillbakahålla, nemligen att man ej utan öfverraskning funnit, att regeringen, då hon går att uppfordra folket till storartade kraftansträngningar för, hvad man med rätta kallat, den stora fosterländska frågans lösning, hvarken ansett sig böra ur sitt utgiftsförslag utesluta nya anslagsfordringar, som icke äro af någon trängande vigt, ej heller försökt att genom indragningar å gamla utgiftsposter bereda tillgång till någon del af de oerhörda summor, som till försvarsverkets iståndsättande krävas.

I *förra* hänseendet ådrager det sig synnerlig uppmärksamhet, att man, utöfver behofvet för redan beslutna stambanors fortsättning, äfven äskat betydliga medel till understödjande af enskilda jernvägsföretag, hvilket tilläfvventyrs denna gång så mycket mindre bort ifrågakomma, som det — oafsedt den finansiel sidan af saken — för försvarsfrågans lyckosamma behandling å riksdagen väl kunde behövas, att man i största möjliga måtto undveke jernvägsstridernas välbekanta inflytelser. — Kongl. Maj:ts välvilliga erbjudande att åtaga sig allena skiljedomen mellan de tätande jernvägsintressena torde väl nemligen på förhand kunna räknas till de fromma önskningarnes antal.

I *senare* afseendet åter, eller hvad angår indragningar å gamla utgiftsposter, så är det ej blott *min* mening, att åtminstone på ett par hufvudtitlar minskning bort föreslås, nemligen å den första och tredje. Vidkommande den både onyttiga och löjliga humbug, hvartill en stor del af anslagen å tredje hufvudtiteln åtgår, får jag inom kort yttra mig i särskild motion rörande detta ämne. Om den första ett par ord. Man frågar sig hvarför — när eljest alla landets innebyggare behöfva underkasta sig betydliga nya bördor för försvaret; hvilket de ock säkerligen med glädje skola göra, derest de äro förvissade om klok användning — man frågar sig, säger jag, hvarför då konungen och det kungliga huset allena skola anses fritagna från denna medborgerliga pligt. Man frågar sig, om sålunda det intresse, som kräfer de nya uppföringarne, väl är ett intresse för daglönaren, men ej för innehafvaren af ett furstligt apanage; att så skulle förhålla sig, har man så mycket svårare att fatta, som det väl ändock, uppriktigt att tala, måste erkännas, att ett folk lättare kan umbära ett kungligt hus än tvärtom. Man frågar sig, med ett ord, om den mycket omtalade och besjungna solidariteten mellan ett folk och dess dynasti, detta att "dela ljuft och ledt", endast är ett historiskt minne af någonting som varit, men nu ej får tagas mera på allvar än andra poetiska högtidsfraser.

Men, som redan är sagdt, min afsigt är ej att ingå på budgetens enskildheter. I stället önskade jag begagna detta tillfälle till några betraktelser af allmännare syfte. Sådant har redan blifvit praxis och, skulle jag tro, af goda skäl: både regering och Riksdag äro så fördjupade i detaljer, att man ej å någondera sidan torde hafva anledning att försumma ett tjenligt tillfälle att från enskildheterna någon gång återgå till en blick på det hela af vår politik och vårt samhällslif. Dertill torde vara så mycket mera skäl, som ett annat tillfälle, hvilket kunde formelt synas mera passande, nemligen behandlingen af Konstitutions-utskottets dechargebetänkande, vanligen — och detta måhända äfven af andra skäl än blotta frånvaron af anmärkningsanledningar — föga erbjuder reela uppslag till

en förhandling, motsvarande andra parlamenters adressdebatt. Jag kan för öfrigt från dagens förhandlingar till stöd åberopa det föredöme, som gifvits af representanten från Wenersborg, som anställt undersökningar rörande luftens beskaffenhet i Riksdagens kamrar. Då han beklagligtvis, ehuru dertill vida mer befogad än jag, ej ansett sig böra utsträcka sin undersökning till luften i en tredje kammare, nemligen den kungliga råds-kammaren, beder jag att få fortsätta, der han, i min tanke för tidigt, afbröt sina betraktelser.

Mer än någonsin torde i detta ögonblick, under intrycket af tidshändelserna, den önskan synas befogad att vinna klarhet öfver den ledande tanken i regeringens politik samt, i den mån man dertill må kunna anses berättigad, uttala folkets stämning, dess åsikter, farhågor och förhoppningar. Få lära minnas någon tidpunkt, då i vårt land regering och representation mött hvarandra under så allvarsfulla förhållanden. Sedan ett halft år tillbaka uppföres i hjertat af vår verldsdel en tragedi, som, om någonsin någon, bör hafva uppfyllt det ändamål, som den gamle filosofen angaf såsom det diktade sorgespelets uppgift, att nemligen rena åskådarens känslor genom medlidande och förfäran. Att den rastlöst fortgående odling, öfver hvilken vår samtid är stolt, ej i sig innesluter äfven ett framåtskridande i internationelt rättstillstånd och folkens förbrödning; att eröfringslystnaden lefver vid lika kraft i vårt sekel som för århundraden sedan; att traktaters helgd numera är ett tomt ord, och det stöd, de fordom egde i den europeiska jernvigtprincipen. förnultnat; att de små folken ej ega något annat värn att förlita sig till än sin egen kraft och den, de i sammanslutningen med sina fränder kunna vinna, det är den lärdom, skrifven med eld och blod, som händelserna påtvinga oss, och det är icke i det trygga medvetandet att hafva gjort hvad vi bort, som vi förnimma denna varning.

Jag skulle mycket misstaga mig, och jag skulle mycket beklaga, om ej nutidshändelserna hos de politiskt tänkande i vårt land någorlunda allmänt framkallat eller befästat insigten om vigten af en verkligt ledande regering. För egen del långt före detta öfvertygad om, att en regerings rätta uppgift är att ledande gå i spetsen för representationens och folkets arbete, kan jag ej annat tro, än att man under tider som dessa måste allmänt behjerta vigten af enhet, sammanhållning och kraft i hela det offentliga lifvet och på samma gång inse, att detta ej kan vinnas, med mindre regeringen från en mera passiv och avfaktande hållning öfvergår till att sjelf gripa en god del af de initiativer, som nu tyckas vara helt och hållet öfverlätna åt representationen, men som der framkomma stundom för litet förberedda, alltid i en sådan mängd samtidigt att de liksom tränga ihjäl hvarandra, och dessutom, genom sjelfva bristen på samverkan mellan representationen och dess afdelnigar å ena samt vederbörande ministrar å andra sidan, ibland trots bästa bemödande liksom på förhand dömda att förolyckas. Utan detta kan ej undvikas, att mycket arbete går förloradt, och denna resultatlöshet återverkar förlamande på sinnena. Med några exempel må det sagda förtydligas.

Det torde ej vara något öfverdrifvet uttryck, om jag säger, att man haft rätt att af regeringen vänta ett initiativ till ordnande af vår dissenterlagstiftning, som är i sitt nuvarande skick en olycka för många svenske

medborgare och en skam för vårt land. Riksdagen har i detta ärende gjort hvad den förmått: jag erinrar om skrifvelsen af den 13 Maj 1869 med en af Riksdagen antagen författning angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning. Att Kongl. Maj:t, efter inhemtande af Högsta domstolens yttrande, den 16 November samma år förklarade detta förslag böra förfalla, kan — i betraktande af det intresse för en reform i detta syfte, som åtminstone tvänne af konungens dåvarande rådgifvare vid ärendets behandling i Riksdagen tillkännagävo — svårligen antagas innebära ett ogillande af sjelfva tendensen eller ett underkännande af behovet. Man hade därför väntat från regeringen ett nytt förslag, deri de stötestenar vore undvikna, som hindrat den af Riksdagen utarbetade lagens stadfästelse; men man har väntat förgäfvets, och trontalet för några dagar sedan gifver ej anledning att hoppas på denna berättigade önskans uppfyllelse.

Vidare har man tyckt sig finna, att de många och rätt dyra komitéer, som tillsättas för att liksom undångöra grofarbetet och sålunda lätta den af löpande ärenden alltför mycket öfverhopade regeringens verksamhet, nog mycket få fungera såsom ett slags officiella begravningsbyråer, dit det ena ärendet efter det andra hänvisas, för att invaggas i hvila, ju långvarigare desto bättre. Måhända kunde, åtminstone i vissa fall, såväl komitéernas arbete som detta nog långt drifna så kallade "vederbörandes hörande" inskränkas, båda inom något mindre tidrymder, det senare äfven i annat afseende inom trängre gränser; och säkerligen är det önskvärdt, såvida icke förtroendet till hela komité-väsendet skall upphöra, att ej de färdiga komité-arbetena under årtal glömmas bort.

Huruledes viktiga frågor, hvarpå Riksdagen fäst Kongl. Maj:ts uppmärksamhet, få för långliga tider somna in, kan hvar och en inhemta af de Justitie-ombudsmannens berättelser åtföljande förteckningar. "Ärendet har", så lyder det stående uttrycket, "ej sedan sist afgifna förteckning undergått vidare behandling." Det är liksom en vallmodoft strömmade en till mötes, när man hör denna bekännelse gång efter annan upprepas om ärenden, som för 10 à 12 år, kanske längre tid, sedan bragts å bane genom skrifvelser från Riksdagen.

Man anför ofta, såsom förklaringsgrund för regeringens initiativlöshet, det öfverväldigande bestyret med löpande ärenden. Det borde därför kunna förutsättas, att hon sjelf skulle finnas benägen att göra sig af med onödiga, men tidsödande bestyr, men det ser ej så ut. Såsom karakteristiskt i detta hänseende ber jag att få påminna om ett Lag-utskottets yttrande vid sistlidne riksdag. I denna Kammare väcktes motion om sådan förändring i Giftermålsbalkens 2 Kap. 5 och 6 §§, att efterlevande make må, utan att söka Kongl. Maj:ts tillstånd, få ingå äktenskap med någon af den afidna makans syskon eller dermed likställig slägtled. Alldenstund regeringen aldrig förvägrar sådant tillstånd, då hennes pröfningsrätt sålunda är en med tidspillan förenad onödig formalitet, skulle man väntat Lag-utskottets oförbehållsamma bifall, men Utskottet visste bättre. Det afstyrkte motionen på den grund, att Kongl. Maj:t redan afslagit tvänne enahanda framställningar från Riksdagen, senast år 1868, och att det ej vore antagligt att en förnyad framställning skulle röna bättre öde. Denna sak företer ett exempel på ringa benägenhet hos regeringen att,

äfven när så utan någon tänkbar olägenhet ske kan, minska antalet af dessa småbestyr, hvilka eljest med beklagande anföras såsom hinder mot stora reform-initiativer.

I förbigående må vara tillåtet att anmärka, att en regering, som icke är böjd för rent politiska reformer, t. ex. valrättens utsträckning, skulle stärka sin egen ställning gent emot dylika reformyrkanden, som hon ej vill bifalla, genom ett kraftigt främjande af förbättringar inom den allmänna lagstiftningen och lagskipningen. Man må hysa huru radikala politiska åsikter som helst, man må vara än så mycket öfvertygad — och jag för min ringa del är det — att en utvidgning af den politiska rösträtten är i princip rättvis, in praxi ej skall medföra några vådor, utan verkliga, om just icke storartade fördelar; att den följaktligen äfven är klok och därför bör, hellre i god tid och villigt än ovilligt och sent, medgifvas; så kan man likväl ej ärligt förneka, att för en stor del af dem, som rösträttens utsträckning afser, åtskilliga andra samhällliga förmåner äro af ännu större värde än rösträtten vid riksdagsmannaval, och bland dessa nämner jag utan tvekan framför allt en större inflytelse, genom en någorlunda menskelig rösträtt, å kommunens angelägenheter, samt sådana förändringar i lagstiftning och lagskipning, som betrygga en verklig likhet inför lagen, i hvilket senare afseende vår polislagstiftning och polislagskipning, förete-ende en maktfullkomlighet och tilltag, sådana att Kongl. Maj:t i Statsrådet visserligen aldrig skulle tillåta sig någonting dylikt, förtjena den allvarsammaste uppmärksamhet. Härmed är antydt, hvarför äfven en radikal reformpolitikts varmaste vänner kunna önska att se äfven en för politiskæ reformer icke benägen regering intaga en kraftigt ledande ställning. Härmed är äfven antydt, på hvad sätt hon dertill kan blifva i stånd: det sker ej genom blekladga nej till politiska reformyrkanden, utan genom kraftigt främjande af icke-politiska reformer.

Med denna tanke för ögonen — behofvet af en kraftigt ledande, en i spetsen raskt framgående, en initiativernas regering — ställer jag till mig sjelf den frågan, om en sådan gifver sig till känna i det program, hvaraf vi uti trontalet fått en kort text och i statsverkspropositionen början till en kommentar. Om jag ej kan utan vilkor besvara denna fråga med ja, så behöfver jag endast med åberopande af ett enda faktum bland flera förklara min tvekan. Jag nödgas påminna om — hvad visserligen ingen här kan hafva glömt — en bittert sorglig episod från förra sommaren, för hvilken Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena närmast bär det ansvar, som jag vågar boppas att han sjelf ej finner lätt. Jag ber om öfverseende, derest mina ord skulle synas såra någon förment diplomatisk anständighets fordringar; dock vågar jag antaga, att ej många på detta rum äro så anständiga, att de ej tåla vid att se sanningen naken.

Denna sanning, korteligen uttryckt, är den att vårt land ådragits en svår förödmjukelse. En svensk tidning, i hvilken officiela underrättelser offentliggöras, men som i öfrigt har en af regeringen oberoende ställning, hade i hofsamma ordalag påpekat motsägelsen mellan den af preussarne med deras konung i spetsen officielt bekända kristlighet och humanitet och ett krigföringsätt, som i sanning är egnadt att väcka tvifvel, huruvida civilisationens framsteg är en verklighet eller ett bedrägligt sken. Allt hvad den ifrågavarande tidningen, i sin icke-officiela afdelning, yttrat,

var egentligen blott ett framhållande af ett ostridigt faktum, på sin höjd kan man säga, att orden inneburo ett moderat uttryck af den svenska allmänhetens upprörda rättskänsla. När icke dess mindre tidningens yttrande väckte anstöt i Berlin, vill jag ej bestrida lämpligheten af en förklaring, på diplomatisk väg, af samma innehåll som den i Posttidningen för den 12 September — en förklaring, som ådagalade bladets ställning till regeringen och regeringens fullkomliga ansvarsfrihet för allt hvad bladet i sin icke-officiella afdelning yttrar. Men herr utrikesministern har ansett det med landets ära förenligt att genom vårt sändebud i Berlin framföra ursäkter för någonting som för det första ej kommer regeringen vid och som för det andra icke innebär någonting klandervärdt, såvida eljest en hederlig människa eger rätt att uttala sitt ogillande af i Guds namn begångna skändligheter. I herr Dues till Norddeutsche allgemeine Zeitung för den 18 September insända artikel karakteriseras detta Posttidningens uttalande, som endast kan lända bladet till heder, såsom "opassande", der förklaras att svenska regeringen "med beklagande" sett tidningen uppträda så som den gjort, och der meddelas slutligen, att svensk-norska utrikesministern har för afsigt att åstadkomma Posttidnings-privilegiets "upphäfvande". Hafva vi sålunda kommit derhän, att vår regering rörande tillämnade inre svenska regeringsåtgärder, skall i främsta rummet meddela sig med vederbörande i Berlin? Ehuru jag har dessa ord framför ögonen, är jag ibland frestad att tro, att de icke stå der. Vål har jag hört den förklaringen, att herr utrikesministern icke till herr Due meddelat sina planer rörande Posttidningen i akt och mening, att det skulle förkunnas i Berlin; förklaringen förefaller orimlig därför, att man ej förstår, hvartil ett sådant meddelande till herr Due skulle tjena, derest han ej deraf skulle göra något bruk. Men antagom att den är riktig, så är det lika litet begripeligt, hvarför ej en minister rapellerats, som så illa utför sin regeringsbefallningar.

Herr Talman! Jag är öfvertygad om, att vårt folk både vill och kan försvara sig; det har tydligen numera vaknat till besinning af hvad dess frid tillhör. Men skall något kunna göra det vacklande i denna föresats, så är det visserligen ett förfarande sådant som herr utrikesministerns, åtminstone så länge det ser ut, som om regeringen i öfrigt härutinnan vore med honom solidarisk. Man blir osäker om trontalets mening, tviflande om gagnet af de uppoffringar, landet uppfordras att underkasta sig, när man ser landets ära sättas på spel, på sätt som nyligen skett. Detta är ej den hållning hos regeringen, som vore egnad att ingifva folket förtroende och göra det benäget att äfven med de största offer och ansträngningar värna sitt nationela sjelfbestånd. Må man ej här komma med fåfängligt tal om den diplomatiska courtoisiens fordringar. Eller skall väl, när snart sagdt alla andra kapitel i folkrätten äro upphäfdas, endast det om *comitas gentium* ej blott stå kvar, utan äfven utsträckas derhän, att höflighet från vår sida skall förenas med sjelfförnedring? Det har blifvit sagdt, att under Gustaf IV Adolf "ingen understod sig att skratta i hans närvaro, snart sagdt under hans regering". Det förmåles ej hvari risken bestod. Förmodligen var den något lindrigare än hvad sagan förtäljer om den mediske konungen Dejokes' hofceremoniel, som med döden straffade hvem som djerfdes spotta eller le i högst densammes åsyn.

Detta bistra allvar gällde dock endast de begge konungarnes egna undersåter; men nu säger man oss att, om vi röja vämjelse vid oerhörda skändligheter eller löje vid den nimbus af gudsnådlighet, i hvilka dessa skändligheters upphofsmän insvepa sig, då skall vår regering skynda att i Berlin ursäktla det naturliga och hederliga uttrycket af våra sunda mänskliga känslor. Hvad är det då vi böra rusta oss att försvara, hvad skola vi kämpa för?

Jag är ej ensam i min tvekan, huru den handling, hvars sorgliga minne jag nödgats upplifva, och den energi, hvaraf man i trontalet velat finna ett uttryck, skola förenas. Och hos många skall denna tvekan stanna qvar, så länge herr utrikesministern stannar qvar på sin plats i Konungens råd. Desse manges mening är, att vårt lands värdighet också är ett bland vårt lands sanna iutressen.

Hans Excellens Herr Statsministern för utrikes ärendena Grefve W a c h t - m e i s t e r: Herr Talman! Mine Herrar! Under det olyckliga krig, som sedan medlet af förra sommaren fortgått mellan två af Europas mäktigaste nationer har den svenska pressen, med den yttrandefrihet som alltid utgjort en af svenska folkets heligaste rättigheter, fritt uttalat sina tankar om kriget och om hvad den dervid funnit klandervärdt. Ingen bör väl kunna förebrå Kongl. Maj:ts regering att hafva i ringaste mån sökt göra intrång i denna fria yttranderätt, eller att äfven i sådana fall, der ömtåliga förhållanden kunnat dertill föranleda, hafva emot densamma anställt klagomål. Man är äfven skyldig Frankrikes och Preussens representanter härstädes den rättvisa, att de, oaktadt i den fria pressen yttranden esomoftast varit synliga, hvilka måste hafva varit obehagliga såväl för Fransmannens f. d. kejsare som äfven för Preussens konung, icke uppmanat svenska regeringen att, med den rätt tryckfrihetslagen erbjuder, emot denna press anställa åtal. Men på samma gång full frihet lemnats åt den öfriga pressen att yttra sig på det sätt, densamma funnit lämpligast, kan det ej billigtvis fördras, att samma frihet i lika hög grad skolat lemnas den officiella tidning, som är regeringens organ och inför utlandet gäller såsom sådan. Låt vara att denna tidning eger äfven en icke officiel afdelning och att, för hvad deri förekommit, regeringen icke kunnat göras ansvarig. Denna hypotes kan låta säga sig, då fråga endast är om våra egna inre angelägenheter, men att anföra sådant gent emot en utländsk makt eller en främmande suverän, som ansågs hafva blifvit i denna tidning förnärmad, det vore en sofism, hvars framförande jag icke skulle vilja åtaga mig. Att förebära det regeringen icke skulle kunna afhålla eller hindra en tidning, som, genom att hafva en officiel afdelning bär en officiel prägel och dessutom åtnjuter anslag af regeringen, från att yttra sådant, som kunde af en utländsk regering uppfattas såsom för densamma förklenande, det vore, för att begagna ett af den siste ärade talaren nyttjadt uttryck, en "humbug", hvarmed jag för min del icke skulle vilja framkomma inför något kabinett i verlden. Jag anser deremot de enklaste begrepp om internationel höflighet kräfva att, då i en officiel tidning förekommit yttranden sådana som de ifrågavarande, dem en främmande suverän funnit för sig förnärmande, den man som har sig uppdraget att underhålla det goda förståndet mellan de förenade rikena och främmande makter bör ut-

tala sitt missbilligande deraf, äfven om den förnärmade suveränen icke varit någon annan än fursten af Monaco. Då klagomål från den preussiska regeringen ingått deröfver, att i den tidning, som vore att anse såsom svenska regeringens officiella organ, influtit yttranden, som varit för preussiska suveränen förnärmande, har jag, såsom den der har mig anförtrodd ledningen af de förenade rikenas förhållanden till främmande makter, således ansett såsom min pligt dels att beklaga att sådana yttranden influtit i den ifrågavarande tidningens icke officiella afdelning, dels att meddela upplysning om det förhållande, hvori regeringen och tidningen stodo till hvarandra och i hvad mån densamma kunde anses såsom en regeringens organ; hvarjemte jag, inseende, att den ställning regeringen och tidningen intagit till hvarandra, icke kunde framgent ega bestånd utan men för de förenade rikenas förhållande till främmande makter, tillkännagifvit, att det vore *min* afsigt att hos regeringen göra hemställan derom, att en förändring i detta hänseende måtte åvägabringas. Tvänne sätt funnos för att åstadkomma en sådan förändring. Det ena att den ifrågavarande tidningens privilegium öfverflyttades på en annan tidning, och det andra att tidningen gjordes till en uteslutande officiel tidning, för hvars hela innehåll regeringen bure ansvaret. Regeringen har ansett den sednare utvägen vara den riktigaste och därför beslutat sig för densamma. Den föregående talaren har yttrat, att ansvaret för den af honom klandrade åtgärden borde kännas tungt för utrikesministern. Jag erkänner, att ansvaret, om sådant bör finnas, drabbar mig ensam, icke de förenade rikenas minister i Berlin; ty det är jag, som på eget bevåg har vidtagit den anmärkta åtgärden och sedermera underställt densamma regeringens bepröfvande för att derå erhålla dess sanktion. Jag hyser den förhoppning, att hvad jag i denna fråga nu yttrat må anses tillfyllestgörande.

Herr Palander: Herr Talman! mine Herrar! Det är uteslutande med anledning af hvad i Kongl. Maj:ts proposition rörer femte hufvudtiteln, som jag ansett mig böra begära ordet, för att fästa Stats-Utskottets och äfven Kammarens uppmärksamhet vid några, enligt mitt förmenande, synnerligen tänkvärda omständigheter. Jag har ansett mig desto mera böra göra detta, som jag, på grund af det för hvarje dag allt mer och mer hopplösa tillstånd, hvori vårt sjöförsvaret befinner sig, kommer att såsom motionär ånyo besvära Riksdagen. Hvad som vid genomläsandet af den Kongl. propositionen angående statsverkets tillstånd och behof först och främst på mig gjort ett smärtsamt intryck, är den bristande uppfattning af ett sjöförsvares vikt och värde för vårt land, som deraf framgår, och som bland annat funnit ett uttryck deruti, att då man i fjerde hufvudtitelns ordinarie anslag begärt en förhöjning af mer än en och en half million R:dr om året samt en tillökning i den indelta stammen af 2,322 rusthåll och rotar, har man deremot ansett sig kunna föreslå Riksdagen att nedsätta femte hufvudtitelns ordinarie anslag med tvänne belopp å tillsammans 304,394 R:dr 35 öre, och derjemte att från sjöförsvaret utan någon ersättning skilja 2,322 rotar och rusthåll; d. v. s. man har ansett sig kunna af sjöförsvarets ordinarie tillgångar undvara öfver en half million R:dr om året, och det under dessa kritiska tider! Jag anhåller att få fästa uppmärksamheten derå, att mitt klander icke afser den onstän-

digheten, att landtförsvaret tagit dessa anslag i anspråk, utan endast den omständighet, att anslagen fräntagits sjöförsvaret, som fortfarande är i behof af desamma för sin utveckling, och man bör nog märka att hvad landtförsvaret — likasom sjöförsvaret — behöfver, är icke marinregementet, båtsmansbeklädnadsanslaget och rotarne, utan anslagen och prestationernas kostnad. Enligt min uppfattning måste slutsumman af det ordinarie anslaget till sjöförsvaret i dess helhet alltid anses såsom ett uttryck, dels af hvad Kongl. Maj:t ansett för sådant ändamål under normala förhållanden oundgängligen erfordras, och dels af hvad Riksdagen ansett sig kunna och vilja för ändamålet afse. Fördelningen, återigen, af anslagen under hufvudtiteln, måste alltid rätta sig efter tidsförhållandena, samt alltså äfven särskildt vara att anse såsom ett uttryck af den persons åsigt, hvilken innehar chefskapet för Sjöförvars-departementet. Vid sådant förhållande är det, enligt mitt förmenande, ganska betecknande, att man ansett sig kunna bibehålla det ordinarie nybyggnadsanslaget vid dess förra belopp af 162,000 R:dr, hvilket belopp alltså torde få anses utgöra den summa, som chefen för Sjöförvars-departementet anser *under normala förhållanden* vara för sjöförsvarets materiels vidmakthållande erforderlig; och dock har samme chef i bilagan till den Kongl. propositionen framkastat den åsigten, att fyra eller fem snabbgående ångkorvetter erfordras såsom en del af vårt sjöförsvär. Hållandet af dessa fartyg allenast skulle kräfvat närmare 500,000 R:dr om året i nybyggnadsanslag. Jag skulle icke hafva tagit Kammarrens tid i anspråk för detta ämne, om detsamma icke, enligt min åsigt, vore af aldrra största vigt för vårt land. Man tyckes helt och hållet hafva förbisett såväl värdet af vårt insulära läge som betydelsen af den riktning sjökrigsväsendet under senare tider tagit: Förr vägde personalen tyngst i marinbudgetens vågskål, nu deremot är det materielen. Hvad som kan inbesparas på anslagen för personalen måste derföre läggas till anslagen för materielen.

Man talar om de stora anslag, som skulle behövas för att åstadkomma ett kraftigt sjöförsvär, men man glömmet de stora tillgångar sjöförsvaret eger. Låtom oss anställa en jemförelse med våra grannländer Norge och Danmark. Norges "Somilitære korps" — den enda stamtrupp norska marinen eger — räknar 342 man, underofficerare och manskap; norska marinens officerskorps utgöres af 84 personer. Danska marinens fasta personal eller stam utgöres af "artillerikorpsen" och "matroskorpsen" hvilka tillsammans räknat 234 man, nemligen underofficerare och korporaler. Danska marinens officerspersonal räknade sistlidna år 103 personer förutom 15 reservlöjtnanter. Vår egen marins fasta personal deremot räknar 220 underofficerare samt 6,426 man matrosar, kanonierar, skeppsgossar och båtsmän. I dessa siffertal torde till någon del böra sökas förklarungen dertill, att Norge, med 2,600,000 riksdaler mindre i årligt anslag för sjöförsvaret än vi — hvarvid jag ansett båtsmanshällets i riksstaten icke synliga kostnad motsvaras af hvad från femte hufvudtiteln utgår för handeln — kunnat åstadkomma en marin så stark, att, i händelse den norska flottan nu skickades att sammandrabba med den svenska, den senare otvifvelaktigt skulle blifva af den förra skjuten i sank.

Hvad jag nu anfört utgör ett bevis på, att vårt sjöförsvaret icke uppfyller de anspråk, man eger rätt att derå ställa, med afseende å den riktning, denna art af försvar på senare tider erhållit; och dock tror jag att, om denna riktning rätt beaktades, Gustaf den stores yttrande än en gång kunde blifva en sanning: eller att det skulle blifva fienden svårt öfver Östersjön att hoppa. Då man ej har rätt att tillskrifva detta brist på eftertanke hos den som har sjöförsvarets vård sig anförtrodd, torde skälet dertill få sökas på annat håll, och jag medger, att derest jag om vårt sjöförsvaret hyste de åsigt, som sjöministern, efter hvad den Kongl. propositionen gifver vid handen, tyckes hysa, så skulle äfven jag fattas af den känsla af nedslagenhet och vemod, som synes mig genomgå densamma, då frågan rörer sjöförsvaret, och som funnit sitt uttryck å sid. 34 och följande af Bil. N:o 4 till den Kongl. propositionen.

Å sidan 40 i samma Bil. finner man, att sjökrigsmaterielen, efter hvad man tänkt sig, skulle bestå af 10 monitorer, 20 pansarbåtar, 4 à 5 sjögående ångkorvetter, några lättare mindre fartyg samt minmateriel för 200,000 R:dr. Jag för min del har en annan uppfattning af sjöförsvarets värde för vårt land och af den rol, som detta försvar bör komma att spela. Jag har redan vid föregående riksdag yttrat den åsigt, att vårt sjöförsvaret bör inskränka sig till att vara ett kust- och skärgårdsförsvar, och att vi måste öfvergifva hvarje tanke på att hålla fartyg särskildt afsedda för strid på öppna hafvet. Hvarje lands försvar måste nemligen baseras på detta lands naturliga beskaffenhet, och jag tror att man i utkastet till sjökrigsmateriel för vårt land förbisett ett viktigt förhållande. För att komma till Sverige måste en fiende gå öfver sjön, ty rundt om Botniska viken läser han väl svårligen komma. För att öfverföra en armé af 50,000 man af alla vapen måste han med stort besvär samman-skaffa en transportflotta af flera hundra fartyg utaf alla slag. Det vapen vi behöfva för att tillintetgöra en sådan flotta, det är -- minfartyg. -- Visserligen omtalas i den Kongl. propositionen bland de 15 nya pansarbåtarna äfven större torpedo-fartyg; men jag tror att en sådan flotta i stället bör utgöras af åtminstone hundra små, men snabbgående och lätt-handterliga min-ångfartyg. Finnes en sådan flotta, skulle en fiende säkerligen betänka sig väl, innan han vågade ett försök att landstiga på våra kuster, der han komme som uti ett getingbo. Efter hvad jag från god auktoritet inhemtat, kunna sådana min-fartyg, hvarom jag nu talat, byggas för 100,000 R:dr stycket, och man skulle således för hälften af det belopp, Sjöministern på sidan 40 omnämmt, kunna anskaffa en min-fartygsflotta, tillräcklig att afhålla en fiendes transportflotta från våra kuster. Kanhända hyser jag en öfverdrifven föreställning om kraften af ett dylikt vapen, men jag har deltagit i landsättningen af en armé utaf blott 11,000 man, hvartill dock erfordrades en transportflotta af öfver hundra fartyg, större än de största i vår handelsflotta, förutom 40 à 50 örlogs-fartyg, och jag har erfarit hvilka svårigheter med en dylik landstigning äro förknippade.

Om, vid underrättelsen om att en fiende emot oss rustade en sådan transportflotta, vi hade att emot densamma ställa ett starkt positionsförsvar vid de viktigare positionerna af vår kust, samt en sådan minflotta som den, hvarom jag talat, stationerades vid Carlskrona och Stockholm,

så betviflar jag, att den fiendtliga armén skulle lyckas att landstiga på de delar af våra kuster, der en landstigning nu vore lämplig.

Hvad skulle icke Frankrike i dessa dagar hafva velat gifva för att ega fördelen af vårt lands insulära läge! Hvad har väl under nu pågående krig den franska flottan förmått uträtta emot de tyska kusterna, med deras likväl döda minförsvar! Anledningen dertill, att i den Kongl. propositionen visas en sådan påfallande misstro till minfartyg, torde få sökas i den erfarenhet man här i landet eger af sådana, på grund af de tvänne försök härstädes blifvit gjorda, det ena af en ingenjör Sandahl, som för sjöförsvaret byggde en båt, derå troligen icke ens han sjelf skulle vilja embarkera, och det andra eu handkrafts- eller vefslup, hvilken sannolikt kommer att för alltid förblifva i det skjul, der den finnes insatt. Dessa fartyg voro odugliga redan derföre, att de icke i ringaste grad uppfyllde den fordran man måste ställa på ett sådant fartyg, nemligen att det är snabbgående.

Såsom jag redan antydt, tror jag att det är möjligt vidmakthålla den för oss nödiga sjökrigsmaterielen utan förhöjning af det ordinarie anslaget å femte hufvudtiteln, derest man från utgifterna bortgallrade hvad som är obehöfligt, och derest man icke till detta försvar hyste det misstroende, att man bortskänker dess tillgångar till landtförsvaret. Ett ytterligare bevis på, huru litet sjövapnets intresse för det närvarande beaktas, finner man på sid. 28 i Bil. N:o 4 till den Kongl. propositionen, der det yttras: "Då emellertid Eders Kongl. Maj:t beslutat till Riksdagen hemställa, att den del af beväringmanskapet, som hittills varit afsedd för sjöförsvaret, skulle för framtiden tilläggas armén, så lärer följaktligen särskildt sjöbeväringförråd icke vidare erfordras, utan dess tillgångar i såväl kontanta medel som materialier böra öfverföras till "Båtsmansbeklädnadsmedlen". Jag kan icke neka, att det för mig var en särdeles smärtsam öfverraskning att finna, att det sålunda var icke blott den allmänna sjöbeväringen, som skulle öfverflyttas till armén, utan äfven de vid vår handelsmarin anställda personer, hvilka i krigstid äro tjenstepligtiga. Dessa utgjorde år 1869 af 305 kaptener, 549 styrmän, 65 maskinister, 527 konstaplar och båtsmän, samt 6,691 matrosor och jungmän, förutom de 7,920 sjömän, som funnos anställda å landsbygdens fartyg. Hela detta antal skulle således gå förloradt för sjöförsvaret, derest det nu motsedda förslaget vinner Riksdagens bifall. Är nu Kongl. Maj:ts mening att icke på något sätt för sjöförsvaret taga dessa krafter i anspråk? Eller, om de skola tagas i anspråk, hvar vill man då vid inträffande krig taga tillgångar för att bekläda detta manskap? Vid den af mig ifrågasatta minflottan skulle kunna till stor del användas dylikt folk. Ty för att fylla sin plats på ett sådant fartyg tarfvas icke att vara artillerist eller att ega speciel sakkännedom i hithörande ämnen, utan endast att vara en duglig sjöman, att förstå och lyda signaler samt vara hemmastadd på den kust, der flottan skall operera.

Hvad som vidare vid genomläsande af den Kongl. propositionen rörande femte hufvudtiteln fäst min uppmärksamhet, är att man i dessa kritiska tider jemte behovet af materiel satt i första rummet (sid. 3) "frågan om förenkling i förvaltning och redogörelseverket vid stationerna". Denna fråga är visserligen af ganska stor vikt, men icke bör den sättas i

främsta rummet. Först måste man väl eftersträfvat att erhålla en duglig, väl organiserad och disciplinerad personal, ehuru väl jag icke ser något hinder därför, att dessa begge saker skulle kunna samtidigt åstadkommas. Dertill kommer, att om man vill grunda den nya ordningen vid stationerna på sjöförsvarets nuvarande s. k. organisation och på båtsmanshället, så går man efter mitt förmenande till väga som den, hvilken skulle vilja bygga en varaktig byggnad på mudder.

Slutligen anhåller jag få fästa Stats-utskottets herrar ledamöters uppmärksamhet på det af Kongl. Maj:t i den nådiga propositionen Bil. N:o 4 sid. 19 begärda förtroendevotum; ett förtroendevotum så stort, att icke ens den sjöminister, grefve von Platen, hvilken under senare tider måhända mest egt representationens förtroende, ifrågasatt någonting dylikt. På anförda ställe förekommer nemligen en hemställan, "att derest Kongl. Maj:t skulle finna lämpligt indraga någon del af befälspersonalen vid flottan eller skärdgårdsartilleriet, den derigenom å lönestaterna uppkommande behållning må af Kongl. Maj:t användas till den öfvergångsstat, som kan blifva erforderlig, intill dess ny definitiv stat varder i behörig ordning fastställd."

Ehuru jag icke vill närmare inlåta mig på frågan om lämpligheten af sådana öfvergångsstater i allmänhet, måste jag dock uttala såsom min åsigt, att desamma icke börå af representationen blindt bifallas. Särskildt måste jag motsätta mig bifall till den nu ifrågasatta öfvergångsstaten, enär jag befarar att, i händelse ett sådant bifall lemnades, detta endast komme att ännu mer befästa den nuvarande s. k. organisationen, och i hvilkens intresse än detta kunde vara, icke vore det i fäderneslandets!

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Den senaste talaren har framställt åtskilliga anmärkningar mot Kongl. Maj:ts ifrågavarande nådiga proposition rörande anslag under femte hufvudtiteln. Jag ber att i korthet få upptaga dem till besvarande. Till en början har han anmärkt såsom felaktigt och klandervärdt, att regeringen skulle hafva föreslagit en nedsättning af det ordinarie anslaget, med ett belopp af 304,394 R:dr. Huru den värde talaren kommit till detta belopp, vet jag icke. Jag kan icke återfinna denna siffra i den föreliggande Kongl. propositionen. Deremot kan jag visa hvilka nedsättningar egt rum, och på hvad sätt de uppkommit. Enligt Kongl. Maj:ts nådiga proposition skulle från femte hufvudtitelns ordinarie anslag afdragas 70,186 R:dr 60 öre å anslaget till aflöningsstaterna vid sjöförsvarets stationer och depôt. Detta belopp innefattar icke någon minskning i anslaget, enär det, på det i den Kongl. propositionen angifna sätt, endast blifvit öfverflyttadt på en annan titel, och således upptaget uti såväl förhöjningen som minskningen af hufvudtitelns anslag. Vidare skulle från denna hufvudtitelns ordinarie anslag afgå 20,799 R:dr 98 öre genom öfverflyttning af den å femte hufvudtiteln uppförda indragningsstat till nionde hufvudtiteln, men genom denna öfverflyttning gör femte hufvudtiteln icke någon förlust, enär å aflöningsanslaget för närvarande finnes uppförd bland annat en summa af 89,418 R:dr, som, enligt förut fattade beslut, skola från hufvudtiteln afgå, så snart de ej vidare erfordras i och för tillämpning af de år 1866 fastställda lönestaterna, och dessa 20,799 R:dr utgöra endast början häraf.

Med afdraget af 9,518 R:dr 10 öre å anslaget till flottans underhåll är enahanda förhållande som med afdraget å anslaget till aflöningsstaterna vid sjöförsvarets stationer, d. v. s. de äro endast öfverförda från en titel till en annan. Beträffande afdraget å anslaget till båtsmansindelningen af det obetydliga beloppet 91 R:dr 19 öre, medgifver jag, att härigenom en nedsättning i det ordinarie anslaget egt rum. Anslagen till sjömätningar och sjökartekontorets verksamhet samt till lifräddningsanstalterna å rikets kuster, utgörande tillsammans 70,000 R:dr, afgå visserligen ur riksstaten, men skola, enligt hvad Kongl. Maj:t i nåder föreslagit, i allt fall till fullo utgå af lots- och fyrmedlen och verka således icke någon minskning i det disponibla beloppet och hafva dessutom intet samband med det egentliga sjöförsvaret. Vidare torde det synas klart, att, i händelse Kongl. Maj:ts nådiga proposition om öfverflyttning till landtarmén af dels 2,322 båtsmansnummer och dels marinregementet vinner Riksdagens bifall, motsvarande anslag dels till båtsmännens beklädnad och dels till marinregementets underhåll måste från denna hufvudtitel afföras. Anslaget till båtsmännens beklädnad eger Kongl. Maj:t ej rätt att använda till annat ändamål, då detta anslag anvisats till anskaffande af beklädnad åt de indelnings- och roteringsbåtsmän, hvilkas rust- och rotehållare, i följd af Kongl. Maj:ts nådiga, af Rikets Ständer vid 1848 års riksdag bifallna proposition, förklarar sig önska, att deras båtsmän af Kronan bekläddes, och deraf redan nu endast så mycket fått årligen användas, som motsvarar antalet af de rotar, som gått in på nämnda öfverenskommelse. Talaren tyckes anse, att man väl bort lemna manskapet till armén, men förbehållit sjöförsvaret att få behålla de anslag, som hitintills utgått för samma manskaps beklädnad och underhåll. För min del tror jag det är bättre att, då manskapet afgår, äfven afföra de för deras behof anvisade anslag och, då så erfordras, begära nya anslag till femte hufvudtiteln.

Talaren tyckes vidare anse, att eburu slutsiffran å en hufvudtitel är en gemensam angelägenhet för statsmakterna, så skulle summans fördelning inom samma hufvudtitel vara regeringens sak. Han kan dock ej vara okunnig om att så ej är förhållandet, ty fördelningen verkställs af regeringen och representationen gemensamt, i följd hvaraf, då ett nytt behof kräfver ett nytt anslag, detsammans fördelning måste på enahanda sätt ske.

Hvad den ärade talarens minflotta angår, så har han sjelf yttrat, att han dervid måhända fästade öfverdrifna förhoppningar, och deruti har han otvifvelaktigt rätt. Något vemod genomgår icke den Kongl. propositionen, såsom den förre talaren förmenat. Jag kan tryggt försäkra detta Endast en lugn uppfattning af landets behof och tillgångar har dikterat det propositionen åtföljande statsråds-protokollet.

Samma talare tyckes äfven anse, att det nu ej är tid att sysselsätta sig med förvaltningsväsendets ordnande, utan att all uppmärksamhet utslutande borde vändas till personalens organisation och materielens anskaffning — allt dock endast enligt den plan han omfattar. Att minor kunna kraftigt bidraga till våra inlopps försvar är äfven min åsigt — men det ena goda förskjutet ej det andra, och mig synes att det ligger e

liten vigt derpå, att den förenkling i sjöförsvarets förvaltning, som länge varit af behovet påkallad, ej undanskjutes.

Beträffande den personal, som sjöförsvaret i krigstid eger rätt att vänta från handelsmarinen, så har det aldrig varit regeringens mening att derifrån afstå. Frågan om sjöbeväringens öfverflyttande till landt-försvaret gäller endast den del af de beväringsskyldige, som hitintills till namnet tillhört flottan, men i sjelfva verket endast exerceerat till lands. Anledningen dertill att den Kongl. propositionen icke närmare omtalar sättet härför, ligger deri, att den nu ifrågasatt Kongl. propositionen icke utgör något organisationsförslag.

I den Kongl. propositionen omförmäles, hurusom brist i "båtsmans-beklädnadsmedlen" uppstått. Det hade varit önskligt att erhålla särskilda medel till bristens betäckande, i händelse sådant kunnat ske; men då anslag härtill sannolikt icke anvisats, har Regeringen funnit bristen kunna med minsta olägenhet fyllas, genom att öfverföra den under benämningen "sjöbeväringförrådet" befintliga fond till "båtsmansbeklädnadsmedlen". I händelse öfverflyttningen af vissa båtsmansnummer kommer att verkställas, erfordras ej så stort förråd af båtsmännens beklädnader. Frågan huruvida derefter de i dessa två förråd befintliga beklädnadsmaterialier må anses vara för behovet tillräckliga, bör framdeles blifva föremål för en särskild utredning, hvarföre jag nu inskränker mitt yttrande härom till den upplysning, att begge förrådens sammanräknade tillgångar motsvara ett belopp af omkring 500,000 riksdaler.

Vidkommande ifrågasatta minskningen i sjöförsvarets befälspersonal, får jag endast nämna, att, ehuru jag anser en sådan minskning kunna utan men för framtiden verkställas, nuvarande tidpunkt icke synes mig vara lämplig till vidtagande af en sådan åtgärd, hvarföre jag allenast gjort den hemställen i berörda afseende, som återfinnes å sidan 19 i det utdrag af statsråds-protokollet öfver sjöförsvars-ärenden för den 9 innevarande månad, hvilket bifogats den Kongl. propositionen.

Deraf att Kongl. Maj:t icke äskat någon förhöjning af anslaget till flottans nybyggnad, har den förre talaren dragit den besynnerliga slutsats, att det ordinarie anslaget belopp skulle uttrycka regeringens åsigt om den summa, som erfordrades för tillgodoseende af sjöförsvarets behof under normala förhållanden. Detta är ej verkliga förhållandet. Detta anslag kan lika litet hädanefter som förr anses motsvara flottans behof af nybyggnadsanslag. Därföre har ock Kongl. Maj:t i år, liksom vid alla föregående riksdagar, äskat ett särskildt extra anslag till detta ändamål. Att ett högre ordinarie anslag, som gäfve en säkerhet om de tillgångar man har att påräkna under en längre följd af år, vore att föredraga är dock obestridligt.

Herr Carlén: Allt sedan representationsförändringen har jag visserligen endast på afstånd varit i tillfälle att följa Riksdagens förhandlingar och iakttaga stämningen inom densamma, och det är vid sådant förhållande lätt att misstaga sig i ett omdöme om denna stämning. Jag tror dock ej, att jag misstager mig i *den* uppfattning, att den skenbara likgiltighet, Riksdagen hitills visat för lagstiftningen, icke haft sin grund i brist på intresse för denna angelägenhet. Jag tror att den snarare varit

en följd deraf, att Riksdagen hitintills nödgats så uteslutande egna sig åt ordnandet af statens finanser och grunderna för förvaltningen, att den saknat tid för annat. Efter allt det arbete, som på detta fält nu är undangjordt, torde man kunna hoppas, att de lagstiftande inakterna hädanefter skola egna all den omsorg åt lagstiftningen, som detta så viktiga ämne kräfver. Åtskilliga tecken tyda ock derpå, att denna förhoppning ej är ogrundad. Det första vi hörde på detta rum, då vår ålderstalman helsade oss välkomna, var en uppmaning att ej längre förgäta reformerandet af våra borgerliga lagar; äfven Konungens trontal framhöll samma angelägenhet; och slutligen visar den föreliggande Kongl. propositionen att regeringen är beredd att ställa sig i spetsen för reformsträfvandena, då den under andra hufvudtiteln äskat nödiga anslag för att komma i tillfälle att åstadkomma de större lagarbeten, som erfordras, för att inom en icke alltför aflägsen framtid skaffa oss en ny lagkodex, mera tidsenlig än den nu gällande.

För dylikt lagstiftningsarbete kan man använda och har äfven använt flera olika medel. Det som ligger oss närmast till hands är det, att Riksdagen sjelf omhändertager lagstiftningsarbetet. Så har äfven ofta skett och Riksdagen har ej alltid misslyckats. Det var dock bättre under de gamla ståndsriksdagarne med dess rikare tillgång på sakkunnige män för lagutskottsarbetet och den längre tid, hvarunder Riksdagen var samlad, och som lemnade utskottsledamöterna tillfälle till mognare pröfning. Nu är tiden för kort och personalen för ambulatorisk. Sedan Lag-utskottet i en olycklig stund fick kommunallagstiftningen på sin lott kan äfven hända — man saknar kanske ej anledning antaga att det redan i Första Kamraren händt — att man vill gifva till och med Lag-utskottet karakteren af ett politiskt utskott; och vinner sådant efterföljd blir kontinuiteten än mindre.

Det andra medlet består deri, att chefen för Justitie-departementet, med de biträden som inom departementet stå honom till buds, utarbetar lagarne. Detta medel är enligt min tanke än mindre tillförlitligt. Det är omöjligt för en enda person, huru skicklig han än må vara, att skrifva en god lag. Och företrädesvis skickad till detta bestyr är ingalunda antagligt att den, som bekläder justitie-statsministers-embetet, alltid skall vara. Med den ställning han i vårt land intager inom Konungens råd och till representationen kan och bör man ej vänta, att någon utnämnes dertill företrädesvis därför att han är en skicklig lagförfattare. Liksom de andra departementscheferne måste han i främsta rummet vara administratör, derjemte parlamentarisk debattör och ädttligen en så utpreglad politisk personlighet, att han kan uppbära den häfdvunna ställningen af konseljpresident. Af hvilken orsak man velat uppfatta Justitie-statsministerns ställning till sina kamrater på det nyss antydda sättet, har jag alltid haft svårt att fatta. Någon anledning dertill torde ej finnas i grundlagen, ty den högre rangen är väl ej en tillfyllestgörande grund. Det faktiska är emellertid, att man både inom och utom Riksdagen betraktar chefen för Justitie-departementet såsom konseljpresident, och hans åligganden såsom sådan göra det för honom omöjligt att sjelf verkställa lagarnes utarbete. Det är väl sannt, att Justitie-statsministern kan för lagstiftningsarbetet bilda ett slags kollegium inom departementet, men

jag hemställer, huruvida något verkligt kollegialt samarbete kan antagas uppstå emellan en ensam beslutande chef och de honom direkt underlydande embetsmän, hvilka för öfrigt egentligen finnas till för de löpande ärendenas skull.

Ett tredje medel för lagarbeten äro tillfälliga komitéer, särskilda för särskilda ämnen. Detta medel har på senaste tider varit mycket använt och mycket klandradt. Klandret är ej obefogadt, ehuru medlet har äfven sin särskilda fördel, den nemligen att till ledamöter i desamma kunna väljas personer, som företrädesvis äro hemmastadda i och intresserade af det ämne de skola behandla. Denna fördel motväges dock till fullo af de med sådana komitéer förenade olägenheter, bland hvilka jag, då deras dom redan är gifven, ej torde behöfva nämna någon annan än den, att de, i stället att verka till enhet i lagstiftningens anda och bokstaf, bidraga att splittra densamma.

Hittills har jag hyst den öfvertygelsen, att blott ännu ett medel för uppnående af ifrågavarande ändamål fanns, tills den Kongl. propositionen öfverraskade med uppfinnande af ett alldeles nytt. Det medel, jag trott vara det enda dugliga, är en ständig lagberedning, lagkomité, lagkommission, eller hvad man vill kalla den, med ett ord ett samarbete af män, som sättas i tillfälle att öfverskåda hela lagstiftningsfältet, i och under sitt arbete sjelfständigt verkande, med offentlig ansvarighet och deraf härflytande offentlig auktoritet. Af en sådan komités verksamhet ega vi ett monumentalt minne i 1734 års lag, ett arbete af sådan beskaffenhet, att något dermed jemförligt från samma tid ej kan uppvisas af något annat folk i Europa. Denna lagkomité — eller lagkommission, såsom den benämndes, — nedsattes år 1686, och dess verksamhet kulminerade i nyssnämnda berömda lagkodex. Liksom nu torde böra ske, utfördes arbetet då så, att särskilda delar utarbetades och antogos, den ena efter den andra, till dess alla hufvudgrunderna voro bestämda och tiden var inne att sammanföra dem alla i en enda kodex. Lagstiftningsarbetet stannade dock ej dervid. Våra förfäder insågo att, fast man erhållit ett storverk, detsamma behöfde uppehållas för att ej förfalla och att den ekonomiska lagstiftningen borde ställas i harmoni med den judiciela. Redan år 1741 nedsattes en ny kommission, dels för att utarbete krigsartiklar med flera andra speciallagar och dels för att öfvervaka, att 1734 års lag ej skulle komma i ovisa tolkares händer. Denna kommissions verksamhet fortgick till slutet af 1700-talet. De viktiga politiska händelser, som inträffade i början af detta århundrade, sköto för någon tid lagstiftningsarbetet åt sidan. Dock icke länge. Redan 1809 års män funno förbättringar i lagen af behovet påkallade. År 1811 nedsattes den företrädesvis så kallade *Lagkomitén*, hvilkens egentliga verksamhet likväl tog sin början först år 1814, då först Richert och sedan Afzelius blefvo ledamöter i komitén. Lagkomitén upplöstes år 1832, då förslaget till en alldeles ny lagkodex var färdig, äfven detta ett mönsterverk. I följd af politiska skäl hufvudsakligen blef emellertid förslaget undanskjutet och lagarbetet afstannade åter till år 1844, då *Lagberedningen* bildades. Dess arbete afslutades för nära 20 år sedan eller i början af 1850-talet; och alla de lagar af förtjenst, vi på senare tider erhållit, hafva väsendtligen hemtats ur Lagkomiténs och Lagberedningens förslag.

Det må väl förundra att, då man kunnat välja till förebild en institution af så vackra anor som lagkommissionen, lagkomitén och lagberedningen, Regeringen nu i den Kongl. propositionen inslagit en helt och hållet ny väg. Ingen kan vara mera tacksam än jag för det löfte, Regeringen genom sitt förslag gifvit att kraftigt befordra lagreformen, men med det föreslagna sättet fruktar jag att löftet ej *kan* infrias. För min del åtminstone hyser jag stora betänkligheter emot den föreslagna byrå-organisationen.

Min första betänklighet är den, att genom inrättande af den projekterade lagbyrån skulle bildas *ett nytt embetsverk*. Jag fäster mig naturligtvis ej vid namnet, men vissa namn äro så beskaffade, att de innebära definitionen på sjelfva saken, och detta inträffar med namnet byrå. Ordet "byrå" betecknar något helt annat än "komité" eller "kommission". Det innebär stabiliteten af ett embetsverk, ehuru den Kongl. propositionen sjelf tyckes antaga, att lagbyråns verksamhet skulle upphöra med "den närmaste framtiden". För min del tror jag visserligen, att det drager sin rundliga tid innan man hinna utarbета och antaga en ny fullständig lagkodex. Men den tiden kommer dock en gång, och då torde den föreslagna lagbyrån blifva öfverflödig såsom en rent juridisk lagberedning. Vål torde en lagberedning äfven derefter behöfvas, men då mera för de ekonomiska lagarnes utbildning och redigerande. Atminstone blir då en omorganisation nödig, så att kärnan kommer att bildas af administrativa förmågor, till hvilka juristerna komma att bilda endast ett supplement, under det att i början förhållandet blefve det motatta. Emellertid hade man qvar det rent juridiska embetsverket och de juridiska embetsmännen. Visserligen finnes intet hinder att upphäfva det förra och afskeda de senare, men att helt enkelt afskeda dem, som en gång fått anställning såsom embetsmän, om ock endast på förordnande, är ej så lätt. Till ledamöter i lagbyrån kunna ej förordnas ledamöter af Högsta domstolen, utan män hvilka antingen innehafva underordnade befattningar i Statens tjänst eller ock icke haft någon offentlig anställning alls. Dessa vänja sig vid sina nya, visserligen själsansträngande, men dock intressanta göromål; de skulle finna det hårdt att nödgas återtaga sina förra befattningar och mista sina goda inkomster, och de skulle sannolikt påtränga regeringen, som har svårt nog att alldeles åsidosätta konsiderationer för dem som egnat sig åt hennes tjänst, med framställningar om erhållande af ett annat embete med befattningen inom byrån likställigt. Dermed närmast jemförligt är justitierådsembetet. Men att vara utmärkt såsom lagstiftare är ej detsamma som att vara god lagskipare, och på en förflyttning från den ena verksamhetsferen till den andra skulle ej alltid lagskipningen i högsta instansen vinna.

Fästän den föreslagna byrån sålunda har karakteren af ett embetsverk, saknar den dock den sjelfständighet, som ett sådant bör ega, derest det skall kunna tillvinna sig tillbörlig auktoritet. Vore äfven namnet byrå ej tillräckligt att beröfva den föreslagna lagberedningen all sjelfverksamhet, så finnes i den Kongl. propositionen ett uttryck, som ensamt för sig anger meningen. Det heter nemligen, att ledamöterna i byrån skola arbeta under Justitie-statsministerns "*ledning*".

Hade det varit meningen, att Justitie-statsministern endast skulle anvisa den materia som borde behandlas, eller de grunder som borde följas, så är vårt språk nog ordrikt, att ett annat exaktare uttryck lätt kunnat väljas. Och den farhåga tillåter jag mig uttala, att om uttrycket är valdt med full beräkning, man ej torde hafva mycket att vänta af sådana lagförfattare, som behöfva ledning, och ledning af den som, fastän excellens, likväl, efter hvad jag nyss haft äran anförä, icke nödvändigt behöfver vara lagstiftare par excellence.

Vidare har jag den betänklighet emot byråinstitutionen, att den beröfvar ledamöterna det *moraliska ansvaret* för arbetet. Detta ansvar är visserligen tungt att bära, men det utgör en mycket stark sporre. Det finnes ingenting, som så spänner själens alla krafter som ansvarigheten. Det må nu anses som en svaghet i menniskonaturen, att man gerna vill skörda hedern för hvad man väl gör. Men denna svaghet är för samhället gagnelig. Och jag föreställer mig att man utan anstöt kan begagna sig deraf. Jag har ej försport, att någon misstycker, att vetenskapsmannen, som arbetar natt och dag i sanningens tjänst, utsätter sitt namn på titelbladet. Icke kan man då misstycka, att äfven lagstiftaren vill gifva sitt namn till pris åt allmänna omdömet.

Jag tror alltså, att om man beröfvar ledamöterna i en lagberedning den personliga ansvarigheten, icke blott inför chefen för Justitie-departementet, utan inför Riksdagen och hela landet, så beröfvar man dem äfven en stor del af den energi, som är nödvändig för fullbordandet af ett så viktigt värf. Enligt det Kongl. förslaget skulle byråns arbeten framläggas inför allmänheten i Justitie-statsministerns namn och på hans ansvar. Vore arbetet godt, så är det han som njuter äran deraf, vore det åter dåligt, så är det visserligen sannt, att han skulle få bära skammen derför, men hvad behöfver han bry sig derom. Lagskipningen får alltid stå tillbaka för politiken; och den af det herrskande politiska partiet uppburne ministerchefens vida och lysande mantel räcker nog till att skyläta lagstiftarens svagheter. liksom hans makt inom byrån är så öfverväldigande, att han kan icke allenast gifva den riktning han behagar åt arbetet, utan äfven så inblanda sig i detaljerna, att han kan alldeles förvrida arbetet till något helt annat, än hvad ledamöterna tänkt sig, lemmande åt desse intet annat val öfrigt, än att antingen, om de äro sjelfständige, afsäga sig befattningen, eller ock utan protest underordna sin åsigt under hans.

Ännu en annan anmärkning har jag att göra mot den föreslagna lagbyrån, och denna nästan den viktigaste. Jag fruktar nemligen att institutionen skulle mycket paralysera Riksdagens *lagstiftningsinitiativ*. Det har mycket talats och skrifvits om skyldigheten för Regeringen att taga initiativ. Så vidt man dermed förstår, att Regeringen skall *väcka* frågorna, så tror jag att man fordrar för mycket. Under ett konstitutionellt samhällsskick, hvilket, likt vårt, allt mer och mer närmar sig det parlamentariska, är det tvärtom, synes mig, i sin ordning, att representationen tager detta initiativ, och att regeringen ställer sig i efterhand, ordnar och utarbetar, eller med ett ord fungerar såsom först pröfvande och sedan "*verkställande*" makt, såsom regeringsmakten också vanligen kallas.

Om i större lagstiftningsfrågor annorlunda förfäres, förspillas både tid och krafter. Om regeringen vore böjd för någon nyhet, t. ex.

juryinrättningen eller någon annan genomgripande lagförändring och efter stor möda åstadkom ett förslag och framlade det för representationen, men denna, som ej på förhand varit hörd, ogillade hela grunden, hvarpå det hvilade, hvertill hade då hela detta arbete tjenat? Är det icke den naturliga ordningen, att representationen säger till regeringen: "Detta är den grund vi gilla; detta är det missförhållande vi vilja hafva afhulpet; vi kunna icke utarbete lagens detaljer, utan endast fastställa dess principer. Hjelp oss nu med den nödiga utvecklingen och med detaljerandet." All lag bör harmoniera med folkets rättsmedvetande, och folkets representanter äro de som fullkomligt känna den ståndpunkt, hvarpå det allmänna rättsmedvetandet inom landet befinner sig. Ingen regering, hur insigtsfull som helst, kan ega en sådan kännedom i lika hög grad. Om det nu blifvit en lagbyrå, hur tron I då, mine herrar, att det skulle gå? Det ligger i sjelfva ordalagen af förslaget, i dess natur, i hela dess syfte, att denna lagbyrå endast blir en hand, som föres af juristerna inom regeringen och främst af Justitie-statsministern. Om representationen fortfarande begagnar sin rätt, som den aldrig bör afsäga sig, att taga initiativ i lagfrågor och känner sig oförmögen utarbete detaljerna, så anhåller den i skrifvelse hos Kongl. Maj:t om utarbetande af ett lagförslag i det eller det ämnet, i det eller det syftet. Chefen för Justitie-departementet är icke benägen därför, och han vidtager det enkla medlet att lägga skrifvelsen på hyllan, i stället att öfverlemna den till sin byrå, hvilken, arbetande under hans omedelbara "ledning", naturligtvis ej kan utarbete ett förslag som strider mot den ensamt beslutandes åsigt. Det politiska parti som stöder ministern, sörjer nog därför att underlåtenhetssynden glömmas och Riksdagens kanhända enhälliga önskan lemnas uppfylld. Deremot, finnes en sjelfständigt arbetande lagkommission, lydande endast en af Kongl. Maj:t utfärdad instruktion, skulle antagligen sådant ej kunna hända. Alla Riksdagens skrivelser rörande lagfrågor blefve då utan tvifvel remitterade till denna kommission, hvilken skulle vara förbunden, icke ovilkorligen att genast utarbete detaljeradt förslag på grund af skrifvelsen, derest den funne de uppgifna grunderna oantagliga, men att åtminstone deröfver afgifva ett motiveradt yttrande. Blefve detta afstyrkande, stode det både regeringen och Riksdagen öppet att till kommissionen återremittera ärendet, med föreläggande att utarbete det begärda lagförslaget. Jag hemställer till eder, mine herrar, om man bör tveka i valet mellan en institution, som innebär tendens, ehuru utan tvifvel oafsigtlig, att lägga lagstiftningsmakten nästan uteslutande i regeringens hand, och en annan, som, jemte andra fördelar, innebära den, att icke blott bevara utan gifva ökad lif åt Riksdagens lagstiftningsinitiativ.

Det hörer icke egentligen till byråbegreppet, men Kongl. Maj:t har dock ytterligare inlagt i detsamma ett element, som i min tanke gör det Kongl. förslaget ännu mindre antagligt. Fastän Kongl. Maj:t säger i motiveringen till sitt förslag, att de män, som skulle få det ansvarsfulla uppdraget att utarbete våra lagar, böra vara ostörde af andra åligganden, har Kongl. Maj:t likväl på dem lagt det synnerligen betungande åliggandet, att föredraga de af dem utarbetade förslagen inför Högsta Domstolen. Hvad en sådan föredragning angår, så eger jag derom ingen kännedom på grund af personlig erfarenhet, men tror mig likväl kunna bedöma någorlunda

hvad det innebär. Antingen relateras helt enkelt förslaget med dess motiver, och man tillägger möjligtvis en och annan systematisk uppställning för att underlätta uppfattningen af detsamma. Men I kunnen förstå, mine herrar, att de som granska förslaget icke äro dermed synnerligen be-tjenta, ty de måste i allt fall sjelfva arbeta sig in i förslagets alla delar. Vore det blott en dylik föredragning, så vore den ett sådant ynglingagöra, att jag icke tycker desse män dermed borde belastas. Men en föredragning kan äfven ske på annat sätt, nemligen icke endast genom att redogöra för lagen och dess motiver utan äfven genom att redogöra för dermed närbeslägtade lagrum, utleta alla konsekvenserna af förändringar, vara beredd att åskådliggöra alla tillämpningsfall och upplysa om andra länders lagstiftningar i ämnet. För att vara beredd till en sådan föredragning erfordras mycken förberedelse. Det är väl sannt, att åtskilligt är undangjordt under lagens utarbetande, men blott såsom repetitionskurs betraktadt, blir arbetet alltför tidsödande och alltför betungande. Jag har hört af personer, som både författat och föredragit laggar, att det händt att föredragningen åtminstone af vissa delar tagit längre tid än sjelfva författandet, och jag har äfven hört att sjelfva föredragningen haft en synnerlig förmåga att så tynga sinnet, att lång tid erfordrats för att det skulle återvinna sin spänstighet.

Det är på dessa grunder, som jag för min del skulle vilja hemställa till Stats-utskottets ärade ledamöter, huruvida de icke på det sätt skulle vilja bifalla Kongl. Maj:ts proposition, att de helt enkelt föreslogo Riksdagen att bevilja de äskade medlen till inrättande af en lagkommission, hvilken det skulle åligga att efter af Kongl. Maj:t fastställd instruktion utarbete lagförslag, sådana granska och med anledning af förekommande anmärkningar omarbete, men att utesluta allt, som föreslagits i syfte att göra kommissionens ledamöter till tjenstemän i en byrå och att ställa deras arbeten under Justitie-statsministers ledning, hvarjemte de icke borde besväras med att föredraga lagfrågor inför Högsta domstolen.

Naturligtvis är det icke meningen, att denna lagkommission skulle arbeta så sjelfständigt och oberoende af Justitie-statsministern, att icke denne skulle å densamma hafva något inflytande; ty det ligger i sakens natur, att det blir från honom, såsom regeringens representant, *den* ledning utgår, som består i anvisandet af lagstiftningsämnen och af de hufvudsakliga lagstiftningsgrunderna, utom det att det äfven är han, som väljer ledamöterna.

Denna begränsning af Justitie-statsministerns makt är ej ny. Till och med under Carl XIV Johans regering föll det icke Justitie-statsministern in att i dåvarande lagkomité tillvälla sig en sådan makt, som nu föreliggande förslag innebär. Han var icke ens sjelfskrifven ledamot af granskningsnämnden. Kongl. Maj:t tillsatte nemligen särskildt ledamöter att granska lagförslaget, allt efter som det utarbetades, och *förordnade* bland dem till ordförande Justitie-statsministern, hvilken, då olika åsichter yppades, deltog i voteringarne, liksom de andra, och icke sällan måste nöja sig med att stanna i minoriteten.

Om en sådan kommission, som jag nu haft äran föreslå, kommer till stånd, och man dertill kunde få duglige personer, och om i samband der-

med ställdes en granskningsnämnd, bestående af chefen för Justitie-departementet eller någon annan statsråds-ledamot, några justitieråd och andra kunnige män, så är det min tro, att man i framtiden kunde befria Högsta domstolen från skyldigheten att granska lagförslag. Denna skyldighet är icke äldre än 1809. Förut kände man ej behöfvat deraf, just därför att vi dessförinnan hade en verklig lagkommission. Under alla förhållanden tror jag det skulle vara en vinst för Högsta domstolen att blifva befriad från lagstiftningsbestyren. Det ingår, bland annat, rätt många politiska frågor i lagstiftningen, och jag tror det icke vara godt att Högsta domstolens ledamöter i sådan egenskap inblandas i dylika frågor. Det är dessutom min åsigt, att en långt tillförlitligare granskning af lagförslag skulle åstadkommas, om personer med särskild kallelse därför utsågos dertill, än om granskningsuppdraget åtföljer en justitieråds- eller annan domarefullmakt. Då emellertid för närvarande Högsta domstolens granskningskyldighet innefattar en tillräcklig säkerhet därför, att lagarne i formelt hänseende icke blifva oriktiga, och för en förändring i afseende på Högsta domstolens laggranskning skulle erfordras ändring i grundlagen, anser jag det nu icke skäl vara att väcka fråga om afskaffande af denna granskning. Tiden dertill är först inne sedan lagkommissionen kommit i verksamhet och visat hvad de förmår åstadkomma.

Jag hade visserligen äfven ämnat yttra några ord om en annan punkt i den Kongl. propositionen rörande andra hufvudtiteln, nemligen om det begärda anslaget till fästningsbyggnad å Nya varvet i Göteborg. Jag hade egentligen velat fästa Stats-utskottets uppmärksamhet på, att om detta anslag också synes högt, den ifrågasatta anordningen af nattceller likväl utan allt tvifvel kommer att bära så mycken frukt i framtiden, att anslagets beviljande blir en besparing i stället för motsatsen. Men den tålmodsdyg, herrarne lagt i dagen genom att åhöra mitt alltför långa anförande, fordrar sin särskilda belöning; och jag har ingen för eder välkomnare att gifva, än att icke längre taga Eder uppmärksamhet i anspråk.

Herr Grefve Posse: Herr Talman! mine Herrar! I egenskap af ledamot i Stats-utskottet, der det tillkommer mig att, efter omsorgsfull granskning af Kongl. Maj:ts proposition, deltaga i utskottets blifvande hemställan till Riksdagen, anser jag mig icke befogad att, innan jag hunnit åt samma nådiga proposition egna den för grundlig pröfning deraf erforderliga tid, redan nu ingå i pröfning af densammas detaljer eller att uttala något bestämdt omdöme i afseende på de särskilda anslagsfordringar, som i densamma blifvit framställda. Deremot vill jag icke undandraga mig att, om än helt kort, uttala mig om vissa grundsatser — icke blott de grundsatser, som synas hafva blifvit följda vid uppställningen af den Kongl. propositionen, utan äfven dem hvilka jag för min del vid densammas behandling skall med särskild uppmärksamhet påakta. Under mer än 50 år har vårt fädernesland åtnjutit fredens välsignelser, men det har tyvärr varit en väpnad fred, hvilken påkallat så stora och betungande offer för dess upprätthållande, att, om man sammanslår endast de kontanta anslagen, som under denna tid lemnats för vårt försvar, så skall man finna, att de uppgå till en summa, som mer än tjugo à tretio gånger öfverstiger hvad som nu synes vara behöfligt för ordnandet af ett

verkligt och starkt försvar. Jag har här en bok, som förut under dagens diskussion blifvit åberopad, och som visar skillnaden mellan Statens inkomster och utgifter under de sednast förflutna 23 åren, eller under tiden från och med år 1849 till och med år 1871. Den visar, att vid början af denna period utgjorde fjerdje hufvudtitelns anslagssumma 6,898,300 R:dr och år 1871 är samma summa tio och en half million i rundt tal. Likaså är förhållandet i afseende å femte hufvudtiteln. Vid början af ofvannämnda period utgjorde dess anslagssumma två och en half million, och nu belöper den sig till något öfver 4,200,000 R:dr. Dessa slutsummor äro likväl icke de högsta under den oftanämnda perioden, men de äro dock tillräckligt höga, då man tager i betraktande, att från båda hufvudtitlarne afförts pensionsstaten, som blifvit öfverflyttad på nionde hufvudtiteln. Summan af hvad under dessa 23 år blifvit å landt- och sjöförsvaren användt uppgår till öfver 296 millioner. Detta är en stor summa, och det är kanske icke rätt att taga fram så långa perioder, men jag tror att man med ledning af lika exakta uppgifter, äfven för en kortare period, skall komma till samma slutresultat, eller att man har svårt att finna svaret, i fall det frågas oss hvad vi hafva förvärfvat med dessa stora uppoffringar. Jag tillåter mig uttala den åsigt, att en stor misshushållning med statsmedel i denna riktning egt rum. En misshushållning som kunnat bedrifvas endast derigenom, att alla regeringar landet på sednare tider haft, antingen de varit förkättrade eller högt uppburna, nästan alla utan undantag följt samma taktik, då det varit fråga om anslag till fjerdje eller femte hufvudtiteln. De hafva nemligen först begärt mindre anslag, hvilkas konsekvenser representationen haft svårt att fatta och ofta icke begripit förr, än de uppträdt i form af nya anspråk, och då på stora belopp, hvilka representationen varit nära nog tvungen att bevilja, på det att förut verkställda utgifter icke måtte helt och hållet blifva gagnlöst förspilda. Det är med stor tillfredsställelse jag af den Kongl. propositionen funnit, att den nuvarande regeringen öfvergifvit denna krigslist, om jag så får uttrycka mig. Detta har kanske också varit nödvändigt, ty den listan har blifvit för det närmaste utsliten och är ej vidare användbar. Regeringen har i den nu framlagda propositionen på en gång visat hvad som erfordras för att fullkomna vårt landtförsvar och dess materiel samt komplettera dess befästningar. Äfven under förutsättning, att en del af de för dessa ändamål erforderliga anslagsposter möjligen kunna undvaras eller i någon mån nedsättas, anser jag likväl för min del det vara både klokt och regeringen värdigt, att den slutligen låter icke blott representationen utan äfven svenska folket veta hvad brister som finnas, och hvilka summor måste ifrågasättas för deras fyllande. På samma gång jag villigt erkänner detta, beklagar jag, att regeringen icke gått till väga efter samma system i afseende å femte hufvudtiteln, der chefen för Sjöförsvarsdepartementet i sitt anförande till statsrådsprotokollet endast antydtt möjliga behof och dervid visserligen lemnat uppgifter på ganska betydliga summor, men i och med detsamma förklarar, "*att dessa uppgifter derför ingalunda må anses utgöra den verkliga planen för ansakjande af sjökrigsmateriel.*" Således är det omöjligt, att representationen eller landet kan bilda sig en klar uppfattning om hvad vårt sjöförsvarkräfver. Då fråga är att ordna försvaret, hade det varit välbetänkt, derest både landt- och sjöförsvaret på en gång blifvit föremål för statsmakternas omtanke.

De andra anmärkningarne, som jag hade att framställa mot Kongl. Maj:ts proposition, äro redan förut påpekade. Jag hade önskat och hoppats, att regeringen, vid ett tillfälle sådant som detta, då den för stora och oafvisliga behof framställt anspråk på ovanligt stora anslag, samtidigt dermed hade velat tillse, om det möjligtvis icke såväl på ordinarie som på extra anslagsposter finnes sådana, hvilka utan väsendtlig olägenhet kunnat tåla dels att nedprutas, dels att helt och hållet utstrykas. Detta har icke skett, och det förekommer mig, som uti den Kongl. propositionen framskymtade drag af den gamla grundsatsen att aldrig släppa hvad man en gång fått i handom. Denna grundsats är, jag medger det villigt, till någon, men alltför ringa del modifierad denna gång. Regeringen har nemligen gjort förslag dels om nedsättning, dels om öfverlemnande till statsverket af vissa, för särskilda ändamål afsedda kassor, som stått under Kongl. Maj:ts disposition. Hvad beträffar Regeringens förslag rörande sättet att anskaffa medel till fyllande af de stora belopp som äskas, så vill jag, på samma skäl jag redan i början anförde, icke öfver dem yttra mig. Deremot skall jag med största uppmärksamhet följa de anmärkningar, som förmodligen komma att i detta afseende framställas, och söka så vidt möjligt är, tillgodogöra mig desamma vid ärendets framtida behandling. För egen del vill jag vid handläggning af den Kongl. propositionen såväl i Utskottet som i Kammaren, oafvisligt följa den grundsatsen, att intet offer är för stort, då det verkligen kräfvcs för betryggandet af fosterlandets frihet och sjelfständighet. Men på samma gång skall jag väl veta att akta mig för inflytande af dessa rop, som under skydd af konjunkturerna och till följd af en tillkonstlad opinion för dagen vilja förtrycka hvarje sjelfständig mening, som icke öfverensstämmer med deras egen. Jag skall bifalla hvarje anslag som är oundgängligen nödvändigt till landets försvar; men med de blott nyttiga och hvilka till följd af sin natur kunna sättas i andra rummet, med dem vill jag förfara på annat sätt; ty jag antager att man bör vänta med deras beviljande, tills man kunnat bestrida utgifterna för det mest nödvändiga.

Då ytterligare många ledamöter anmält sig att erbålla ordet, hemställde Herr Talmannen, att med den vidare öfverläggningen i ämnet måtte få anstå till det fortsatta sammanträde, som, enligt derom utfärdadt anslag, komme att hållas i eftermiddag. Denna hemställan bifölls, hvadan Kammarens ledamöter nu åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 3 e. m., men sammankommo åter

Kl 6 e. m.

§ 2.

Fortsattes den på förmiddagen började öfverläggningen rörande Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Herr Lyttkens: Vid en remiss af Kongl. Maj:ts nådiga proposition angående statsverkets tillstånd och behof vill jag icke ingå i någon detaljerad granskning af deri förekommande poster, enär jag är öfvertygad, att Stats-utskottet icke skall underlåta att så noga som möjligt och som behofvet kräfver pröfva desamma. Endast vid en punkt vill jag fästa mig, nemligen sättet att anskaffa penningar för omorganiserandet af vårt försvarsväsende. Kongl. Maj:t föreslår upptagandet af ett lån, stort 15,000,000 R:dr, som skall amorteras genom en tilläggsbevillning under namn af vapenskatt. Mig synes det dock, som vi, efter 56 års fred, skulle kunna ordna vårt försvar utan att behöfva därför tillgripa låneutvägen, synnerligast då man tager i betraktande, att vi nu senast haft tvänne goda år, att ställningen i landet är normal och att intet trycker vårt finansväsende. Om vi nu ändock äro i den belägenheten, att ifrågavarande lån måste upptagas, så kan detta icke förklaras annorlunda, än att hittills ett slöseri med statens medel egt rum. Och huru skulle vi väl kunna hoppas att framdeles blifva i stånd att betala detta lån, om ställningen för närvarande icke är bättre än att vi behöfva upptaga det?

Kriget står dessutom nu icke för dörren, och saken är derföre icke heller så brådskande. På grund häraf anser jag, att vi, endast i mån som egna medel dertill inflyta, böra göra utgifter för försvarets organisation. Man kan upptaga vapenskatten till 3½ millioner och för öfrigt bereda medel genom besparingar, synnerligast å tredje hufvudtiteln. Vi hafva en mängd ministrar anställda i främmande stater, med hvilka Sverige icke står i den ringaste beröring, såsom t. ex. i Portugal — der vi hafva både ministerresident och generalkonsul — i Spanien, Grekland och flera andra länder. De summor, dessa i flera år kostat staten, äro, när man sammanräknar dem, verkligen otroliga. Äfven de, som kunna anses mera behöfliga, hafva dock vanligen alltför stora löner. Så t. ex. har vår minister i Köpenhamn, der lefnadskostnaderna icke alls äro dyra, en lön af 36,000 R:dr. Dylika utgifter äro alltför stora för en fattig nation, som behöfver låna för att betäcka sina löpande utgifter, och det synes mig, som man mycket väl skulle kunna indraga de öfverflödiga bland bemälda minister-tjeuster och nedsätta lönerna å flera af de öfriga, hvarigenom rätt betydliga besparingar skulle göras.

I alla händelser böra vi så mycket som möjligt undvika att upptaga nya lån. Goda och onda år hafva hittills omvexlat, så blir det troligen äfven hädanefter, och vi veta alltför väl hvilka bekymmer återbetalandet af statslån förorsakar under missväxtår. Det är för öfrigt icke manligt och öfverensstämmande med den svenska andan att kasta sina bördor på andra, det vill här säga på våra efterkommande.

Detta är hvad jag i korthet velat säga för att i min ringa mån fästa Stats-utskottets uppmärksamhet på, att vi icke böra låna för berörda ändamål, utan söka ställa så till, att vi af egna medel kunna fylla de verkliga behof, som förefinnas.

Herr Åstrand: Säkerligen har, sedan det nya representativa samhällsskicket infördes, Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof ingen gång varit emotsedd med sådan längtan i landet som i år. Anledningen känna vi alla. Vi hafva med oro och smärta följt

utvecklingen af det blodiga krig, som rasar emellan tvänne stora kulturfolk. Vi hafva deraf hemtat mången lärdom, helsosam för oss, och främst framstår manande den frågan, på hvad sätt vi äro rustade, om vi nödgas möta ett fiendtligt angrepp. Den sjelfpröfning, som hvarje representant i detta hänseende måste underkasta sig, kan icke vara annat än för honom påkostande. Med skiljda känslor hafva vi ock inhemtat innehållet af den statshandling, som här föreligger. En talare har sålunda förklaradt, att han läst den Kongl. framställningen med en sådan häpnad, att han ännu ej hemtat sig derifrån; en annan har sagt, att han läst den med vemod, som dock, att döma af hans i dag i Kammaren hållna föredrag, numera tyckes vara skingradt; men de flesta hafva tvifvelsutänkt läst den med betänksamhet och allvarligt uppsåt att främja kraftiga åtgärders skyndsamma vidtagande för att förstärka och betrygga vårt försvar. Men om denna tanke är gemensam inom representationen, och om -- såsom jag är öfvertygad -- våra beslut skola bära derom vittne, kan jag dock för min del icke gilla det *sätt*, hvarpå Kongl. Maj:t i den förevarande propositionen föreslagit, att medel böra anskaffas för att fylla de nödvändiga behofven för vårt försvarsväsende, i händelse den af herr Krigsministern utarbetade och förväntade nya organisationsplanen leder till önskad resultat.

Att låna för produktiva företag, såsom till jernvägar och dylikt, detta medgifver jag gerna vara rätt, då gagnet af dem icke så mycket kommer samtiden till del, som icke fastmera och i högre grad efterkommande generationer. Men att upptåga lån för att se till godo stundens behof, kan, enligt mitt förmenande, i allmänhet icke anses vara riktigt, och detta synes mig vara i förevarande fall desto mindre lämpligt, som våra affärsförhållanden, såsom en föregående talare äfven anmärkt, nu kommit i ett mera normalt tillstånd, samt jag är öfvertygad, att sedan år 1810 beredvilligheten måhända aldrig varit så allmän och liflig bland svenska folket att underkasta sig stegrade uppoffringar i skatteväg i och för åvägabringandet af de utomordentliga åtgärder, om hvilka nu är fråga. Således återstår blott en enda utväg att anlita för ändamålet eller den af *förhöjd beskattning*. I direkt form lemnar den föreslagna vapenskattnen ett lämpligt bidrag till anskaffande af den extra materiel, som erfordras. Men detta är ej ensamt för sig tillräckligt. Ökade statsinkomster måste jemväl under andra former anskaffas, och tillfälle härtill lemnade den indirekta beskattningen. Jag vet väl, att mången här anser, att denna form af beskattning tynger på den fattiga befolkningen mest, samt att den derföre är orättvis och bör undvikas. Men jag föreställer mig, att sådana artiklar som kaffe och socker, på hvilka vi förut höjt skatten, till stor del äro af den beskaffenhet, att hvarje konsument har i sin makt att moderera skatten genom förbruknings sättet. Det är bekant, att det rena kaffet icke drickes så allmänt, att icke detsamma, mera eller mindre uppblandadt med vissa surrogater derför, är föremål för en vida mera utsträckt förbrukning, och likaså kan sockret ersättas genom den prisbilligare sirupen. Under flera riksdagar har ock förslag varit väckt om skatt på tobak, oakadt vi då icke haft egentligt behof af denna ökade inkomst. Men då vi nu hafva ett sådant stort och trängande, synes det mig, att man bör se till, om icke en beskattning å denna förbrukningsartikel må kunna nu åvägabringas. En förhöjning skulle äfven kunna ifrågasättas af accisen å bränvin. För

min del vill jag visserligen icke bidraga dertill, att denna skatt utan vidare vilkor ytterligare höjes, emedan jag är öfvertygad att produktionen i sådant fall icke skulle kunna draga denna skattestegring och inkomsten följaktligen minska. Men, mine herrar, å andra sidan tror jag dock, att ett sätt för frågans lösning med hänsyn till ökad statsinkomst lemnats i det väl redigerade förslag, som framlagts af sistlidne Riksdags Bevillnings-utskott, och som, efter hvad jag tror, egentligen föll genom beskaffenheten af det vid betänkandet fogade förslag till författning om utminuterungen. Skulle vi höja bränvinsskatten med ytterligare 10 eller 20 öre och medgifva producenten rättighet att upplägga bränvinet på nederlag samt följaktligen frikalla honom från skyldigheten att erlägga skatt förr, än bränvinet uttages, eller, alternativt, medgifva honom att utgöra det nuvarande skattebeloppet, tror jag att de fleste i valet emellan dessa båda förslag, för att komma ifrån det tryck som de större affärsmännen nu utöfva på denna produktion, skulle gå in på den högre skatten med vilkor af nederlagsrätt.

Jag har velat yttra dessa ord vid remissen af den nu föredragna propositionen till Stats-utskottet, som har att behandla denna viktiga angelägenhet; och jag är öfvertygad, att Utskottet med all den skicklighet, som betingas af dess medlemmars stora förmåga och erfarenhet, icke skall försumma att taga frågan i öfvervägande från alla de sidor, hvarifrån den måste skärskådas, om representationen skall erhålla ett betänkande, som kan tjena till säker ledning för omdömet, då saken skall till slutlig handläggning företagas.

Hvad åter beträffar de särskilda punkter, som den Kongl. propositionen innehåller dels angående det belopp af omkring 17,000,000 R:dr som ytterligare äskas för försvarets ordnande, och dels i fråga om öfriga hufvudtitlar, anser jag det icke vara lämpligt att upptaga Kammarens tid, äfven om jag skulle hysa olika åsigtter mot dem, som finnas här uttalade. Det har emedlertid säkert varit med en angenäm känsla, som representationen emottagit den öppna framställningen om anslagsbehofven under fjerdte hufvudtiteln. Jag beklagar endast, att icke ett sådant motiveradt förslag framlagts jemväl rörande femte hufvudtiteln. Ty i likhet med en föregående talare, som yttrade sig på förmiddagen, tror äfven jag, att mycket måste göras i detta hänseende under den närmaste tiden lika väl som i fråga om arméen och det fasta försvaret. Om vår flotta vore bättre bemannad och minväsendet tillämpadt i den fulla utsträckning, som vetenskapens utveckling numera medgifver, skulle utan tvifvel hvarje påhelsning af en främmande makt kunna mötas med vida större motståndskraft, än vi kunna deremot uppställa, sedan fienden väl kommit in i landet. Det är sannt, att, om en dylik utredning nu meddelats representationen, de summor, som erfordrats för försvaret i sin helhet varit större än dem, som vi nu fått oss förelagda. Men detta förhållande kan icke vara af beskaffenhet att under dessa brydsamma tider verka afskräckande i annat hänseende än såsom ett ytterligare och egentligt skäl att nu *icke* beträda lånevägen.

Under diskussionen på förmiddagen har af en talare förmenats, att de arbetande klasserna bland folket skulle med mindre värma omfatta de åtgärder, som kunde erfordras för försvaret, utan i bredd dermed

gående politiska och kommunala reformer. Med den kännedom jag har om den arbetande befolkningen vågar jag likväl påstå, att denna är fullt lika fosterländskt sinnad som kapitalisten och måhända är till och med kärleken till fosterjorden starkare och mera liflig hos dem, som icke hafva mera än sina arbetskrafter att disponera, under det att denna känsla löper fara att förslappas genom rikedomens öfverflöd och de tillfällen till njutningar, som icke stå arbetaren till buds. För min del kan jag icke anse ett dylikt påstående annat än såsom en skymf midt i ansigtet på vår fattigare befolkning, och jag måste därför kraftigt protestera deremot, att denna del af svenska folket icke skulle vilja lika varmt deltaga i de ansträngningar, som äro för fosterlandet nödvändiga, om det skall kunna värna sin sjelfständighet.

Herr Key: I främmande länders konstitutionela lif motsvarar svarsadressen närmast vår diskussion om decharge-betänkandet samt den remiss af Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof, som nu skall beslutas. Emellertid är det mindre vanligt, att Statsutskottets ledamöter deltaga i debatten för denna remiss, emedan dessa närmare komma i tillfälle att, beträffande sagda statshandling, gifva sin mening till känna under loppet af Utskottets förhandlingar. För min del har jag icke heller gjort det under de föregående riksdagar, som jag varit medlem af Statsutskottet, men då jag nu tager mig friheten att här yttra några ord, är det med anledning af dagens diskussion, en diskussion om stora ämnen, som icke stannat inom detta land och denna kammare, utan omfattat med tankar och känslor snart sagdt hela Europa. Jag fruktar, med afseende å dessa förpostfäktningar, att vi komma i samma belägenhet, som då någon går med bart ljus i närheten af en krutdurk, och att, om framdeles, när vi skola på allvar diskutera den stora fråga som föreligger, öfverläggningen proportionsvis ökas i liflighet, denna krutdurk kan blifva antänd.

Till en dylik farhåga hemtar jag särskild anledning af en strof i trontalet, der det yttras: "Väl har krigslågan hittills varit begränsad till de två från början stridande folken, men anledningar att befara hennes vidare kringgripande saknas icke. Traktater, ingångna för ordnande af de särskilda staternas inbördes förhållanden, omgifvas icke af samma helgd som tillförene, och det politiska rättstillståndet kan alltså anses hvilat på osäker grundval." Jag tillåter mig ej bedöma, om detta yttrande i någon mån må anses aggressivt eller *för mycket sagdt*, i händelse denna fara blott är *allmän* och betingad af den nu rådande gemensamma osäkerheten i Europa; men med all undersätlig vördnad för den fosterländska känsla, som i detta yttrande uttalat sig, vågar jag påstå att det är *för litet sagdt*, om den fara som åsyftas skulle vara *speciel* och nära förestående. Jag tror, att man här möter samma tvekan, som röjer sig äfven inom pressen, att öppet utsäga huru det står till. Den ena opinionen, som anser faran icke vara så nära för handen, åberopar föregående tillfällen, då representationens anslagsbenägenhet blifvit tagen i anspråk och fångad för utredning och förstärkande af vårt försvarsverk. Så var det i danska kriget och under vestmakternas krig med Ryssland. Och därför säger mau: "vilja vi hålla oss stilla, nog få vi vara det; det är

icke så brådtom eller så farligt som det låter.“ Andra åter anse, med hänvisande på ställningens vansklighet för ögonblicket, att faran i hvarje ögonblick kan, och i det nästa kanske skall nalkas våra kuster.

Under sådana förhållanden tror jag för min del, att det skulle klara åsigterna mycket och reda ställningen, om en åtgärd vidtoges, som grundlagen medgifver, och jag tillåter mig alltså hemställa, om Konungens rådgifvare ville fästa uppmärksamhet vid 50 § Riksdags-ordningen, som lyder sålunda: “Åskar Konungen af Riksdagen ett särskildt Utskott att med honom öfverlägga om ärenden, hvilka icke till andra Utskotts befattning höra och han pröfvar böra hemliga hållas, utväljer Riksdagen ett sådant; dock ege det icke makt att fatta beslut, utan endast att till Konungen afgifva yttranden öfver de mål Konungen detsamma meddelar.“

Då någon sådan framställning till Riksdagen likväl icke blifvit gjord och då jag tager för afgjort, att den icke skulle uteblifvit, om fara för krig ansetts vara öfverhängande, så tror jag, att vi kunna taga tillräcklig tid på oss icke blott att utan öfverilning och brådska vid innevarande riksdag öfverlägga om ordnandet af vår arméorganisation, utan äfven att i lugn nagelfara de summor, som begäras för vårt försvarsväsen. Men om åter ställningen verkliga skulle vara sådan, att någon närstående fara hotar, eller under pågående riksdag kommer att hota vår neutralitet, och framställning om utseende af ett hemligt Utskott sker hos Riksdagen, hvilket jag i dylikt fall anser vara nödvändigt, föreställer jag mig, att alla meningsfraktioner skola förena sig, hvarje klander för af regeringen uraktlåten sparsamhet, och hvarje förebräelse för saknade initiativer skall tystna och uppgå i det enhälliga ropet: landet, folket, representationen och regeringen vilja som *en* man försvara det gamla Sverige.

Så länge emellertid någon framställning i antydd syftning icke blifvit gjord af regeringen, torde vi kunna med temligt lugn, åtminstone för den närmaste framtiden, diskutera saken, och det har egentligen blott varit *detta* jag velat påpeka, på det att, *om* en plötslig krigsfara skulle uppstå, representationen icke må kunna med skäl drabbas af något klander att hafva varit för sen i sina åtgärder eller för tveksam i sina beslut.

Hans Excellens Herr Utrikes-statsministern Grefve Wachtmeister: Den näst föregående talaren har, med anledning af tvänne på hvarandra följande uttryck i trontalet, yttrat sig om den fara, som kunde komma att hota Sveriges och Norges förhållande till utländska makter och tydligen angifvit sin önskan att erfara, huruvida, i händelse en sådan fara förefinnes, den må vara nära förestående eller om den blott utgör ett moment i den allmänna fara för fredens bestånd, som den ärade talaren ansåg finnas i Europa. Jag skall söka efter förmåga tillfredsställa hans önskan.

Då i trontalet yttrats, “att väl har krigslågan hittills varit begränsad till de två från början stridande folken, men anledningar att befara hennes vidare kringgripande saknas icke“, så menas dermed visserligen icke, att man tror sig veta, att några andra makter skola komma att delta i det nu pågående kriget. Men likasom detta krig uppkommit af orsaker, som få lära anse giltiga att framkalla sådana olyckor, lika litet är man säker, då så många brännbara ämnen finnas i Europa, att icke äfven ett

annat dylikt krig hastigt nog kan uppstå. Denna möjlighet ligger redan i det allmänna osäkerhetstillstånd, som den siste talaren skildrat. Nu hafva väl de förenade rikena under detta krig hittills lyckats att upprätthålla sin neutralitet. Ingen anledning finnes heller till något antagande, att den skall blifva kränkt, och ingen af de krigförande makterna har sökt locka oss i frestelse att bryta den. Men, mine herrar, det vore lättsinnigt att antaga, att så framgent skall blifva förhållandet i händelse af ett nytt krig. Väl är jag öfvertygad, att det alltid blifver Sveriges och Norges regerings och national-representationers fasta önskan, att deras neutralitet skall upprätthållas, och jag förutser icke sådana förvecklingar i Europas förhållanden, att vi deraf skulle ega giltig anledning att i dem verksamt deltaga. Men denna vår föresats är dock icke nog betryggande, att vi skulle insöfva oss i säkerhet och underlåta att betrygga vårt försvar. Flera makter, såsom Belgien och Schweitz, hafva genom formliga traktater blifvit tillförsäkrade en *ständig* neutralitet. En annan makt, Holland, har väl icke erhållit fullt samma försäkran, men fick vid början af detta krig sin neutralitet formligen erkänd af de krigförande makterna. Alla tre hafva visserligen genom sitt geografiska läge till krigsskådeplatsen varit mera blottställda att indragas i den nu rasande striden än Sverige och Norge. Men oaktadt deras neutralitet var omgifven af enskilda garantier, tror jag, att, om icke dessa makter vidtagit vida mera omfattande anstalter för sitt försvar samt derpå uppfört långt större summor, än Kongl. Maj:t i förevarande proposition här äskat för samma ändamål, hade det varit ganska osäkert, att icke denna neutralitet blifvit kränkt och de således nödgats mot sin vilja deltaga i kriget. Vår egen neutralitet har under detsamma förblifvit respekterad, och jag hoppas att äfven framdeles det skall lyckas oss att upprätthålla den, men *säkert* är det ej. Om vi nu i ett möjligen blifvande nytt krig kunde — hvilket Gud förbjude — blifva frestade att deruti inblandas; om för någon deri deltagande makt skulle finnas större anledning att draga oss ur vår neutrala ställning, än Tyskland och Frankrike haft; vore det i hög grad lättsinnigt af oss att icke vara beredde att med kraft motsätta oss sådana försök och att med vapenmakt häfda vår neutrala ställning.

Hvad åter beträffar det andra i trontalet förekommande uttrycket derom, "att traktater icke omgifvas af samma helgd som tillförene," läser detta icke vara något alldeles nytt. För att få det konstateradt torde man icke behöfva gå tillbaka till Westfaliska freden eller ens så långt som till traktaten i Wien 1815. År 1852 afslöts mellan sju af Europas makter, bland hvilka äfven var Sverige—Norge, en traktat som bestämde Danmarks gränser och garanterade dess integritet. Hvad betyder nu denna traktat? Och när faran kom, — hvilken af de garanterande makterna visade sig villig att uppträda för dess helgd? Fyra år sednare afslöts en traktat, som för Turkiet skulle vara ungefärligen detsamma som 1852 års traktat för Danmark. Denna traktat har, såsom vi veta och nyligen läst i ett från ryska utrikes-ministern utgåenget diplomatiskt aktstycke, flera gånger blifvit kränkt. Den allvarsammaste kränkningen anser jag för min del vara den, att Moldau och Wallachiet förenats till en stat, som intager en i det närmaste oafhängig ställning; och jag befarar, att den i Turkiets

historia skall komma att spela samma roll, som Schleswig-Holstein i Danmarks. 1859 kom till stånd en annan traktat, hvarigenom den politiska indelningen af Italien bestämdes och hvilken icke hann träda i kraft, innan den blef kränkt. Andra traktater af senare datum skulle ytterligare kunna nämnas. vid hvilka ett liknande förhållande egt rum.

Härmed vill jag icke hafva sagt, att alla traktater voro goda och bort evigt hållas. Några ledo af sådana fel, redan då de avslutades, att de i följd deraf icke kunde evigt bestå. Många hafva varit stridande mot folkens frihetssträfvanden och mot tidsandan samt föllo för dem, och de voro sitt öde värda. Men den principen måste stå fast, att, om regeringar icke längre anse sig bundna vid traktater på samma sätt som förr, och om å andra sidan den nya folkrätt, som man förespeglat oss och vi alla hälsa välkommen, enligt hvilket hvarje folk skulle ega att, fritt och oberoende af andra, bestämma öfver sitt öde, icke kommit till stånd; — om alltså den gamla historiska rätten eller traktaternas rätt numera hvilat på svag grund, och den nya ännu icke vunnit afsedt erkännande, återstår för makterna af andra rangen, hvilka icke hafva stora stridskrafter till sitt förfogande, om de vilja bibehålla sin sjelfständighet. ingenting annat att göra, än först och främst att öppet vid alla tillfällen uttala sin afsigt att fasthålla vid sin sjelfbestämningsrätt, och vidare att anskaffa de medel, som må vara nödvändiga för att häfda denna rätt. Så har Belgien gjort, så Schweitz och Holland. Så böra äfven vi göra. Sveriges och Norges historia, deras befolknings tänkesätt, deras kärlek och tillgifvenhet för fosterlandet, deras mannamod samt den höga moraliska och religiösa ståndpunkt de innehafva i förhållande till andra folk gifva oss rätt att hoppas, att Sverige och Norge mindre än andra länder i samma ställning skola sky uppförfingar — hvilka måhända här blifva nästan större i förhållande till tillgångarne — för att häfda sin frihet och sin sjelfständighet.

Herr Lindström: Begagnande såsom inledning till mitt yttrande det af en föregående talare citerade och sedan af den siste talaren förklarade uttrycket i trontalet "väl har krigslågan hittills varit begränsad till de två från början stridande folken, men anledningar att befara hennes vidare kringgripande saknas icke", anmärker jag till en början, hvad som ock, åtminstone under förmiddagens diskussion, så tydligt framstod för hvarje uppmärksam åhörare, att det ser ut, som den omtalade krigslågan i stället angripit denna kammars alla fyra hörn. Man har här begagnat bilden af ett bombardement, och det kan väl också synas, som om afsigten att kasta projektiler mot den fästning, som kallas ministerbänken, mera än ett allvarligt bemödande att utreda den fråga, som, med afseende på de händelser som nu i Europa tima, kraftigare än någon annan ingriper i vårt statsmaskineris gång, förestafvat en del talares yttranden. Kongl. Maj:ts nådiga proposition, som föreligger och nu skall gå till Statsutskottet, har väl i första rummet haft syfte att meddela åt representationen icke blott landets nuvarande ställning, utan äfven dess behof för den närmaste framtiden. En diskussion rörande denna proposition bör väl likaledes hafva till syfte att såväl för Regeringen som för Statsutskottet gifva till känna representationens åsigt i dessa stycken, och dessutom äfven att gifva sin uppfattning till känna angående det system re-

geringen redan följt, dels tänker följa, såvidt som den nådiga propositionen dertill gifver anledning. Jag frågar nu, huruvida diskussionen i dag verkligen hållits inom dessa skrankor, eller om den icke snarare går på sidan derom, i det att den befattat sig med saker, som lämpligare bort förekomma vid ett decharge-betänkandes behandling. Jag vill icke följa de åtskillige talare, som på förmiddagen yttrat sig, på den bana de inslagit, och således icke beröra hvarken dynastiens nödvändighet för landet eller huruvida tiden är lämplig för införande af den republikanska statsformen. Äfven om denna fråga kunde förekomma till behandling, och om anledningar förekommit till att tala ur denna höga ton, så tror jag dock icke att tillfället är väl valdt, när så viktiga frågor föreligga, som nu är fallet. Icke heller tror jag, att vi här hafva att afgöra huruvida den nuvarande representationen uppfyller det mål, som för densamma blifvit satt. Jag tror endast, att vi hafva att här gifva eller icke gifva vår regering det stöd, som den i dessa kritiska tider behöfver, när den öppet och frimodigt framlägger hvad som ligger den om hjertat och som fäderneslandets väl kräfver. Under sådana förhållanden böra väl alla små tvister falla, ur hvilka icke något gagneligt kan komma, och alla förena sig i den stora gemensamma omsorgen om landets bästa. Må dessa de politiska och sociala reformernas målsmän göra hvad som är nödigt för främjandet af deras mål, men må icke det resultatlösa i deras sträfvanen göra det för oss omöjligt att värna vår sjelfständighet och vidtaga åtgärder till vårt fosterlands försvar. Jag tror icke, att det anfall, som från en talare här i förmiddags gjordes, kunde vara så allvarsamt menadt, som orden från hans läppar föllo, men äfven om så var, så tror jag dock, att både representationen och regeringen, både dynastien och våra kamrar skola stå sig mot sådana anfall. Då denne talare anförde en saga ifrån forntiden, så vill äfven jag göra detsamma och anföra en, som han troligen hört, om Achilles, som, — så heter det i sagan — blef ond på Grekerna, och det var rätt illa för Grekerna, men så blef Achilles åter god på Grekerna, och det var rätt väl för Grekerna.

En talare till venster om mig har vidlyftigt utbredt sig öfver en mängd i Kongl. Maj:ts proposition förekommande detaljer. Jag har icke varit i stånd att följa honom på alla hans särskilda utflygter, men har likvisst i mitt minne behållit åtskilligt af hans anförande, och då, ehuru jag i mer än ett stycke instämmer med honom, jag likväl i andra icke kan göra det, så må han ursäkta, att jag en stund sysselsätter mig med hans åsikter i dessa senare. Han har erkänt, att det vore väl om svenska folket i närvarande stund gjorde någon kraftig ansträngning för att värna sin sjelfständighet; han har medgifvit, att vi nu befinna oss på en sådan punkt, att det vore oförsvarligt om man icke gjorde det; men han har ansett att det kunde ske utan så dyra uppoffringar som Kongl. Maj:t i sin proposition föreslagit, och att staten härvid borde i sin hushållning gå till väga på samma sätt som den enskilde, hvilken genom att iakttaga sparsamhet i sina små utgifter kan, såsom talaren sade, använda några hundratusental af riksdaler till de större. Men månne icke våra svunna Riksdagar knogat och sparat tillräckligt, och månne icke nu tiden är inne att använda de derigenom inbesparade hundratusentalen? Det skulle enligt hans förmenande finnas flera sätt att åstadkomma besparingar. In-

dragningar skulle kunna ske å alla hufvudtitlarne, sade han; man kan taga litet här och litet der. samt sålunda få ihop en ganska stor summa. Till närmare förklaring af sin mening har han antydt en och annan af dessa poster, å hvilka han ansett besparingar kunna göras. Men så vidt jag kan förstå, skulle på den vägen icke synnerligen stora besparingar uppkomma. Hvad skulle det t. ex. blifva för synnerlig besparing, om några vaktmästare i departementenas expeditioner finge 100 R:dr mindre i lön, eller om de icke finge den begärda förhöjningen af 100 R:dr? Hvad besparing af att indraga ett dussin kopister — jag begagnar talarens egna ord — i en eller annan embetsmannas expedition? Hvad besparing af att indraga åtskilliga andra öfverflödiga tjänster o. s. v.? Derigenom får man icke ihop några hundratusental R:dr, ännu mindre millionerna. Man kan visserligen genom att sätta några af garnisonsregementena på svältkur, spara ihop ett betydligare belopp, men ett sådant svältsystem lärer väl icke gå i längden. Nu tror jag väl ej, att den värde talaren vill vara så hård, men hans uppgifter om att mathållningen vid några utländska regementen skulle vara mindre än hos oss voro så slående, att man väl behöfde, för att icke fastna på den kroken, erhålla de upplysningar som lemnades från ministerbänken, nemligen att han utslutit viktiga faktorer ur sin beräkning. På detta sätt kan man väl komma till det resultat man vill ernå, men man gör åtminstone icke klart för andra att detta är den väg som leder till målet. Embetsverkens förenkling och en annan förvaltning af desamma skulle också medföra besparingar å stora summor, sades det. Men är då detta ett arbete som kan göras endast med några penndrag på papperet? Fordrar det icke en långvarig tid och noggranna undersökningar? Skola vi vänta tills dessa äro undångjorda och de behöfliga reformerna genomförda, genom hvilka besparingar kunna vinnas, så tror jag den tid kan komma, då vi, såsom nu en annan nation, få ganska dyrt plikta för vår försummelse.

Samme talare har sagt, att landets utgifter i en betänklig grad tilltagit, så att de under de senaste 20 åren stigit med lika många millioner riksdaler. Åter en annan sade, att vi under loppet af 20 år utgifvit 294 millioner R:dr för vår krigsbudget. Om han i stället tagit 50 år, så skulle det hafva låtit ännu hemskare, och om han ökat beloppen med ränta på ränta, så skulle han hafva kommit upp till en summa lika stor med det tryckta Frankrikes förluster under nuvarande krig. Men vi böra icke låta förskräcka oss af dylika siffror, utan se saken såsom den verkligen är samt besinna, att landets väl också fått någon valuta för dessa uppoffringar. Om våra hufvudtitlar nu visa ett större belopp än förr, så vet ju en hvar hvarpå detta beror. Utgifter, som förr tillhört Riksgälds-kontoret att bestrida, hafva nu införts på hufvudtitlarne, som derigenom stigit. Men landets välstånd och förmåga att bära utgifterna hafva väl också stigit, och således böra vi icke från sådana uppgifter som de omnämnda henta oss någon anledning att i ett sådant ögonblick som nu afstyrka hvaed Regeringen begär för de rustningar, som nu och i den närmaste framtiden böra göras. Det har af samme talare, med hvilken jag i det föregående sysselsatt mig, fällt det från hans ståndpunkt mycket väl förklarliga yttrandet, att han ansett det vara särdeles bra, att Kongl. Maj:t icke denna gång begärt något synnerligen stort anslag å

femte hufvudtiteln. Andra talare åter hafva sagt, att denna hufvudtitel icke blifvit så tillgodosedd som omständigheterna kräfva. Jag vill, om det tillåtes mig att yttra min mening härutinnan, heldre instämma med de senare talarne än med den förre. Den ledamot af regeringen, som har att förestå det departement, hvartill denna hufvudtitel hörer, har visserligen tillkännagifvit, att äfven den delen af vårt försvar har behof af stora summor, och att nationen förr eller senare har att vidkännas stora uppoffringar för sitt sjöförsvar. Men om ock den ena delen af försvaret icke är lika angelägen som den andra att nu genast ordna, så tror jag dock, att det hade varit nödvändigt icke blott att nu uppgifva hvad som för framtiden behöfves till sjöförsvaret, utan äfven att nu taga i anspråk några millioner för detsamma, och om summan från 17,200,000 R:dr höjts till 20,000,000 R:dr eller ännu mera, skulle detta icke hafva gjort någon synnerligt märkbar skillnad i afseende på förslaget mottagande hos representationen och landet. Försvarsfrågan är väl den som nu öfverallt står på dagordningen och omkring hvilken man bör hufvudsakligen sluta sig. Den är således med rätta den mest framstående i Kongl. Maj:ts proposition.

Men äfven andra frågor äro af synnerlig vikt, och för att bemöta samme talare tillåter jag mig att göra en afvikelse från ämnet och följa honom på hans utflykt å jernvägarne. Han har i sin ställning icke kunnat eller velat yttra något derom, säger han, därför att hans tänkesätt äro förut tillräckligt kända, och emedan han icke ville upprifva gamla minnen. Han har dock yttrat sin missbelåtenhet med att jernvägsfrågan vid våra riksdagar spelat en roll, som varit allt annat än välgörande för riksdagsärendenas eller samhällsutvecklingens lugna gång. Jag instämmer till alla delar i detta hans påstående, men just derföre och från den ståndpunkt jag i dessa frågor intagit vågar jag till chefen för det departement, hvarunder jernvägsangelägenheterna höra, hembära min tacksamhet för att han genom sitt i denna samma proposition jemväl föreliggande förslag undanröjt en af de största anledningarne till missförstånd och tvist inom representationen, hvaraf riksdagsärendena ofta blifvit förryckta.

Trafikstyrelsen, som icke nu för första gången varit föremål för samme talares uppmärksamhet, har äfven i dag blifvit af honom hårdt ansatt, och dock har det sedan från ministerbänken blifvit visadt, att den ädle Grefvens siffror varit tagna i luften. Om han sjelf skulle få till skänks 300,000 R:dr, sade han sig vilja dermed befria oss från en stor del af de uppoffringar denna styrelse kostar. Men nu har det blifvit upplyst, att bemälda styrelse icke kostat oss de stora uppoffringarne, och således torde det icke vara skäl att numera reflektera på anbudet.

Frågan huruledes de medel, som äro af nöden för försvarsväsendets ordnande, skola anskaffas, har varit föremål för icke ensamt hans, utan äfven för flere talares uppmärksamhet, och åtskillige hafva dervid yttrat det man icke borde upptaga lån för tillfredsställande af de dagliga behofven. Men jag hemställer om det här är fråga om de dagliga behofven, då det gäller att för en längre framtid få försvarsverket ordnad på det sätt, att vi, i händelse, af ett fiendtligt angrepp, ega förmåga att sätta oss till försvar. Jag frågar om de kunna hänföras till de dagliga behof-

ven, dessa utgifter till gevär, till kanoner och till befästningars istånd-sättande; skall icke allt detta blifva till nytta äfven för våra efterkommande? Skola vi ensamme draga bördan af detta, som är fullt ut lika nyttigt för framtid som nutid? Man har hittills icke alls tvekat att upptaga lån för produktiva ändamål, och ehuru vårt försvar visserligen icke är ett sådant, så är det likväl fullt ut lika viktigt, ja, till och med ännu viktigare, och då jag antager att hvarken i Kammaren eller i Statsutskottet någon trollkonstnär finnes, som kan uppsöka tillgångar för att fylla detta behof af 17 millioner R:dr, samt att icke heller nationen är villig att å sina debetsedlar draga en börda, som motsvarar 6 gånger nuvarande bevilning, så framstår det för mig såsom klart, att ingen annan utväg finnes än att fylla behofvet genom lån. Ett sätt att fylla detta behof har åtminstone antydts af en talare på Stockholmsbänken, hvilken tycktes vilja ålägga första hufvudtiteln en bevilning, på grund af hvilken konungen och öfriga medlemmar af det kongl. huset skulle utgöra vapenskatt. Jag vet icke, om detta förslag var allvarligt menadt, och vill därför icke vidare orda derom; men samma talare yttrade äfven något om luften i rådkammaren, hvilken icke tycktes vara i hans smak, och han tillät sig till och med att, med försmående af den utväg som stått honom öppen genom interpellationsrätten, göra ett angrepp mot en af ministèrens ledamöter, för det denne, enligt talarens förmenande, skall genom en vidtagen åtgärd hafva bringat förödmjukelse och vanära öfver svenska folket. Detta är ett i sig sjelft obehagligt ämne att vidröra, men jag vill ändock uttala den öfvertygelsen att, äfven om det funnes anledning att så hårdt bedöma och klandra en regeringshandling, sådan som den ifrågavarande, den ärade talaren, om han hade rådfrågat nationen, likväl skulle hafva funnit, att hon icke velat följa honom på den stråt han beträdt, då han för ett möjligen begånget fel velat förkasta icke blott den minister, hvilken skulle hafva begått detsamma, utan — jag antager det — hela den öfriga, med honom solidariska ministèren. Man må väl härvid tillåta sig att fråga, hvilka de republikaner äro, som skola intaga platsen i de afgåendes ställe; och äfven om det kan anses tillbörligt att här utså tvedrägtsfrön, synnerligast då man på samma gång talar om nödvändigheten af endragt dels de begge kamrarne emellan och dels emellan dessa, å ena, och Regeringen å andra sidan, på det att statsärendena derigenom på ett lyckligt sätt må bringas till lösning. Sådana uttalanden harmoniera föga med hvarandra. — Skulle det hafva varit bättre att, under en så upprörd tid som denna, möta detta klagomål från Berlin med stora ord och åtbörder? Kanske de finnas, som skulle ansett det såsom någonting godt, i fall det af denna lilla dispyt hade blifvit en casus belli; men för min del är jag öfvertygad att nationen i dess helhet icke känner något missnöje öfver att så icke skett. — Densamme talaren på Stockholms-bänken har visat sig mycket missbelåten med den nuvarande regeringen; och det måste medgifvas att tillfället är på visst sätt gynnsamt att göra den till föremål för klander. Men jag tror att de fordringar man ställer på regeringen äro alltför stora, och att man glömmet de anledningar, som böra föranleda till ett mildare omdöme. "Regeringen bör vara ledande och taga initiativ, men hvar spårar man initiativ hos regeringen": så yttras å ena sidan, under det å den andra det är repre-

sentationen hvarifrån iniciativen böra komma. Huru skall man förlika dessa båda meningar, hvilka hvar å sin sida ega olika, mycket framstående organer? Till hvilkendera skall Regeringen lyssna, då den vill göra sig bekant med nationens verkliga mening? Och man må — jag upp-repar det — betänka, om man icke uppställer för stora fordringar, då man begär, att regeringen under de åtta månader, som förflyta från den ena riksdagens slut och till en annans början, skall lösa alla de frågor, som stå på dagordningen, bland hvilka många derjemte icke kunna anses annorlunda än såsom hugskott. Hvad beträffar initiativ, så har väl icke saknats exempel, att den regering, vi för närvarande ega, tagit sådant. Men skäligen kan icke allmänna meningen vara den, att allt möjligt upp-tänkligt, som behöfver reformeras, skall genomföras på en gång. Nu in-träffar emellertid, att då regeringen framlägger en proposition rörande fattigvårdsfrågan, så intresserar den visserligen ganska många, under det att andra deremot fordra att en dissenterlag skall framläggas, medan återigen andra, hvilka icke vilja befatta sig med fattigvårds- eller dissenter-lagstiftningen, yrka på lösning af någon annan fråga. Således öfverallt missnöje. Men det tillkommer regeringen att sätta sig öfver det miss-nöje, som härleder sig från sådan orsak, och att låta missnöjets apostlar fritt rasa ut. Har icke regeringen i föreliggande proposition framlagt viktiga och omfattande förslag och för öfrigt i trontalet lofvat att afgifva andra sådana, som röra fattigvårdslagstiftningen, 72 § Regeringsformen och flera andra? Männe icke, i fall dessa frågor blefve nöjaktigt lösta, sådant vore att anse såsom tillräckligt för det närvarande, så att man icke på grund af detta myckna, som icke kan verkställas just nu, må förebrå regeringens ledamöter, att de icke äro initiativets män, eller att de icke visa den kraft, som män i deras samhällsställning böra ådaga-lägga. — Regeringen skulle göra sig af med en del löpande göromål för att sålunda kunna bättre sköta de egentliga regeringsärendena — så sä-ger den värde talare jag förut replikerat — men icke kan man häruti finna orsaken hvarför så litet blir uträttadt; ty när det, så att säga, kommer till kritan, när de medel, som för ändamålet erfordras, af Riks-dagen begäras, så mötes oftast denna begäran med ett non possumus, ett blekladgt nej. Är det då regeringens fel, om icke alla reformer, som åstundas, nog hastigt genomföras? Det tillkommer icke mig att här taga regeringens parti; jag vill icke heller uppräda såsom hennes försvarare — hon försvarar nog sig sjelf — men det tillhör andan i ett parlamen-tariskt statsskick att från ömse sidor fritt uttala sin mening och gifva regeringen det stöd man anser henne förtjena, när man finner att hennes vedersakare från andra sidan gå för långt.

Jag hade visserligen åtskilligt att vidare yttra, men anser mig icke böra längre upptaga Kammarens tid, utan slutar med att tillönska Kongl. Maj:ts förevarande proposition allt godt på dess väg till Stats-utskottet.

Herr Statsrådet Friherre Leijonhufvud: Med anledning deraf att åtskillige talare framställt den frågan, hvarföre icke äfven i afseende å sjöförsvaret en omfattande plan nu blifvit af Kongl. Maj:t framlagd och medel begärda till densamma genomförande, vill jag i korthet anföra några ord. Då Regeringen beslutade sig för att af representationen be-gära

gära större summor för försvarsväsendets ordnande än som kunde utgå af vanliga tillgångar, skedde det efter moget öfvervägande, och Regeringen har dervid ej förbiset Representationens kända obenägenhet att utan yttersta behof upptaga lån till andra än produktiva ändamål, och ansåg Regeringen därför att hon nu icke borde begära annat än som var alldeles oundgängligt för stundens behof. Man kan visserligen säga att försvarets båda delar utgöra ett sammanhängande helt; men en hvar måste likväl medgifva, att landförsvaret är af ännu större vikt och betydelse än sjöförsvaret. Ty huru väl vi än på sjön försvara våra kuster, kunna vi likväl icke göra det så fullständigt, att vi med säkerhet äro i stånd att hindra en fiendtlig armés landstigning. Vid betraktande deraf att landförsvarsfrågan länge stått på dagordningen, ansåg Regeringen att densamma borde först erhålla sin lösning, och var desto mera bestämd för denna åsigt, som hon önskade iakttaga den princip, att det lån, som för försvarets ordnande nu skulle upptagas, icke borde vara större, än att det kunde amorteras under nuvarande generation, hvilken princip väl ock kan anses hafva blifvit iakttagen, då amorteringstiden icke skulle blifva längre än 10 à 12 år. Men i händelse man nu skulle hafva upptagit ett lån, tillräckligt jemväl för sjöförsvarets ordnande, så hade detsamma blifvit betydligt större, än det nu föreslagna, och då hade jemväl tiden för amorteringen måst ytterligare utsträckas, eller ock annuiteten och med den bevilningen måst fördubblas. En annan omständighet, hvarvid Regeringen äfven fäst at afseende, är den, att, om anslag begärts till sjöförsvarets fullständiga ordnande, den plan, enligt hvilket detta skulle ske, bort vara fullständig. I afseende härå finnes i en vid förevarande nådiga proposition fogad bilaga tydligt uttaladt, hurusom det är nästan omöjligt att nu angifva någon viss konstruktion för örlogsfartyg, med säkerhet att dessa skulle efter en längre tid fortfarande vara tidsenliga. Fordom, då man hade de häfdvunna träfartygen efter Chapmans system, behöfde man endast följa detta system och löpte icke fara att sådana fartyg till följd af andra, nyare konstruktioner blefvo oanvändbara. Men nu äro förhållandena helt annorlunda. Om vi bygga en flotta efter de modeller, som nu i allmänhet följas, vågar jag ingalunda garantera att densamma skall vara krigsduglig 15 år härefter. Dessutom måste man komma ihåg, att ett hastigt anskaffande af så många fartyg som vårt sjöförsvaret erfordrar är mera än hvad man kan påräkna af den inhemska industrien; man hade i så fall måst lemna en mängd stora beställningar till utländska verkstäder, hvarigenom betydliga kapitaler hade kommit att dragas ur landet. Alla dessa omständigheter har Regeringen tagit i betraktande, och hon beslöt därför att företrädesvis söka verka för att den ena af krigsmaktens båda afdelningar blefve försatt i ett för landet betryggande skick. Dock vill jag härjemte fästa uppmärksamheten på, att hvad som uti statsregleringen för 1872 begäres till fyllande af sjöförsvarets behof icke är någon obetydlighet. Dermed sammanhänger nemligen på det närmaste den ifrågasatta befästningen af Carlskrona, flottans nuvarande hufvudstation, hvarmed man afser att göra denna station försvarbar, hvilket den hittills icke varit. Detta är en fråga, som så väsentligen ingriper

uti hvarje förslag till sjöförsvarets organisation, att jag ej nog kan framhålla angelägenheten af att den ofördröjligen blir definitivt afgjord. Inberäknadt kostnaderna härför skulle under nästkommande år användas öfver fyra och en half millioner för sjöförsvarets räkning.

Jag kunde visserligen hafva åtskilligt att yttra om minförsvaret och dithörande fartyg, men då den talare, som vidrört detta ämne, icke ingått närmare i frågan, vill icke heller jag nu orda derom, utan uppskjuter dermed till dess vi framdeles återkomma till detta ämne.

Friherre Åkerhjelm: Herr Talman, mine Herrar! Redan förut i dag har en talare anmärkt, att den diskussion, som eger rum, innan Kongl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof remitteras till Stats-Utskottet, under vårt nuvarande statskick allt mer och mer erhållit samma form som diskussionen öfver svarsadressen inom vissa utländska parlamentariska församlingar. Det ligger i naturen af en sådan debatt, att Kammarrens mest framstående statsmän och de fackmän, hvilka hafva något för en särskild detalj af vikt att yttra, deltaga i öfverläggningen. Jag torde således ej behöfva säga, att det icke skulle hafva fallit mig in att här nu uppträda, derest jag icke dertill funnit mig direkt uppmanad af ett yttrande, här på förmiddagen afgifvet, och hvilket jag ansett så mycket mindre böra med tystnad förbigås, som det insmugit sig i ett i afseende på formen onekligen lysande föredrag af en af Stockholms mest framstående representanter, hvilken har sin plats här på samma bänk som jag. Visserligen kan man vid en adressdebatt i andra länder vänta sig att diskussionen skall vidt utbreda sig, ja äfven att den skulle göra det hos oss vid ett tillfälle sådant som detta, men icke hade jag väntat mig att här få höra sådana ord som dem, hvilka användts af den representant, jag nyss antydde. Särskildt fästade jag mig vid det uttryck, der han, efter att hafva kastat en blick på den tragedi Europa nu bevittnar, framhöll huruledes vi här i Sverige måste känna en viss beklämning i medvetandet om att icke hafva gjort hvad vi bort göra; dessa hårda ord sammanställde han med en tillvitelse mot Regeringen för bristande initiativ, för det hon icke gjort hvad henne ålegat. Jag deremot är förvissad att Regeringen gjort hvad den bort göra och dervid betänkt att vi äro ett litet folk, som önskar ingenting högre än att bibehålla en ärlig och allvarlig neutralitet och som icke älskar braskande fraser, hvilka långt före detta borde upphört att hafva sitt forum på detta rum. Jag kan väl förstå att representanten i det stolta Englands parlament, trygg vid sitt lands stora rikedom och folkmängd, dess insulära läge och mäktiga flotta, kan med sjelfkänsla och tillförsigt till Europa trotsigt utslunga sitt: "civis romanus sum"; äfven kan jag fatta, att i franska lagstiftande församlingen, då det ännu fanns en sådan, unge män med hjerta och snille, som brunno af begär att göra sig bemärkte, med den värma och den glöd, som tillhöra detta land, debattera utrikes förhållanden. Jag har sjelf hört och beundrat en Jules Favre, en Emil Ollivier; men låtom oss icke föra hit deras art, deras sätt! *Vestigia terrent!* Minnena från frihetstiden bevara vi alla i frisk hägkomst, och 1809 års män gjorde det äfven, då de tydligt och noggrannt angåfvo, huru landet skall sköta sina utrikes angelägenheter, och bestämde att Konungen ensam skall

handhafva rikets värdighet. Jag är också öfvertygad att Sveriges Konung icke har tillåtit och icke skall tillåta att de förenade rikenas ära och värdighet trädas för nära. Har den ärade representanten något att anmärka mot det sätt, hvarpå landets utrikes angelägenheter handhafvas, må han då i öfverensstämmelse med grundlagens bud sända sin anmärkning till det vederbörliga Utskott, som Riksdagen redan tillsatt, och der jag hoppas det skall finnas män, som ega vilja att pröfva, förmåga att bedöma och mod att besluta hvad som bör göras.

Journalisten, som låter sin snabba penna löpa för att för aftonens publik fylla en spalt i aftonens blad, må ega rättighet att låta känslan svalla högre än hvad måhända klokheten om landets väl bjuder medborgaren af ett litet folk, men inträder publicisten i Riksdagen, kallad af sine valmäns förtroende, då måste hans ord mätas efter en strängare måttstock, då höfves det oss att erinra oss vår ställning såsom folkets ombud och att väl besinna, att de som hafva sändt oss hit fordra att vi med varsamhet se till, att vi icke äfventyra landets neutralitet. Hvad den som icke vill erinra sig detta derigenom kan vinna, vore endast den i mina ögon tvetydiga äran att nämnas i de stora utländska tidningarnes telegramafdelning bland nyheterna från Moldau- Wallachiet eller Lippe--Detmold.

Kunde man för de män, som träla i våra bygder, på vårt vackra svenska språk återgifva betydelsen af det vidriga amerikanska uttryck, som samma talare använde, då han nämnde ordet humbug, så tviffar jag icke på att, om de hade att välja mellan de män, som, på sätt här skett, indraga utrikes politiken i debatten, och de män, hvilka, orädde och orörde af den svängande opinionen hos ett folk fullt af hetsigheter, med säker hand lotsa statsskeppet mellan bränningarne och skären, jag tviffar icke. säger jag, att de skulle veta emot hvilketdera hållet de skulle vilja vända spetsen af det amerikanska uttrycket.

Jag hoppas att jag icke må hafva alltför länge tagit Kammarrens tid i anspråk; min afsigt har hufvudsakligen varit att framhålla, det jag för min del tror det landet fordrar en sträng och allvarlig neutralitet och att jag först och sist anser mig vara hitsänd för att framförallt häfda grundlagens helgd, fosterlandets värdighet och deras bästa, frid och ro, hvilka hedrat mig med det uppdrag, som lemnat mig rätt att yttra mig från denna plats.

Herr Hierta: Då den diskussion som nu uppstått, vid remissen till Stats-Utskottet af Kongl. Maj:ts Proposition angående Statsverkets tillstånd och behof, varit lifvigare, än vid dylika tillfällen under de riksdagar, som förflutit sedan den nya representationen infördes, torde det icke vara ur vägen att yttra ett omdöme öfver lämpligheten att införa ett sådant parlamentariskt bruk. Det har under föregående riksdagar någon gång händt att denna Kongl. Maj:ts nådiga proposition blifvit till Utskottet remitterad, utan att ett enda ord deröfver blifvit yttrad. Att så icke skett denna gång har utan tvifvel härledt sig deraf, att så betydliga anslagsfordringar framställts att det väckt mer än vanligt uppseende. Min åsigt är emellertid, att en sådan diskussion, som den nu förevarande, icke är öfverflödig, ty genom de yttranden, som under den-

samma förekomma, sättes en stor del af Kammarens ledamöter i tillfälle att erhålla en klarare insigt i och kännedom af hvad i den Kongl. Propositionen föreslagits, något som de kanske eljest icke medhunnit i anseende till den korta tid, som förflutit, sedan propositionen aflemnats. Men jag tror för min del å andra sidan att ändamålet med en diskussion sådan som den ifrågavarande egentligen bör vara att framställa sådana anmärkningar, som kunna påkalla ett svar från Stats-Utskottet, eller som äro afsedda att af detta Utskott tagas i betraktande, men icke egentligen att begagna tillfället blott för att lysa med oratorisk förmåga; och aldrinast kan jag tro att det ligger i meningen af en preliminärdiskussion, att en eller annan talare skall framstå såsom försvarare af regeringen, då så många ledamöter af densamma äro i Kammaren tillstädes och hvar och en af dessa herrar är i stånd att sjelf till fullo försvara sig.

Efter denna korta inledning, tager jag mig friheten att öfvergå till den del af den Kongl. propositionen, som utan tvifvel tager och bör taga den största uppmärksamheten i anspråk, nemligen den som angår försvarsväsendet. Det är måhända under en så kritisk period, som den, hvori vi för närvarande befinna oss, ganska kinkigt att, utan specialkännedom, yttra sig i detta ämne; men man kan antaga, att regeringen, som haft tillfälle, att under en längre tid öfverväga de omständigheter, hvilka gifvit anledning till det ena eller andra förslaget, skall hafva trängt djupare in i saken, än de, som blott några dagar efter det de af regeringens förslag erhållit del, deröfver skola yttra sig. Jag befinner mig i detta hänseende ungefär i samma kategori som pluraliteten af Kammarens ledamöter, och då anser jag mig stå på den punkt, att hvad jag kommer att yttra icke kan vara något definitivt, något som har anspråk på att göra en stor inverkan på beslutet, utan helt enkelt innefattar frågor eller framställningar, som jag anser att Stats-Utskottet, efter förutgången pröfning, skall blifva i tillfälle att besvara. Som jag nu vid denna riksdag varit så lycklig, att efter egen begäran blifva befriad från att deltaga i de mödosamma arbetena i Stats-Utskottet och således ej kommer att deltaga i dess handläggning af ärendet, tager jag mig friheten att framställa ett par sådana frågor till Utskottet.

Kongl. Maj:t har i sitt trontal utgått från det antagande, att det numera råder mycken osäkerhet i afseende å krig eller fred, och jag har hört ett par af regeringens ledamöter här i dag upprepa detsamma. Det är ock troligt, att tanken på denna osäkerhet trängt sig på enhvar af Kammarens ledamöter. Frågan är, huru stor kvantitativt vikt, om jag så får säga, vi skola fästa vid denna tanke, eller hvad betydelse vi skola tillmäta densamma. Det kan icke finnas mer än en mening derom, att, med afseende å de kritiska tiderna, något nu måste göras för försvarsväsendet. Jag tror ock, för min del, att, äfven om icke de betydande omhvälfningar och de stora händelser, som nu skaka Europa, existerat, det ändock legat såsom en gifven följd af hvad regering och representation under föregående riksdagar uttalat, att åtgärder skulle vidtagas för försvarets bättre ordnande, och att ett förslag af regeringen i denna riktning varit af representationen väntadt i följd af de föregående riksdagarnes förhandlingar. Men frågan rör sig egentligen icke härom, frågan är, huruvida den närvarande politiska ställningen är sådan, att den utgör

en orsak, ett nödvändigt tvång för representationen att nu bevilja *allt* hvad regeringen för försvaret begärt. Detta blir naturligtvis hvad som kommer att hufvudsakligen utgöra föremål för Stats-utskottets pröfning och representationens derpå följande beslut. Det hufvudsakliga skälet, hvarföre man nu utan för mycket prut skulle bevilja Kongl. Maj:ts uti ifrågavarande afseende väckta anslagsfordringar, består naturligtvis uti den ovisshet, hvori vi här i Sverige befinna oss, om vi skola råka i krig eller ej. Vi hafva sett att äfven allvarliga organer för pressen hafva på senare tider blifvit något heta i detta afseende, så att de, som förut hafva yrkat på besparingar, till och med vilja, så att säga, proskribera en hvar, som skulle våga yttra något emot den Kongl. propositionen och de summor, som deri begärts, samt kalla dem, som våga sådant, för nihilister och personer som ingenting lärt och ingenting glömt. Men jag vill fästa uppmärksamhet på, att detta innebär hvad man i logiken kallar en "petitio principii", det vill säga, att man antager såsom redan gifvet hvad som först skall bevisas. Är det nu säkert eller sannolikt, att vi i morgon dag eller inom den närmaste framtiden skola blifva utsatta för ett fiendtligt anfall — ty att vi sjelfva angripa, är väl icke tänkbart — i så fall bör icke något afhålla oss ifrån att bevilja så mycket, som regeringen nu äskat; men om en sådan fara icke så omedelbart står för dörren, tror jag vi böra begagna det rådrum som finnes för att noga pröfva de begärda anslagens större eller mindre nödvändighet. Skulle vi nu vilja afgöra om en mer eller mindre öfverhängande våda på grund af den erfarenhet, som af det nu pågående kriget kan hemtas, så komma vi in på ett fält som i dagligt tal kallas "kannstöperi". Härvid skulle jag vilja säga, att enligt min tanke krigets följder visat sig sådana, att båda de krigförande nationerna ej mindre än alla andra makter i Europa hysa en stor längtan efter fred. Denna längtan härrör icke allenast af de förfärliga härjningar, som kriget förorsakat, utan äfven af den diaboliska utveckling, som krigets förstörelseverktyg numera vunnit och som gör att hela menskligheten ryser tillbaka vid tanken på möjligheten att komma i samma belägenhet som den, hvori Frankrike och jemväl en stor del af det tyska folket nu befinna sig. Härtill skulle jag vilja lägga, att helt nyligen har från representationen i Preussen till konungen derstädes utgått en adress, som stått att läsa i de senaste tidningarne, och i hvilken representationen, jemte sin lyckönskau i anledning af den nyvunna kejsarevärdigheten, tillika framburit sin innerliga åstundan, att en varaktig fred snart måtte erhållas. Då således af många omständigheter tydligen inses, att folken sjelfva önska freden, synes icke frågan om vårt försvarsväsendes ordnande vara till den grad brädslande, att vi derföre skulle beröfva oss pröfningsrätten öfver behöfligheten af de dertill äskade anslag. Kasta vi åter blicken på andra sidan Östersjön, torde kunna sättas i fråga, huruvida icke de anspråk, som göras från ryska sidan att få friare händer i Svarta hafvet, och de eröfringsplaner Ryssland kan hafva åt detta håll jemte de stora inre kommunikationsarbeten, som taga dess tillgångar i anspråk, utgöra en garanti för, att Ryssland under sådana förhållanden icke vill hafva Sverige till ovän. Men jag lemnar nu helt och hållet detta fält.

Af det yttrande, som i dag afgifvits af Herr Utrikes Statsministern, hafva vi fått en ny utgångspunkt för vårt bedömande af frågan, ty deraf framgår, att hans och Regeringens mening är den, att ifrågavarande anslag egentligen är behöfligt för att sätta Sverige i tillfälle att iakttaga en respektabel neutralitet. Detta anser jag vara en riktig uppfattning af Regeringen och vill deri instämma. Jag vill dock härvid göra en liten anmärkning. Herr Utrikesministern har i detta afseende jemfört oss med Belgien och Holland, men detta anser jag icke vara fullt egentligt, ty att dessa länder under nuvarande tid, såsom närmaste grannar till de krigförande makterna, varit nödgade att anstränga sig utomordentligt för att förstärka sina försvarskrafter, är naturligt. Skulle nemligen några länder vara hotade med anfall, så torde det i främsta rummet vara Belgien och Holland, äfvensom Tysklands öfriga grannar, Danmark och de ryska Östersjöprovinserna, och först derefter kunde något angrepp på Sverige rimligen ifrågakomma från Tysklands sida. Detta är visserligen antaganden, vid hvilka man icke kan fästa någon absolut vikt, men under ett resonnement sådant som detta ligga de dock nära till hands. — Äfven jag utgår således visserligen från den hufvudtanken, att det är för att Sverige skall kunna bevara en respektabel neutralitet, som vi behöfva den ifrågavarande förstärkningen af våra försvarskrafter, men dervid hafva vi äfven rätt att taga i betrakta, att Regeringen sjelf icke ansett faran för krig så öfverhängande, emedan den föreslagit, att det äskade anslaget icke skall nu på en gång utgå, utan användas under loppet af fem å sex år. Här af framgår således, att vi icke behöfva brådstörta med att bevilja ifrågavarande anslag i sin helhet, utan att vi dessförinnan kunna och böra med lugu eftertanke pröfva, hvilka anslagsfordringar äro oundgängligen nödvändiga, utan att vi vilja anses för "personer, som ingenting lärt och ingenting glömt", äfven om vi skulle ifrågasätta, att något af de begärda anslagsbeloppen möjligen kunde för den närmaste tiden umbäras. Det är med hänsyn härtill, som jag tager mig friheten påpeka ett par, efter mitt förmenande, anmärkningsvärda delar af förslaget. Till en början har det hos mig väckt någon förundran, att icke någon enda betydligare indragning blifvit gjord för att bereda tillgång till de anslag, som här äro i fråga. När det blifvit erkändt, att ett ofullständigt försvar är detsamma som intet försvar, och Regeringen sjelf anser fem å sex år erfordras för att sätta försvaret i behöfligt skick, så tyckes det som om under förenämnde tid af 5 å 6 år, hvarunder vi skulle vara fredade från fiendtligt angrepp, det hade varit möjligt att göra ganska betydliga besparingar, bland annat, å en del af utgiftsposten "vapenöfningar", som uppgår till flera millioner, och att man derigenom kunde förskaffa sig tillgångar till bestridande af någon del af de erforderliga kostnaderna. Det har visat sig under nu pågående krig, att öfningar, som bestå endast i vanlig exercis, sådan som den förekommer å våra möten, äro snart inlärd; och Regeringen har i afseende på de blifvande militäröfningarne icke framlagt något program, hvaraf man kunde komma i tillfälle att bedöma om medlen på ett ändamålsenligt sätt användas. Nuvarande krig har derjemte ådagalagt, att det franska befälet saknat nödigt omdöme om hvad till krigsyrket hörer; och finnes det väl någon, som kan garantera, att våra egna officerare ega en större krigsbildning? Om så icke är, så anser jag,

att, intilldess vi få sådana bildningsanstalter, som skaffa oss ett dugligt befäl, vapenöfningarne i deras närvarande skick icke äro af så synnerligen öfvervägande stor vikt. att ej en betydlig indragning å anslaget dertill kan ske för den närmaste tiden.

Vidare utbeder jag mig att få framställa en ödmjuk förfrågan till Herr Sjöministern. Jag kommer nemligen ihåg, att i det betänkande, som afgafs af 1867 års befästningskomité, af hvilken komité Herr Sjöministern sjelf var ledamot och hvars betänkande han jenväl underteknat, upptagas kostnaderna för Carlskronas befästande jemte artilleri till något öfver 5 millioner R:dr, i detta belopp likväl icke inbegripna de särskilda kostnaderna för ett starkt flytande försvar, hvilka skulle uppgå till flera millioner riksdaler. Då nu är bekant, att en enda monitor kostar omkring två millioner riksdaler och sju à åtta stycken sådana erfordras för att skydda inloppet till Carlskrona, så vore det intressant att få veta Herr Sjöministerns mening, huruvida, då Kongl. Maj:t nu till Carlskronas befästande begärt endast 3,750,000 R:dr, icke bakom denna summa ligger en annan, vida större, utan det nämnda beloppet är allt, som för ändamålet erfordras. — Hvad sjelfva frågan om Carlskronas befästande angår, eger jag visserligen icke nog sakkunskap att deröfver yttra mig, men jag har resonnerat med andra mera sakkunnige och af dessa hört, hvad man äfven vid en blick på kartan sjelf kan se, att det är en ganska vanskligh sak att, då till Carlskrona leda icke mindre än sju särskilda inlopp, kunna så fullständigt och kraftigt befästa alla dessa, att ett fiendtligt anfall kan afvärjas. Härjemte bör man taga i betraktande ej mindre, att till besättande af dessa vidlyftiga fästningsverk kanske erfordras en hel armé, än ock den viktiga omständigheten, att nutidens artilleripjeser ega en skottvidd af ända till 24,000 fot, hvarigenom det ändock synes blifva möjligt för en fiendtlig flotta, som låge utanför befästningarne, att beskjuta staden, hvilken stad är belägen endast 18,000 fot från desamma. Det har mången gång blifvit yttradt, att Carlskrona icke borde befästas, och denna åsigt tyckes ega god grund, om kostnaderna för dess befästande skulle uppgå till ett belopp, som blefve 4 à 5 gånger högre än värdet å de fartyg, hvilka, enligt försvarsplanen, der skulle stationeras. Carlskronas hamn är visserligen särdeles tjenlig att inrymma en flotta, och egde till följd deraf en stor betydelse på den tid, då Sverige var en stor sjömak och herrskade öfver besittningar på andra sidan Östersjön, men då vi nu afträdt dessa besittningar och icke vidare hafva samma politiska ståndpunkt som förr, hafva förhållandena gestaltat sig annorlunda, och jag hemställer af denna anledning, huruvida det icke vore lämpligast att flytta den sjökrigsmateriel, som för närvarande finnes i Carlskrona, till något annat ställe och rasera dervarande befästningar. Häremot torde invändas, att Carlskrona, såsom varande en ypperlig hamn, måste vara särdeles begärlig för utländingen, men vi böra dervid besinna, att å Östersjökusten finnas en mängd hamnar, nästan lika goda som Carlskronas och lika användbara för utländska makter, ifall de skulle vilja bemäktiga sig någon af dem. På grund häraf tager jag mig friheten lägga Stats-Utskottet på hjertat att, i fråga om det till Carlskronas befästningar begärda anslaget, noga pröfva och undersöka, innan beslut derom fattas.

Hvad beträffar frågan om det föreslagna sättet för anskaffande af nödiga medel, nemligen lån, så är jag af samma tanke som flere föregående talare, att det är omöjligt att nu genast uttaga de äskade beloppen genom en direkt eller indirekt beskattning, emedan det skulle trycka alltför hårdt på de skattdragande, och att lån således äro oundgängliga, men det är en moralisk pligt för en Riksdag att icke anticipera på efterföljande, och det är på denna grund, som jag yrkar, att nu icke upptages större lån, än som erfordras för den aldri närmaste framtiden. Äfven detta önskar jag, att Stats-Utskottet måtte taga i öfvervägande.

Det är äfven öfver en annan del af den Kongl. propositionen som jag skulle vilja yttra några ord. Det är om anslaget till Kongl. teatern. Kongl. Maj:ts framställning i denna del är grundad på ett betänkande, som den 21 Januari 1870 afgafs af den utaf Kongl. Maj:t tillsatta teaterkomitén. Denna komité hade, såsom jag och flera med mig trodde, till ändamål att undersöka, huruvida icke någon sådan förändring kan göras i den Kongl. teaterns förvaltning, som kunde lemna en säkerhet för att anstalten skulle bättre bära sig i framtiden; men om man läser komiténs betänkande, finner man deri icke ett enda ord yttradt, angående denna viktiga fråga. Komitén har hufvudsakligen sysselsatt sig med att visa, huru stora skulderna äro, och genom en ganska kuriös deduktion kommit till den slutsats, att inköpet af den nya eller Dramatiska teatern, hvars återinlösande af Statsverket nu föreslås, måste anses hafva skett för Statens räkning, men om man granskar de handlingar, hvarpå komitén stödt denna sin åsigt, kan man omöjligt finna, huru af dessa kunnat dragas berörda slutsats. Nu vet man, att anbud ingått från förra egaren till Dramatiska teatern att återköpa densamma, hvilket anbuds antagande måhända skulle i betydlig mån förminska de svårigheter, som ligga i vägen för frågans lösning. Jag för min del ber dock få säga, att jag icke vågar yttra något bestämdt omdöme i detta afseende. Ämnet är af särdeles grannliga beskaffenhet både i anseende till de åsikter, som af hufvudstadens innevånare i frågan hysas, och i följd af de högst betydliga utgifter, som Konungen för teatern årligen får vidkännas af sin civilista. Jag vill dock till Stats-Utskottet hemställa, att då någon fara icke torde uppkomma deraf, att frågan ännu ett år lemnades olöst, Stats-Utskottet behagade föreslå Kongl. Maj:t att tillsätta en ny teaterkomité, med föreläggande för densamma att besvara frågan, huruvida icke genom förändrade arrangementer vid teatern, i afseende å dess direktion m. m., sådana besparingar kunde vinnas, som lemnade en förhoppning, att teatern för framtiden bättre skulle bära sig. Då någon vidare förlust häraf icke torde uppkomma, än möjligen ett års ränta på teaterskulden, tror jag den af mig föreslagna åtgärden för närvarande vara den lämpligaste, i fråga om detta anslag.

Jag inskränker mig till dessa anmärkningar.

Herr Hedin: Herr Talman! Jag behöfver ej länge upptaga eder och Kammarens tid, för att besvara anmärkningarne mot mitt yttrande under förmiddagens sammanträde. Till en början konstaterar jag, att Herr Utrikesministern bekräftat det faktiska af hvad jag mot honom anfört. Mot min karakteristik af hans förfarande har han visserligen yttrat ett

par invändningar, men de synas mig ej hålla stånd mot en närmare granskning. Herr Utrikesministern förklarade, att man ej, utan att nedlåta sig till en sofism — hvilket han naturligtvis ej velat göra — kunde inför utlandet åberopa sig på skilnaden mellan Posttidningens officiella och icke officiella afdelning; man skulle ej blifva förstadd, ej blifva trodd. Jag frågar då för det första: hvad är det för slags personer, som representera oss i utlandet, om de ej kunna göra sig förstadda eller ej blifva trodda, när de på sin regerings befallning redogöra för ett faktiskt förhållande i vårt land? Och för det andra nödgas jag anmärka, att den s. k. sofism, till hvilken Herr Utrikesministern förklarar det vara omöjligt att nedlåta sig, har man dock verkligen försökt. Jag påminner om meddelandet i Posttidningen den 12 September; det vet enhver, att detta meddelande alls icke tillkommit för att upplysa den svenska allmänheten om något, som hon icke visste förut, eller för att lugna en svensk förtrytelse som icke fanns till. Nej, detta meddelande var beräknadt just för utlandet. — Herr Utrikesministern har sagt, att de enklaste begrepp om internationel höflighet fordrade en ursäkt. Mig synes det begrepp långt ifrån enkelt, som fordrar en ursäkt från dens sida, hvilken ingenting tadelvärdt begått, och regeringen hade ingenting att på sina eller statens vägnar ursäktas. I afton hafva vi hört Herr Utrikesministern bekänna den grundsatsen, att ett litet folk, som vårt, bör vid alla tillfällen proklamera sin rätt, gifva tillkänna sin vilja att stå på sin rätt; jag tror mig hafva fullt korrekt återgifvit ordalagen. Jag beklagar att denna grundsats ej var Herr Utrikesministerns i September månad förlidet år.

En ärad talare på denna bänk har, i ett mot mig riktadt anförande, påstått och beklagat, att debatten utsväfvat, samt yttrat att han ej kunnat tro att det kunde gå så långt, hvarjemte han ordat om sin ömhet för grundlagens helgd. Denna anmärkning har en dubbel adress, en synlig och en osynlig. På den förra står mitt namn, men den senare hänvisar till Talmannen. Alla erkänna vi med vördnadsfull tacksamhet den liberalitet och humanitet, som vi från Herr Talmannen röna, men att dessa egenskaper skulle göra sig gällande derhän, att Talmannen tillåte mig eller någon annan af Kammarens ledamöter att öfverskrida de af grundlagen utstakade gränser, det har jag aldrig förut hört någon förutsätta.

Den ärade talaren har yttrat något om braskande fraser rörande utrikespolitiken. Hvad först fraserna angår, var den beskyllningen något oväntad, att jag icke yttrat mig i sak eller att jag använder andra eller flera ord, än som lagom behöfvas för att uttrycka min mening; och hvad talet om inblandning i vår utrikes politik angår, så ber jag att få hemställa, huruvida den tillämnade regeringsåtgärd rörande Posttidningen, som Herr Utrikesministern lät kungöra i Berlin, utan våld mot all rimlighet och vanligt språkbruk kan betecknas såsom en utrikespolitisk fråga. Om så icke är förhållandet, torde beskyllningen att jag, enligt föredömen från frihetstiden, velat obehörigt indraga utrikespolitiken i riksdagens förhandlingar och inkräkta på Kongl. Maj:ts maktområde, vara gripen ur luften. Om för öfrigt något är fras, så är det de nedsättande omdömena i tid och otid om nämnda period i vår historia. Jag behöfver kanske ej erinra den ärade talaren om något som nyligen beskrifvits i ett utmärkt historiskt arbete, huru ryska sändebudet von Korffs oförsyntheter temligen

undfallande mottogos af regeringen, men att de bland ständerna väckte en förtrytelse, som i den s. k. nationela förklaringen framträdde till värn för landets värdighet. Ej allt var, under frihetstiden, svaghet, split och korrupsion.

Samme talare, för hvilken ord jag eljest hyser den största aktning, har äfven till mig riktat något yttrande om namn, som omtalas i utländska tidningars telegramafdelningar. Jag förstår ej, hvad han menar, men gissar att han åsyftat en qvickhet, dertill förledd, fruktar jag, af några misslyckade försök i den vägen från en talare på Göteborgsbänken. Hvad nu slutligen angår den värde Göteborgsrepresentantens anförande, så kan jag fatta mig mycket kort, och hoppas jag att icke ofta behöfva sysselsätta mig med slikt. När han kan i min mun lägga, vare sig ett påstående eller en antydning, att vår regering är öfverflödigt, så måtte antingen minnet vara dåligt, eller uppfattningsgåfvan eljest klen; en tredje möjlighet — dålig vilja — vill jag ej förutsätta. För öfrigt, om den värde representanten för Göteborg trott sig från sitt yrke kunna henta något berättigande att ge mig snus, så har han misstagit sig om situationen och misstagit sig på person.

Herr Törnfeldt: En vemodig suck öfver första hufvudtiteln har genomgått Riksdagen efter läsning af den Kongl. propositionen; och jag kan derföre icke underlåta att i främsta rummet något vidröra deusamma. Jag anser, att det ligger i konungadömet eget välförstådda intresse, att inskränka sina anspråk till hvad som kan vara rimligt uti ett så litet och till större delen så fattigt land som vårt. Derigenom skulle till konungadömet eget och hela samhällets trygghet undanrödjas ett näringsämne för de republikanska drömmar, som nu förefinnas, tyvärr i stor mängd, ehuru de väl äro att anse såsom vanvett, intilldess hela Europa ända till Rysslands gränser kan blifva en enda stor republik, något som dock torde komma att dröja i det längsta, om Bismarck får lefva och regera. Tiden är emellertid nu så kritisk, att man synes hafva all rätt att fordra, det Regenten i främsta rummet underkastar sig någon uppoffring för landets försvar. Men hvad skall landets innebyggare tänka, om de, som riskera att göra de största förlusterna, icke äfven vilja deltaga i de uppoffringar som kräfvas? Jag menar dynastien. Ty om riket skulle komma i fara, blir nog landet kvar, äfven om det måhända skulle förlora sin sjelfständighet. Men huru det möjligen skulle kunna gå med konungahuset, vill jag lemna derhän. Måhända stode då icke något Wilhelmshöhe detsamma till buds. Derföre hade jag väntat att nu finna en efterlängtd nedsättning i första hufvudtiteln. Men tyvärr framstår den åter såsom en ny fogel Fenix ur det förbrunna årets aska med sina 1,417,000 R:dr som förut. Man ser dock, huru i andra länder regenterna uppfatta tidens kraf, huru nu senast konungen af Spanien har på sin Eriksgata, det högtidligaste tillfället i hans lefnad, låtit fränspänna fyra hästar från sin vagn, under förklarande, att han hädanefter ej önskade flera än två hästar, och huru han tillika gjort en betydlig afkortning på sin civillista, och allt detta, oakadt det landet icke synes vara hotadt af sådana faror, som vi hafva att frukta. Fördenskull hade man väl äfven här kunnat hoppas på en nedsättning i första hufvudtiteln, som af landet så allmänt önskas. Detta

om första hufvudtiteln och i vårt älskvärda, älskade och vördade konungahus' eget sannskyldiga intresse.

I afseende på tredje artikeln, d. v. s. tredje hufvudtiteln, får jag vördsamt hemställa, om det kan vara skäligt och lönande att vidare bekosta diplomatiska beskickningar till utlandet, sedan numera traktaterna icke längre hållas i helgd, och då det politiska tillståndet hvilat på så svaga grundvalar. I en tid, då det endast är vapnen, som kunna tillvinna sig gehör, torde det vara klokare att använda de diplomatiska utgifterna till att så mycket mera höja vårt försvarsverks kraft, som då skall inge en ökad respekt för oss, än att bortslösa dem på beskickningar, pompösa, ståtliga beskickningar, hvilkas aftal icke vidare akts. Hvad utlandets maktgärande kunna hafva i sinnet emot vårt land äro de nog så kloka att icke uppenbara för våra sändebud; och dessa kunna ju då icke lemna oss bättre underrättelser än dem vi i alla fall genom enskilda personer erhålla med telegrafen eller annorledes. Men då man, såsom äfven jag finner, nödvändigt måste stå i en viss beröring med utlandet, bör väl denna kunna anordnas på något simplare och billigare sätt, såsom genom dragomän eller konsulter, hvilkas saknad af en hög rang mer än väl torde ersättas genom vetskapen derom, att här står en desto större vapenmakt bakom dem. Hvad är det värdt att slå på stort i diplomatisk väg i denna trolösa tid, om man icke står stark der bakom. Den nuvarande diplomati är derföre efter min tanke ingenting annat än en fjeskande hofkurtis.

Herr Palander: Då den ärade talare på Stockholmsbänken, som senast hade ordet, yttrade sig om Carlskronas befästningar, samt hans yttrande icke blifvit besvaradt från statsrådsbänken, och då jag tror mig i någon mån känna lokalitetsförhållandena vid Carlskrona, har jag ansett mig böra rätta ett par misstag i den ärade talarens yttrande, på det att Kongl. Maj:ts förslag icke må komma till Stats-Utskottet i den dräkt, han iklädt detsamma. Han sade först och främst, att det skulle finnas sju inlopp till Carlskrona. Jag ber att få anmärka, att de äro endast tre. Han yttrade vidare, att, efter hvad man känner, Carlskrona skulle vara omöjligt att försvara, och att de kostnader, som derpå nedlades, vore högst betungande, utan att likväl medföra några motsvarande fördelar. Jag har händelsevis, bland andra handlingar, nu med mig utdrag ur en uppsats i detta ämne af en stor auktoritet, ja till och med vår äldra största auktoritet i dessa ämnen för det närvarande, nemligen f. d. Chefen för Fortifikationen, numera Sjöministern Friherre Leijonhufvud, som uti en offentlig handling för några år sedan yttrade följande: "Granskar man nu de förnämsta örlogshamnar och sjöarsenaler uti Europa med hänseende till deras försvarbarhet och de befästningar, som ansetts erforderliga för att försäkra dem emot en öfverlägsen fiendes anfall, så skall man finna, att de grundsatser, som här ofvan i korthet blifvit framställda, öfverallt blifvit erkända och tillämpade. Såsom exempel kan anföras Köpenhamn, Cronstadt, Cherbourg, Brest, Toulon, Portsmouth, Plymouth, Pembroke, Spezzia, Pola m. fl., men vid de flesta af dessa har det skydd, som naturen gifvit, varit ganska ofullkomligt och de luckor, som deruti förefunnits, hafva måst fyllas af konsten med ofantliga kostnader. Så hafva vid

Cronstadt, Köpenhamn och Cherbourg befästningar med oerhördt arbete blifvit anlagda ute i hafvet på konstgjorda grunder, och dylika äro föreslagna att utföras uti ännu större skala vid Portsmouth, Plymouth och flera andra Engelska örlogshamnar — allt i ändamål att förhindra fiendtliga fartyg att nalkas depöterna inom skotthåll. En närmare redogörelse för dessa örlogshamnar och deras försvarbarhet skulle blifva alltför vidlyftig för denna uppsats, ehuru upplysande en jämförelse emellan dem och vår flottas hufvudstation i många hänseenden skulle vara. Det skulle nemligen deraf klart framgå, att ingen af nämnda hamnar är af naturen så gynnad i afseende på sitt försvar som Carlskrona, och att i följd deraf denna plats för endast en bråkdel af den summa, som hvar och en af dessa hamnars befästande kostar, kan erhålla en större försvarsstyrka; äfvensom att af samma skäl den besättning, som här erfordras, är vida mindre än på något af de öfriga ställena med lika lång försvarslinje. Der bristerna uti den naturliga belägenheten äro rätt stora, blifva dock alltid alla konstens ansträngningar till deras afhjelpande ofullkomliga i jämförelse med hvad andra af naturen mera gynnade ställen erhålla såsom en skänk; och ett sådant mera gynadt ställe är obestridligen Carlskrona“.

På ett annat ställe i samma handling läser man: “Carlskronas lämplighet såsom svenska flottans hufvudstation har visserligen af en och annan blifvit ifrågasatt, men af skäl som enligt min öfvertygelse ej äro fullgiltiga. Hamnens förträfflighet och relativa lätthet att försvara har deremot ej blifvit bestridd, och då derjemte äfven de, som anse någon annan ort lämpligare till station för flottan, medgifva att någon förtflyttning numera ej är att påtänka, så är ej af nöden att här ingå längre uti detta ämne”.

Vidare säger Friherre Lejonhufvud: “Och erhåller Sverige bundsförvandter bland sjömakterna, hvilket vid ett allvarsamt krig alltid är önskvärdt, så är det, som *de* framför allt annat behöfva, goda och väl försvarade hamnar, der de kunna bilda sina depöter, samt dockor och varf till reparerande af sina sjöskador. Häruti ligger således ett ytterligare skäl att i det längsta skydda vår för sådana bundsförvandter bäst belägna örlogshamn och de tillgångar den erbjuder“.

Och slutligen kommer: “Carlskronas redd utgör en bassin af $1\frac{1}{2}$ sv. mil i längd och $\frac{1}{4}$ à $\frac{1}{2}$ sv. mil i bredd med ett vattendjup af 30' till 60'. Oaktadt de många klippor och grund, som deruti finnas, är den således “stor nog för alla Europas örlogsflottor“. Denna betydliga utsträckning är ovedersägligen mera än som för vår flottas behof någonsin kommer att erfordras, och mången har, vid ett hastigt betraktande af ämnet, deraf velat draga den slutsats, att reddens vidsträckthet skulle vara ett väsendtligt fel. Men långt ifrån att så är fallet, visar det sig vid ett närmare studerande af härvarande naturförhållanden och de egendomligheter de erbjuder, att just denna reddens utsträckning kommer de försvarande särdeles väl till godo och erbjuder tillsammans med de omgifvande öarne ett tillfälle till ett kraftigt försvars utförande med vida mindre tillgångar än fallet är vid någon af mig känd främmande örlogshamn“.

Detta skrefs år 1863, således nu för åtskilliga år sedan. Men se-

dan dess hafva 500-pundiga kanoner börjat gjutas i Amerika och Armstrongs 300-pundiga kanoner hafva äfven tillkommit.

Jag ber ock att få, efter ingen annan gjort det, fästa mig vid ett annat yttrande af talaren på Stockholmsbänken. Han tycktes nemligen taga för afgjort, att Carlskronas befästningar endast skulle vara till nytta för flottan. Om så vore skulle jag möjligen kunna hyst någon benägenhet att dela hans åsigt i afseende å dessa befästningars nödvändighet. Men han förbisåg helt och hållet vigten deraf, att vår koopvardieflotta har en välbelägen hamn, der den under krig kan söka skydd för en förföljande fiende, särdeles efter detta då vår handelsflotta mer och mer kommer att utgöras af ångbåtar. Han förbisåg vidare nödvändigheten af att hafva två befästade kolningsstationer för en blifvande miniflottilj. Skulle hela minfartygsflottan förläggas i Stockholms skärgård, skulle den aldrig kunna hinna fram i tid, för att möta de fiendtliga transportfartyg, som vilja anlöpa vår södra kust, hvaremot, om en del deraf förlägges här och en del i Carlskrona, ändamålet med densamma efter mitt omdöme vida bättre tillgodoses.

Jag ber slutligen att få begagna detta tillfälle att bemöta ett yttrande, som blifvit fäldt från Statsrådsbänken. Det har nemligen derifrån blifvit sagdt, att man ännu icke skulle veta att lämpligen konstruera en minbåt. Men då man erinrar sig, att den bör vara snabbgående, grundgående men tillika sjöduglig, samt erbjuda fienden en så liten skottytta som möjligt, tror jag, att dessa data skola vara tillräckliga för snart sagdt, hvilken mariningeniör som helst att konstruera en dylik båt.

Herr Kallstenius: Jag ber Kammaren om tillgift, för det jag, oaktadt den långa diskussion, som redan egt rum, vågar ytterligare fördröja remissen af den Kongl. propositionen, men jag skall, i ersättning derför, lofva att icke med ett enda ord vidröra propositionen och dessutom blifva ytterst kort.

En talare, som intager den första platsen på Stockholmsbänken, har yttrat några ord om de Kongl. teatrarne och teaterkomitén och lemnat en oriktig uppgift om denna komités utlåtande i afseende å Dramatiska teatern. Då jag haft äran deltaga i komiténs förhandlingar, anser jag det vara en pligt såväl mot komitén som mot mig sjelf att bemöta denna talares yttrande för att man icke deraf må hemta anledning till några oriktiga föreställningar. Han har nemligen sagt, att komitén genom en kuriös deduktion kommit till den förklaring, att Dramatiska teatern blifvit inköpt för statens räkning. Om den värde ledamoten gifvit sig tid att genomläsa komiténs betänkande — och jag vet att han kan läsa både skrivet och tryckt, — så skulle han likväl hafva funnit, att komitén i tydliga ordalag sagt, att Dramatiska teatern blifvit inköpt — icke för Kongl. Maj:ts — utan för Kongl. teaterinstitutionens räkning.

Jag är öfvertygad, att den värde talaren kan skilja emellan Konungen och teaterinstitutionen.

Öfverläggningen var slutad; och blef den nu föredragna nådiga propositionen hänvisad till Stats-Utskottet, dit de i anledning af densamma afgifna yttranden skulle åtfölja.

§ 3.

Till motions afgifvande hade anmält sig Herr C. W. Sjögréen, som nu inlemnade motionen N:o 1, om beviljande af ytterligare understöd för jernvägsanläggningen mellan Nässjö och Oscarshamn.

Denna motion blef på begäran bordlagd.

§ 4.

Herr C. W. Sjögréen erhöll, med anledning af sjukdomsfall inom hans familj, ledighet från riksdagsgörömlen under 14 dagars tid från och med den 24 innevarande månad.

§ 5.

Följande inkomna ärenden anmäldes och bordlades.

Riksdagens år 1870 församlade Revisorerers berättelser:

a) om den år 1870 af dem verkställda granskning af Statsverkets samt andra af allmänna medel bestående fonders tillstånd, styrelse och förvaltning under år 1868;

b) om granskningen af Riksgälds-kontorets tillstånd och förvaltning;

c) angående verkställd granskning af de under Kongl. Maj:ts och Rikets Kommers-kollegii förvaltning eller kontroll ställda fonder och medel;

d) angående Riksbanken;

Justitie-ombudsmannens embetsberättelse, afgifven vid riksmötet år 1871; samt

Tryckfrihetskomiténs berättelse.

§ 6.

Justerades protokollsutdrag angående det under § 2 här ofvan omförmälda beslut.

Kammarens ledamöter åtskiljdes kl. $\frac{3}{4}$ 9 e. m.

In fidem
H. Husberg.